هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

١١٦

ساڵی/ ٢٠٢٠ – بەرگی سەدو شازدە

چاپی یەکەم/ ساڵی ٢٠٢٢

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (۷) ی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ۲۰۲۰/۹/۲۹ ل ٥
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (۸) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ۲۰۲۰/۱۰/٥ ل ۳۷
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (۹)ی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ۲۰۲۰/۱۰/۲۷ `ل ۱۸۷
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (۱۰)خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ۲۰۲۰/۱۱/۲٥ ل ۲۱۷
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی (۱۱) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ۲۰۲۰/۱۱/۳۰ ل ۳۰۱

پارێزراوە، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان بۆ ئێمە پێمان خۆشە نەچنە بەردەمی دادگا، خۆتان بڕیار دەدەن بچنە بەردەمی دادگا ئیجرائاتی ئصولی، پەیڕەوی، چی لەسەر سەرۆکایەتی پەرلەمان پێویستە ئێمە هاوکارتان دەبین بۆ ئەوەی لایەنی پەیوەندیداری فیعلی یەکلایی بکاتەوە، ئەم دۆسیەیە لە ناو پەرلەمانی کوردستان دا نەمێنێ، ئەوە حەقێکی مەحفووزە بۆ هەردوولا، زۆر سوپاس.

دەست بە جێبەجێ کردنی بڕگەی سێهەمی بەرنامەی کارەکەمان دەکەین، داوا لە بەڕێزان لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی دەکەین بێنە شوێنی خۆیان، بە مەبەستی خوێندنەوەی دووەم بۆ پرۆژە یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی مایەکانی دەوڵەت لە هەرێمی کوردستان بە پێی حوکمی ماددەکانی (٨٧) و (٨٨) و (٨٩) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، فەرموون.

دەی بزانم نوقتەی نیزامییە، بەڵێ، فەرموو.

بەڕێز هلز أحمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیڤ ماددا (١٨) بڕگا (٥) پاراستنا ئارامیا هۆڵێ دەسەڵاتا جەنابی ئێوەیە، خۆزیکا جارەکا بێنە جهێ مە ببینن کانی ئارامی لێ هەیە یان نا، یانی ئەز نزانم ئەڤ دەرگەها چ تێدا هەنە دکتۆرە، هەر دەرگەیەکی دە پاسەوانێت تێدا، ئەمزانیت ژی کۆبوونەوە چووینە پاسەوانا هاتیە ناڤ هولیدا هەرەشەن پەرلەمانتارا کرن، هیڤی دارم مە چ عەسکەری نینە لە هەرێمی کوردستانێ

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو دەرگایە داخەن بێ زەحمەت، هەلەز خان بەو نەوعە هەست بە ئارامی ناکات، حەقی خۆشیەتی، دەرگاکە داخەن، ئەو دەرگایەش داخەن، هەردووکی داخەن، تەواو، کاکە ئەوەی کۆڕۆنای گرتووە خەمی ئێمەیان نەماوە دەڵێن چی دەبێ با ببێ.

بەڕێز د. صباح محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانی.

تەندروستیا مە گرنگتر لە هەندێ.....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە بکەنەوە، ئەوەی ئێرە بکەنەوە، هەتا هەوا هاتووچۆ بکات بەڕێزان هۆڵەکە بچووکە ئەوە دەکەینەوە لەگەڵ ئەوە.

بەڕێز هەلەز أحمد محمد:

دکتۆرە مەوزووعی دەرگا نییە، دە پاسەوان لێرەنە، یەعنی هەر هەوا نایەتن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە ئەوانە پاسەوان نین، هەڵەز خان، ئەوانە پۆلیسی پەرلەمانی کوردستانن، خۆ ئینسانن کاکە، خۆ کوڕی ئەم وڵاتەن، خۆ قابیلە بۆ ئێوە نییە هەڵەز خان، خاتوون گیان، نەهاتوونەتە ناو هۆڵ، شوێنی خۆیانە، ئێمە حەقی خۆمانە موئەسەسەین، تەواو، سوپاس.

بەڕێزان بۆ موناقەشە کردنی یان بۆ خوێندنەوەی دووەمی ئەم پرۆژە یاسایە، کە پرۆژەی حکومەتە دەبوو بەڕێز وەزیری دارایی ئامادە بێ، بەڵام ئیعتیزاری هێناوەتەوە لەبەر ئەوەی کە کۆبوونەوەیەکی گرنگ لە ئەنجوومەنی وەزیران هەیە، ئێمە بەردەوام دەبین تا ئەو کاتەی کە ڕەنگە بەڕێز وەزیری هەرێك بۆ کاروباری پەرلەمان ئامادە بێ، بەڵام تا ئەو کاتە ئێمە دەست بە کارەکانی خۆمان دەکەین، بەڵێ کاك زیاد، فەرموون.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە بە پێی پەیڕەو دەبێ هەردوو پرۆژەکە هەم پرۆژەی هاتوو، هەم ئەو پرۆژەیەش کە هەردوو لیژنە بە هاوبەشی ئامادەکراوە، دەبێ لێرە هەردوو پرۆژەکە بخوێندرێتەوە، بەڵا پرۆژەکان ماددەکان کاتێکی زۆر زۆری دەوێ زۆرن، من پێشنیاری ئەوە دەکەم ئەگەر پەسەند بێ هەرچەندە بە پێی پەیڕەو دەبێ هەردووکیان بخوێندرێتەوە، ئەگەر پەسەند بێت یەك ئەو پرۆژەی کە لەلایەن هەردوو لیژنەی یاسایی و دارایی ئامادەکراوە بخوێندرێتەوە و بکرێ بە بنەما، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەو کاتەی خوێندنەوەی یەکممان بۆ پرۆژە یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی مایەکانی دەوڵەت لە هەرێمی کوردستان-عیراق کرد خرابووە ناو بۆکسی هەموتانەوە، پرۆژەکە وەکو خۆی چەند لاپەڕەیە یان چەند ماددەیە، تەصەور دەکەم لە پەنجا زیاتر بێ کاتێکی زۆر زۆری پێویستە، ئەگەر ئێمە هەردووکی بخوێنینەوە دانیشتنی ئەمڕۆ بەس فریای ئەوە دەکەوین هەردووکی بخوێنینەوە، بەڕێز سەرۆکی لیژنەی دارایی پێشنیار دەکات پرۆژەکەی حکومەت نەخوێنینەوە، تەنها ئەو ڕاپۆرتە بخوێنینەوە کە لیژنەی مالی ئامادەیان کردووە لیژنەی قانونی ڕاستاندنیان بۆ کردووە، زیاتر لە جارێك حکومەت خۆی ئامادە بووە لە ئامادەکردنی پرۆژەکە، بەڵام بۆ ئەوە ئێمە پێویستە ڕەچاوی ماددەی (٧٨) بکەین، ئەگەر ئێوە بە دەنگدان ڕەزامەندن ڕاپۆرتەکە بخوێندرێتەوە و بکرێتە بنەما، با ئێمە یەکسەر ڕاپۆرتەکە بخوێنینەوە، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە با بفەرموێ دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە دەنگی (٦٧) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، بەڵێ فەرموون بەڕێزان ڕاپۆرتی هاوبەش بخوێننەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند کە ڕاستاندنی بۆ کراوە لەلایەن لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی کاروباری دارایی

ڕۆژی یەکشەممە ڕێکەوتی ئەوەندە کاتژمێر (٢)ی پاش نیوەڕۆ کۆبوونەوەی خۆی ئەنجام دا بە مەبەستی پێداچوونەوە و دارشتنی یاسایی و دڵنیابوون لە دژ نەبوونی دەقەکانی لەکەڵ دەستوور و یاسا کارپێکراوەکان، بەپێی حوکمەکانی ماددەی (٨٥) برگەکانی یەکەم و سێیەم لەسەر ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری سەبارەت بە پرۆژە یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی مایەکانی دەوڵەت لە هەرێمی کوردستانی عیراق، تایبەت بۆ خوێندنەوەی دووەم دوای کۆبوونەوەی لیژنەی یاسایی ئەم دارشتنەی خوارەوە پێ پەسەندە:

پرۆژە یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی موڵك و ماڵی دەوڵەت لە هەرێمی کوردستان-عیراق:

دەروازەی یەکەم/ بنەما سەرەکییەکان

ماددەی یەکەم/ بۆ مەبەستی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەم زاراوە و دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریان دەگەیەنێت:

١- هەرێم: هەرێمی کوردستان

٢- ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان.

٣- دەسەڵاتی تایبەتمەند: هەر یەکە لە وەزیر یان سەرۆکی لایەنە نەبەستراو بە وەزارەت یان هەر کەسێك کە ئەوان رێ پێ دەدەن بە مەرجێك پلەی وەزیفی لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت دەگرێتەوە.

٤- موڵك و ماڵی دەوڵەت: موڵك و ماڵی کەرتی گشتی لە هەرێم دەگرێتەوە.

ماددەی دووەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عباس، ئێمە دەنگمان دا لەسەر ئەوەی کە ئەوە دەکەینە بنەما و تەواو، هەمووی مەخوێننەوە، ماددە بە ماددە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام دەبێ لە پێشەکییەکەیەوە، لە عینوانەکەیەوە دەست پێ بکەین، حەز دەکەی جارێکی تر عینوانەکە دەخوێنمەوە بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

ناونیشانەکەی (پرۆژە یاسای فرۆشتن و بە کرێدانی موڵك و ماڵی دەوڵەت لە هەرێمی کوردستان-عیراق).

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ناونیشانە؟ ناویان بنووسە، بەڵێ فەرموو کاك دکتۆر ڕێبوار.

بەڕێز د.ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو پێیەی کە هەرێمی کوردستان صیفەتی دەوڵەتی نییە، هەرێمێکە لە چوارچێوەی نیزامی فیدراڵی، من پێم باشە ناونیشانەکە بەو شێوەیەی لێ بکرێ (پرۆژە یاسای فرۆشتن و بە کرێدانی مولك و ماڵی گشتی یان کەرتی گشتی) وشەی دەوڵەت لابچێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان بڕیاردەرانی هەردوو لیژنەی دارایی و یاسایی تێبینییەکانی پەرلەمانتاران بنووسن، هەر کەسێك بوو بە سێ پێشنیار لە بەرامبەری بنووسن بووە بە سێ، بۆ ئەوەی لە حازرکردنی ڕاپۆرتی دەنگدان ئاسانکاریمان بۆ بکات، هەر کەسێك کە زانی خۆی پێشنیارەکەی دەبێ بە سێ کەس هاوکارمان بێ بیداتە لیژنەکان ئاسانتریش دەبێ، کاك باڵانبۆ، فەرموو.

بەڕێز باڵانبۆ محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، من پشتگیری قسەکانی د.ڕێبوار دەکەم، ئێمە حك,مەتین دەوڵەت نین، لەبەر ئەوە ئەگەر بەو شێوەیەش بێت پێویستە داهاتەکەی بگەڕێتەوە بۆ دەوڵەت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، کاك حکمت، فەرموو.

بەڕێز حکمت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ژی هەمان مەبەسەت هەبوو، پشتگیریا د.ڕێبوار دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، بەکارهێنانی مولك و ماڵی دەوڵەت لێرەدا ئەو دەلالەتەی نییە کە ئێمە دەوڵەتین یان نا، مولك و ماڵی دەوڵەت لە ناو هەرێمی کوردستان، مولك و ماڵی کەرتی گشتی بە تەنها کافی نییە،بە تەنها کافی نییە ئەوەی لەسەر قیتاعی عامە، ڕەنگە شتی تر هەیە لەسەر هیچ بەشێك یان لەسەر هیچ موئەسەسەیەکی قیتاعی عام موسەجەل نییە، بەڵام مولکی دەوڵەتیشە، ئێمە ئەگەر ئەو بڕگەیە لابدەین دڵنیابن لەوەی کە خەڵێکی قانونیمان بۆ دروست دەبێ، بۆیە ئەو ماددەیە بەو شێوەیە هاتووە، کە وتوومانە مولکی دەوڵەت لە ناو هەرێمی کوردستان دا ئیتر ئەو بابەتە دەگڕێتەوە، ئەم بابەتە موناقەشەیەکی زۆر زۆر دوور و درێژی لەسەر کراوە، لە خواریشەوە لە ناو تەعریفەکان دا ئەو شەرحەی کە جەنابتان دەتانەوێ کراوە، بەڵێ سوپاس، ماددەی یەکەم.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

دەروازەی یەکەم/ بنەما سەرەکییەکان

ماددەی یەکەم/ بۆ مەبەستی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەم زاراوە و دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریان دەگەیەنێت:

١- هەرێم: هەرێمی کوردستان-عیراق.

٢- ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان-عیراق.
٣- دەسەڵاتی تایبەتمەند: هەر یەك لەوەزیریان سەرۆکی لایەنی نەبەستراو بە وەزارەتیان هەر کەسێك کە ئەوان رێی پێ دەدەن بە مەرجێك پلەی وەزیفی لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت دەگرێتەوە.
٤- مولك و ماڵی دەوڵەت: مولك و ماڵی کەرتی گشتی لە هەرێم دەگرێتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەسەر پێناسەکان قسەی هەیە، کاك شێخ ظاهر ، کاك ڕێبوار، کاك لقمان، ئاشنا خان، مامۆستا أبوبکر، کاك مەم، کەستان لەبیرچووە؟ بەڵێ کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی یەکەم برگەی چوارەمی من پێشنیاز دەکەم کە مولك و ماڵی دەوڵەت، مولك و ماڵی کەرتی گشتی لە هەرێم دەگرێتەوە، بۆیە ئەگەر مولك و ماڵێکی دەوڵەت هەبێ بۆ نمونە لە خانەقین بێت، هی مولك و ماڵی حکومەت بێت، هی دەوڵەت بێت لە خانەقین بێت، ناوچەکانی کە بە ناو جێناکۆکە بە پێی دەستووری ماددەی (١٤٠)ی عیراقی، پێموایە ئەوە نایگرێتەوە بەو شێوەیە، بۆیە پێشنیاز دەکەم مولك و ماڵی کەرتی گشتی هەرێم دەگرێتەوە، ئەو لایە لابرێ ڕەنگە خزمەتی بکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، مامۆستا أبوبکر، فەرموو.

بەڕێز أبوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها گفتوگۆی ئەم ماددە دەکەم و هیچی تر لە ڕاستی دا، پێموایە ئەم پرۆژە یاسایە لە ڕاستی دا گفتوگۆی لەسەر نەکەین، لەبەر ئەوەی لە کوردستان دا بەداخەوە یاساکان ئیستیغلال دەکرێن بۆ بواری گەندەڵی و بۆ بەهەدەر دانی سامانی گشتی، یەعنی لەسەردەمی حکومەتی گۆڕبەگۆڕی پێشوو لە سەرجەم پارێزگاکان و قەزا و ناحییەکان دا هەزاران خانوو دروست کرابوون کە پێیان دەووترا خانووی مەنصەب، ئەوانە بەداخەوە تەملیك کران و تاپۆ کران، مەسەلەن لە شوێنێکی وەکو سەددی دەربەندیخان و دوکان کە ئەوە پەیوەندی لە هەردوو بەندواوەکە و بە هەردوو وێستگەکەوە هەبوو تەماشا دەکەین ئەم خانووانە بەڕاستی تاپۆ دەکرێ کە ئەوە کفری حکومڕانی ئیدارەدانە، بۆیە من بەڕاستی بە گومانم ئەم یاسایە کە لەم کاتەدا حکومەت پێشنیازی کردووە جارێکی تر ئەوە بەکاربهێنرێتەوە کە مولکێکی زۆری دەوڵەت لە زەوی و زار، لە خانوو و بەرە، لە مولکەکانی ئەوقاف بەڕاستی بفرۆشرێت ئەوەش بەڕاستی زیانێکی گەورەیە لە ڕووی نەتەوەیی و ستراتیجی دەیکەن، بۆیە من لەگەڵ کۆی یاساکەدا نیم، پێمباشە هەر دوابخرێ و موناقەشەی لەسەر نەکرێ، کاتی ئەوە نییە، چونکە هیچ گەرەنتییەك نییە ئەم یاسایە بەلارێدا نەبرێ، وەکو یاسای وەبەرهێنان کە بەداخەوە لە ڕێگەی ئەو یاسایەوە مولك و ماڵێکی زۆر لە ڕووی موصاتەحەوە دراوە، زەوی دراوە بە موصاتەحە ژمارەکەیت پێ

دەڵێم، ڕەقەمەکەیت پێ دەڵێم فرۆشراوە لە ڕاستی دا، ئەوە لە کوێی دونیادا بووە؟ بۆیە من بەشەکەی خۆم هیچ گفتوگۆیەك ناکەم و بایکۆتی ئەو کۆبوونەوەش دەکەم ئەگەر بێت و پرۆژە یاساکە ئیشی لەسەر بکرێ و گفتوگۆی لەسەر بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵام مامۆستا أبوبکر ئێستا لە هەرێمی کوردستان قانونی فرۆشتن و بەکرێدانی مولك و مالّی دەوڵەت ژمارە (٣٢)ی ساڵی ١٩٨٦ جێبەجێ دەکرێ، هەر هەمان ئەم یاسایەیە ئەوەی جەنابت باسی دەکەی هیچ ڕێگرییەکی قانونی لەبەردەم موئەسەسات دا نییە بۆ فرۆشتنی مولك و مالّی دەوڵەت، ئەوەی ئێستا لەبەردەستماندایە ئێمە دەرفەتمان هەیە بۆ ئەوەی بە جۆرێکی لێ بکەین مەرجەکان زیاد بکەین، ڕێگرییەکان زیاد بکەین، ئەوەی (مساطحە) بۆ نمونە یەکێك لەوانەی بابڵێین باشیەکانی ئەم پرۆژەیە ئەوەیە کە قەدەغەی تەملیککردنی تێدایە،ئێستا جەنابت دەڵێی بۆ نمونە موستاتەحە تەملیك دەکرێ، بەڵام لێرە ماددەیەك هەیە دەڵێ (مساطحە) دوای تەواوبوونی مودەکەی بە هیچ شیوەیەك تەملیك ناکرێ)، کەواتە ئێستا ئێمە قانوونێکمان هەیە لە هەرێمی کوردستان بەرکارە و ئیشی پێدەکرێت، یاسای ژمارە (٣٢)ی ساڵی (١٩٨٦)ە، هیچ ڕێگریەکی قانوونی لەبەردەمی موئەسەساتدا نییە، جگە لە چاودێری، جگە لە چاودێری پەرلەمان، دیوانی چاودێری دارایی، لێرە کۆمەڵێك ماددە زیاد کراوە، بەپێچەوانەوە توانیویەتی ئەو ڕێگریانە بکات، لەبەر ئەوە داوات لێدەکەم هاوکارمان بیت، لەگەڵمان بمێنیتەوە، جەنابت پیاوێکی بە تەجروبەی، دەتوانین قانوونەکە باشتر بکەین لەوەی ئێستا هەیە، زۆر سوپاس.کاك (لقمان)، فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە خاڵی سێیەم ماددەی (١) من تێبینیم هەیە، پێم وایە ئەو دەسەڵاتە سنووردار بکرێت، بۆ وەزیری سەرۆکی لایەنی نەبەستراوە بە وەزارەت، بوار نەدرێ بۆ ئەوەی کە خەڵکی تر سەرۆکایەتی ئەو لیژنەیە بکات، کە مولك و مالّی دەوڵەت دەفرۆشێت، واتا هەر کەسێك کە ئەوان ڕێی پێدەدەن، ئەمە لابربرێت، واتە دەسەڵاتەکە سنوردار بکرێت، بۆ وەزیری سەرۆکی لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

پرسیارەکە ئەوەیە بۆ نمونە ئەگەر لە دهۆك مودیر عامی صحە کۆمەڵێك کەرەستەی خراپی بەها هەبوو لە مەغزەنێکدا، نەتوانێ بیفرۆشێت؟ نەتوانێ لیژنەیك پێکبێنێت بیفرۆشێت؟ وەزیر بێگومان دەسەڵات بۆ شتێکی دیاریکراوە بە کەسێکی دیاریکراو دەدات، هەمووشمان بڕوامان بە لامەرکەزیەتی ئیداری هەیە، (ئاشنا) خان، فەرموون.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی قسەکانی مامۆستا (ابوبکر) دەکەم، لەو رووەوە ئێستا بەراستی ئێمە لە فەراغی قانوونیدا نین، تایبەت بەم پرۆژە یاسایە، بابەتی ئاوەنتر و حەساستر و گرینگ تر هەیە، کە بخرێتە بەرنامەی کارەوە، کاری لەسەر بکرێ، وەکو تێبینیش لەسەر پرۆژە یاساکە بەشێوەیەکی گشتی ئەم پرۆژە یاسایە بنەماکانی لامەرکەزیەتی تیا جێ نەکراوەتەوە، هەست دەکرێ کە بە نەفەسی هەمان یاسا کۆنەکە نوسراوە، کە تەواو تۆخکردنەوەی لامەرکەزیەتە، گەرانەوەی دەسەڵاتە بۆ پایتەخت، بەگشتی بۆ حکومەت بۆ وەزارەتەکان بەبێ ئەوەی کە پاریزگار، قائیمقام، بەڕێوەبەری ناحیە، بەڕێوەبەری گشتی، هیچ ڕۆڵێکیان هەبێ تێیدا، مەترسییەکیش هەیە بەو هەموو ئاسانکاریەی تێیدا کراوە، بۆ کەسانی کرێار پرۆژەکە نەبێتە سەرچاوەیکی داهاتی گرینگ بۆ حکومەت، کە ئەمە یەکێکە لە هۆکارەکانی دەرچواندنی ئەم قانوونە، ئەمە وەکو تێبینی بەشێوازێکی گشتی لەسەر کۆی پرۆژەکە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە چ ماددەیکدا نوسراوە بەس حکومەت لە مەرکەز بۆی هەیە؟

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە شێوەیکی گشتی پرۆژەکە کاریگەری هەیە لەسەر ئەوەی کە زاتە دەسەڵاتەکان بگەڕێتەوە بۆ مەرکەزیەت، بەڵام ئەگەر قسە بکەین لەسەر بابڵێین مەرکەزیەت تۆخ بکرێتەوە، بەڵام ئەگەر ئێمە قسە بکەین لەسەر ماددەی یەکەم قەڕارە هەر خوێندنەوەی دووەمی بۆ بکرێت، من تێبینیم هەیە لەسەر ماددەی یەکەمکە پێناسە نەکراوە بۆ هەندێك دەستەواژە، کە گرینگە ئەو دەستەواژانە پێناسە بکرێن، چونکە چەند جارێك دووبارە بونەتەوە، ئەوەی کە پێناسە کراوە مولك و مالی دەوڵەتە، لایەنی تایبەتمەند پێناسە کراوە، بەڵام گرینگە چەند پێناسەیکی تر زیاد بکرێ، لیژنەکان، مایە، زیادکردنی ئاشکراگرینگە، ئەمانەش پێناسەیان بۆ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك (لقمان) ئێستا پێچەوانەی بەڕێزتان وتی ئەو شۆڕکردنەوەی دەسەڵاتە بۆ خوار وەزیر و سەرۆکی لایەنی نەبەستراوە، پێی باش نەبوو، جەنابت عەکسەکەی دەڵێی بەپێچەوانەوە، کە ئەڵێی لایەنی تایبەتمەند بریتییە یە لە وەزیر و یان سەرۆکی لایەنی نەبەستراوە، یا هەر کەسێك کە ئەوان ڕێی پێدەدەن، کەواتە بەڕێوەبەرە گشتییەکان لە پارێزگاکان لە ئیدارە سەربەخۆکان، دەسەڵاتیان هەیە، دەتوانن ئەم پرۆسەیە بەڕێوە ببەن، کاك (د.ڕێبوار)، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی سێیەم پەیوەست بە پێناسی دەسەڵاتی تایبەتمەند، دەستەواژەی دەسەڵاتی تایبەتمەند، لەراستیدا ناوی وەزیر هاتووە، ناوی بەڕێوەبەری گشتیش هاتووە، بۆ ئەوەی کە زۆر ڕوون بێت،

من پێم باشە ناوی سەرۆکی یەکە ئیداریەکانیش بە ئاشکرا بێت، هەروەها پارێزگارەکان، بۆ ئەوەی کە روون بێت، سەبارەت بە چوارەم کە پێناسی مولّك و مالّی دەولّەت دەکا لێرە تەئکید لەسەر قسەی خۆم دەکەمەوە، مولّك و مالّی دەولّەت وەکو لە پێناسەکەش هاتووە تەنها مولّك و مالّی گشتی دەگرێتەوە، جەنابیشت ئەزانی، لێرە نوسراوە مولّك و مالّی کەرتی گشتی لە هەرێم، بۆیە ناونیشانەکە ئەگەر وەکو تەرحم کرد وای لێبکرێت باشترە،سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك شێخ (ظاهر)، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، من یەکەم کەس دەستم بلّند کرد، بەڵام ئەخیرم، هیوادارم ئەو خاڵە پەیڕەویەم پێبدەن، ئەگەر پشتگیریم نەبوو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی هەر لە پەیڕەودا هەیە.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیم لەسەر سێیەم و چوارەم هەیە، سێیەم بۆ نمونە دڵێ دەسەڵاتی تایبەتمەند، هەر یەکە لە وەزیر و یان سەرۆکی لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت، یان هەر کەسێکە ئەوان ڕێ پێدەدەن بە مەرجێك لە بەرێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت، من پێشنیاز دەکەم بەو شێوەیەی لێبێت بەراستی، بەشێوەیکی هەمیشەیی لە هەر وەزارەتێك یان لایەنی نەبەستراوە بە وەزارەت لێژنەیەکی هەمیشەیی بۆ فرۆشتن و بوکرێدان، مایە گوێزرا و نەگوێزراوەکان دەولّەت پێکبهێنرێت، کە لە سێ کەس کەمتر نەبێت و یان لایەنی نەبەستراوە بە وەزارەت سەرۆکایەتی ئەو لێژنەیە بکات، خاڵی چوارەمیش مولّك و مالّی دەولّەت، پێشنیار دەکەم بەم شێوەی لێبکرێت، مولّك و مالّی کەرتی گشتی گوێزراوە و نەگوێزراوە لە هەرێم بگرێتەوە، واتا گوێزراوە و نەگوێزراوەی بۆ زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەخێرهاتنی بەڕێز (د.ڤالا) وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەین، کە بەڕێز وەزیری دارایی دەسەڵاتەکانی خۆی پێداوە، بۆ ئەوەی بتوانێ لەم گفتوگۆیە لەگەڵمان ئامادە بێت، ناوتمان نەنوسیبوو کاك (هێڤیدار)، ماددەی (٢)، بەڕێزان، کاك (عباس)، فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢):

حوکمەکانی ئەم یاسایە بەسەر مولّك و مالّی گوازراوە و نەگوازراوەی دەولّەت لە کاتی فرۆشتن یان بەکرێدان جێبەجێ دەکرێت ئەگەر دەقێکی یاسایی پێچەوانە نەبێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بەڕێزێك دەیەوێت گفتوگۆ بكات لەبارەی ئەو ماددەیەوە، كاك (بەڵێن)، (خدیجه) خان، كاك شێخ (ظاهر)، كاك (بەڵێن) فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی (٢)، من پێشنیاز ئەكەم بەم شێوازەی لێبكرێت، حوكمەكانی ئەم یاسایە لەسەر مولك و مالی گوازراوە و نەگوازراوەی دەوڵەت لە كاتی فرۆشتن یان بەكرێدان جێبەجێ بكرێت، ئەگەر دەقێكی یاسایی پێچەوانە نەبێت پێشنیاز ئەكەم ئەوە هەڵبگیرێ، بۆ ئەوەی كۆی مولك و مالی دەوڵەت بە گوازراوە و نەگوازراوە تەنها بەم یاسایە بتوانین تەحەكومی پێبكەین، پەنا نەبەینە بەر ئەو دەقە یاسایانەی كە پێچەوانەی بڕگەی ماددەكانە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، (خدیجه) خان، فەرموو.

بەڕێز خدیجه عمر طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (٢)، منیش هەمان تێبینی كاك (بەڵێن)م هەیە، كە دەڵێت ئەگەر دەقێكی یاسایی پێچەوانەی نەبێتن، یەعنی بوونی ئەم میمبەرە وا دەكات كە ئەگەر هەر یاسایەكی تر پێچەوانەی ئەم یاسایە بێت دەبێتن كار بە یاسای تر بكەین، ئەو یاسایە بۆچی دەردەكەی، هەروەها ئەوە خودی ئەو ماددەیە وا دەكات كە پێچەوانەی ماددەی (٤٠) بێتن، بەم یاسایە كە دەڵێتن نابی كار بە هیچ دەقێكی یاسایی بكرێت بە پێچەوانەی ئەم یاسایە بكەین، یەعنی متعارزە لەگەڵ ماددەی (٤٠)ی خودی ئەم یاسایە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك شێخ (ظاهر)، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢) حوكمەكانی ئەم یاسایە بەسەر مولك و مالی گوێزراوە و نەگوێزاروی دەوڵەت لەكاتی فرۆشتنی یان بەكرێدان جێبەجێ دەكرێ، ئەگەر دەقێكی یاسایی پێچەوانە نەبێت، من پێشنیار دەكەم لەبەر ئەوەی ئەم یاسایە تایبەتە بە فرۆشتن و بەكرێدان مایە گوێزراوە و نەگوێزراوەكانی دەوڵەت بۆ ئەوەی لەكاتی جێبەجێكردنیدا هیچ نارووننییەك لە دەقەكانی نەبێت، بەئاسانی جێبەجێ بكرێت، پێشنیار دەكەم لە سەرەتا پێناسەی مایەی گوێزراوە و نەگوێزراوە بكرێت، هەرچەندە لە یاسایەكانی تردا پێناسە كراوە، بەڵام لەبەر ئەوە یاساكە تایبەتە و هەبوونی پێناسەكە بۆ تەنفیز كردنی یاساكە بەئاسانی گرینگە، زۆر سوپاس.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بوونی بڕگەیەك لە لیستەكەدا لە ماددەی (٢) كە دەڵێ ئەگەر دەقێكە یاسایی پێچەوانە نەبێت بوونی ئەم ڕستەیە ئەم بڕگەیە خۆی پێچەوانەی ماددە (٤٠)ە لە پرۆژە یاساكە، ئەگەردەقێكی

یاسایی پێچەوانە نەبێت، واتا ئەگەر دەقێکی یاسایی پێچەوانە هەبوو نابێت ئەوە تەنفیز بکرێت، کە ئەوەش مخالفە بۆ مادەی (٤٠) لە پرۆژە یاسایەکە کە دەڵێ کار بە هیچ دەق و یاسایەك ناکرێ ئەگەر پێچەاونە بێت، بۆیە من پێشنیار دەکەم، پاڵپشتی کاك (بەڵێن) و (خدیجە) خان ئەکەم، کە ئەو بڕگەیە دەستەواژەی بوونی دەقێکی پێچەوانە نەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان لە لیژنە تایبەتمەندەکان، فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جا لەپێشەوە وشەیەك بەکاردێت ئەمە خۆی لادراوە، لە جیاتی مایەی مووڵك و ماڵی دەوڵەت" هەر وتمان مووڵك و ماڵی دەوڵەت، مایەمان لاداوە، بەگشتی، هەندێ جار بەکاردێت ئەگەر نوسخەیەکتان لەم نوسخانە لەبەردەست دابێت ئەمە نەماوە، سەبارەت بەوەی ئەگەر دەقێکی یاسایی پێچەوانە نەبێت بەراستی من بەشبەحاڵی خۆم لە لێژنەی یاسایمە ئەمەمان دەرهێنابوو، بەڵام جاریکی دیکە تۆمار کراوەتەوە، من پشتیوانی ئەم ڕەئیانە دەکەم کە ئەمە لابدرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، بەڕێزتان وابزانم ئامادەبوون لە کۆبوونەوەی لێژنە دارایی، یەکێك لەو بابەتانەی تەرح کرابوو، ئەو بابەتە بوو، قسەێکتان هەیە لەو دەستەواژەیەوە؟ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، مانەوەی ئەم دەستەیە ئەو دەستەواژەیە لە نیهایەتی مادەی یەکەمە لە پرۆژە یاسایی حکومەت بۆتە نیهایەتی مادەی دووەم لە ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند ئێمە زۆر بە گرینگی دەزانین کە وەکو خۆی بمێنێتەو، وەکو خۆی بڕوات لە بەر ئەو ڕوونکردنەوەیە یاساییانەی خوارەوە، لەم یاسایانەی خوارەوە هیچ دەقێکی یاسایی نیە دەسەڵات بدات بە فرۆشتن یان بەکرێدانی مایەکانی دەوڵەت، واتا ئەو قانوونانەی کە ئێستا دەیخەێنمەوە هەموویان خاڤعن بۆ کڕین و فرۆشتنی مایەکانی دەوڵەت بپێی ئەو یاسایەی کە ئەمڕۆ پەرلەمانی کوردستان پەسەندی دەکات:

یەکەم: قانون وزارت العدل.

دووەم: قانوون وزارەت داخلیە.

سێیەم: قانون وەزارەتی پێشمەرگە.

چوارەم: قانوونی وەزراتی مالیە و اقتصات.

پێنجەم: قانوونی وەزارەتی (صحە).

شەشەم: قانوونی وەزارەتی تەربیە.

حەوتەم: قانوونی وەزارەتی ئەوقاف.

هەشتەم: قانوونی وەزارەتی تەعلیم عالی.

نۆیەم: وەزارەتی تخطیط.
دەیەم: وەزارەتی عەمەل.
یازدەیەم: قانوونی وەزارەتی سەقافە.
دوازدەیەم: قانوونی وەزارەتی شئونی شهداء.
سێزدەیەم: قانوونی وەزارەتی زراعة.
چواردەیەم: قانوونی وەزارەتی تیجارة.
پازدەیەم: قانوونی نەقل و اتصالات.
شازدەیەم: قانوونی وەزارەتی کارەبا.
حەڤدەیەم: قانوونی وەزارەتی اعمار و اسکان.
هەژدەیەم: قانوونی وەزارەتی بلدیات و سیاحە.
نۆزدەم: قانوونی وەزارەتی ثروات طبیعیە.
بیستەم: قانوونی محافظات لە اقلیمی کوردستان.

دوو تاکە یاسای مەوزوعیمان هەیە، یەکیان یاسای شاروانیەکانە لە هەندێ حاڵەتی دیاریکراو ڕێگا دەدات بە فرۆشتن و بە بەکرێدان لە خارجی ئەو قانوونەی کە ئەوڕۆ پەرلەمانی کوردستان پەسەندی دەکات، دووەمیشیان یاسای ئیصلاحی زراعیە کە ڕێگا دەدات وەزارەتی کشتوکاڵ تەنها بەکرێدان بکات فرۆشتن نا، تەنها بەکرێدان بکات بۆ ئەو ئەرزە زراعیانەی کە هەیە بەمەبەستی باشتر بەڕێوە چوونی کاری کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستاندا، بۆیە زۆر زەروورە کە پەرلەمانی کوردستان ئەوەی لا روون بێت کە قانوونی هەموو ئەو وەزارەتانە و ئەنجومەنی وەزیران هەموو بەکرێدان و فرۆشتنێك خاضعە بۆ ئەو یاسایەی کە ئەمڕۆ مناقەشە دەکرێ، تەنها ئەو دوو یاسایەمان هەیە، کە استپنا کراوە، یەکیان تەنها بەکرێدانە و ئەوی تر بەکرێدان و فرۆشتنە ئەویش لەبەر حاڵەتی زەروورەیە، بۆیە ئێمە وەکو حکومەت تەئکید دەکەینەوە کە ئەو بڕگەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەو خاڵەی کە دەڵێت مەگەر بەپێچەوانەی ئەمە دەقی لەسەر کرابێت، زۆر گرینگە وەکو خۆی بمێنێتەوە، بۆ ئەوەی هەم وەزارەتی کشتوکاڵ و هەم وەزارەتی شارەوانیش بتوانربەپێی پێویست کارەکانی خۆیان ئەنجام بدەن، ئەمە لە لایەك، لەلایەکی تر خۆتان دەزانن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەو پرۆژە یاسایە پێشتریش یاسای پێ هەبوو ساڵی (١٩٨٦) لە عێراق، هەمان دەق هەیە لەناو یاساکەدا، لە بەغدا کە لە ساڵی (٢٠١٣) دوا تەعدیلیش کراوە، دیسان هەمان دەق هەیە، ئەوەش لە هەرێمی کوردستان بەهەمان شێوەی ئیستیناد لەسەر یاسا کۆنەکە و لەسەر ئینفاز کردنی قانوونی عێراقی کراوە، بۆیی ئێمە تەئکید دەکەینەوە ئەو بڕگەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێزت، ماددەی (٣)، فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٣):

١-مولك و مالى دەولەت تەنها بە بڕيارى دەسەلاتى تايبەتمەند لەكاتى هاتنەدى بەرژەوەندى گشتى دەفرۆشرێت يان بەكرێ دەدرێت بەمەرجێك لە بڕيارەكەدا جۆر و خەسلەت و بڕى ئەو مولك و ماڵە دياری بكرێت كە بۆ فرۆشتن يان بەكرێدان دادەنرێت.
٢- فرۆشتن يان بەكرێدانى مولك و مالى دەولەت لە ڕێگەی زيادكردنى ئاشكرا وە بەپێى ئەو ڕێكارانەی لەم ياسايەدا دەقنووس كراون ئەنجام دەدرێن، ئەگەر دەقێكى ياسايى پێچەوانە نەبێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكى پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، فەرموون بەڕێزان ئەگەر كەسێك دەيەوێت قسە بكات لەبارەی ئەو ماددەيەوە، كاك (بەڵێن)، فەرموو.

بەڕێز بەڵێن ابراهيم حاجى ابراهيم:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

لە ليژنە مناقەشەم كردووە، بۆيە دەمەوێت لێرە مناقەشە بكەم، ديارە لێرەش هەمان ئەو گرفتەی ئەوەی كە ئەورۆ بەڕێز (د.قاڵا) دای، ئەگەر ئەم دەقە بمێنێتەوە پێمان وايە ئەم ياسايانەی تر كە ئەو دەسەڵاتانەی تر كە لە مەسەلەی بەكرێدان و فرۆشتنى مولكى دەولەتدا هەيە، وەكو خۆی ئەمێنێتەوە كارى پێدەكرێت، ئەگەر كێشەكە تەها لەوە بێت دوو ياسا پێويست دەكا بەركار بێ وە ئەو ياسايانەی تر هەموويان خازع بن بۆ ناوەڕۆك و بڕگەی ماددەكانى ئەم ياسايە، ئەوە ئێمە ئەتوانين واى لێبكەين ئەگەر ئەم دەقەش بمێنێتەوە، ئيشارەتەن هەبێ بۆ ئەم دوو ياسايە بدەين بەراستى، ترسەكەی ئەوەيە ئەوەی كە لە لێژنە مناقەشەمان كردووە ئەم ياسايە دەربچێ هەموو ئەو وەزارەت و شوێنانەی تری حكومەت خۆيان بەپێى ئەو ياسايەی كە لەبەر دەستياندايە مامەڵە لەگەڵ مولك و ماڵەكان بكەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكى پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، كاك (بالانبو)، فەرموو.

بەڕێز بالانبو محمد على:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

لە ماددەی (٣) خاڵى يەكەم، مولك و مالى دەولەت تەنها بە بڕيارى دەسەلاتى تايبەتمەند لەكاتى هاتنەدى بەرژەوەندى گشتى، ئەم هاتنەدى بەرژەوەندى گشتييە كێ بڕيارى لەسەر ئەدا؟ چۆن بزانرێ ئەمە بۆ بەرژەوەندى كەسێك يان سەرمايەدارێك نييە، ديارە ئەم ياسايە ياسايەكى زۆر گرينگە و زۆر زۆريش خەتەرە، بەو شێوەيە بێت، ئەم حكومەتە دەستكراوە ئەبێت، ئەم بينايەی پەرلەمانيش ئەتوانێ بفرۆشێ، خانوو شوقەكانى پەرلەمان هەر هەموويان ئەتوانن بەم بڕيارە بفرۆشن، سەرجەم مولكەكان ئەفرۆشرێن، من حەز ئەكەم ئەم بەرژەوەندييە گشتييە بۆمان روون بكەنەوە كێ بڕيارى لەسەر ئەدا و چۆن ئەو بەرژەوەندييە گشتييە دێتە دی؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكى پەرلەمان:

ناتوانن ئەوانەی ئێمە بفرۆشن، لايەنى كەم، كاك (ريبوار)، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (٣)، بڕگەی دووەم، باس لەوە ئەکا کە چۆنیەتی بەکرێدانی یان فرۆشتنی مولّك و مالّی دەوڵەت، لە کۆتایدا هاتووە دەڵێ ئەگەر دەقێکی یاسایی پێچەوانە نەبوو، کەواتە ئەم روونکردنەوە بۆ ئەوەیە ئەگەر دەقێکی یاسایی پێچەوانە نەبوو، ئەی ئەگەر دەقێکی یاسایی پێچەوانە هەبوو؟ ئەو ڕێکارانە یان ئەم شێوەی فرۆشتنە مولّك و مالّی دەوڵەت چۆن دەبێت؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (د.کاظم)، فەرموو.

بەڕێز کاظم **فاروق نامق:**

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، سەبارەت بە ماددەی سێیەم، بەراستی ئێمە تێبینییەکی گرینگ هەیە پێمان وایە دەبێ بڕگەێکی بۆ زیاد بکرێت، دیارە ئەم پرۆژەیە پرۆژەی حکومەتە ناردوویەتی، پرۆژەکە بە وازحی دیارە، بەتایبەتی پرۆژەکانی حکومەت کە ئەنیێرێ، بەوازحی دیارە کە زۆرینەیان دەرهێنانی پارەیە لە گیرفانی هاوڵاتی، بۆ گیرفانی حکومەت، شتێکی عەکسی تیا نییە، پرۆژەێکی عەکسی تێدا نییە، لەبەر ئەوەی ئێمە پێمان باشە لە خاڵی سێیەمدا لایەنی کەم بۆ ئەوەی کە ئەڵێ لە کاتی هاتنی بەرژەوەندی گشتی، بەرژەوەندییە گشتییەکە لە خاڵی سێیەمدا دیاری بکەین بەوەی کە بڕگەێکی بۆ زیاد بکرێ، ئەو پارەیەی کە لە ئەنجامی فرۆشتن و بەکرێدان ئەم مولّکانەوە دەست حکومەت دەکەوێت سەرجەمیان تەرخان بکرێ بۆ دەرماڵەی خوێندکارانی زانکۆ و پەیمانگاکان، کە ئێستا پرۆژەێکی خوێندکاران چاوەڕێیانن، یان لایەنی کەم بۆ کەسوکاری شەهیدان بۆیە چیتر، ڕێزم هەیە دایبی و جووتە نەعل بەسەریانا دابەش نەکرێ، ئەم داهاتە ڕووبەڕووی ئەوان بکرێتەوە، بە خاڵێك ئیزافە بکرێ داهاتەکە تەرخان بکرێ بۆ دەڕماڵەی خوێنکارانی زانکۆ و پەیمانگاکان، بۆ ئەوەی تەنها پارە لە گیرفانی خەڵك دەرنەهێنین بۆ حکومەت، بەڵك و پارە لە گیرفانی حکومەت دەربێنین بۆ خەڵك، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (حسیبە) خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی سێیەم، بە دیتنی من دوو بڕگە بۆ ئەم ماددەیە زیادە، چونکە زۆربەی وشەکان لەناو ئەو دوو ماددەیە لەناو دوو بڕگەکاندا دووبارە بوونەتەوە، بۆیە من پێشنیاری ئەکەم بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە، مولّك و مالّی دەوڵەت تەنها بە بڕیاری دەسەڵاتی تایبەتمەند لە کاتی هاتنە دی بەرژەوەندی گشتی دەفرۆشرێت یان بەکرێ دەدرێت لە ڕێگەی زیاد کردنی ئاشکرا بەپێی ئەم ڕێکارانەی لەم یاسایەدا دەقنووس کراون، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ماددەی دوای ئەوە، فەرموو.

بەڕێز سارا دلشاد بكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (٤):

یەكەم: رێكارە یاساییەكانی خەملاندن حەواڵە و فرۆشتن و بەكرێدان وەرگرتنی بڕی بەرامبەر فرۆشتن و بەكرێدان بە قیست كردن تەنها لەلایەن دەسەڵاتی تایبەتمەند لە ماوەیەك لە (١٥) رۆژ لە ڕێگەوتی گەیشتنی كۆنوس تێپەر نەكات بڕیاری كۆتای لەم بارە دەدرێت بە بنبڕ دادەنرێت.

دووەم: رێژەی یاسایی لیژنەكانی خەملاندن، فرۆشتن، بەكرێدان بە ئامادەبوونی گشت ئەندامان دروست دەبێت بڕیارەكانیشی لە ئەگەری رێكنەكەوتن بە زۆرینە دەردەچێت ئەو ئەندامەی رایەكی جیاوازی هەیە دەبێت رایەكەی لە كۆنوس جێگیر بكرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (٥): فرۆشتن یان بەكرێدانی موڵك و ماڵی دەوڵەت لە ڕێگەی زیادكردنی ئاشكرا بۆ ئەو فەرمانبەرانەی بەشدار بوون لە بڕیاری فرۆشتن یان بەكرێدان ئەندامانی هەردوو لیژنەی خەملاندن و فرۆشتن یان بەكرێدان قەدەغەیە، ئەم حوكمەش هاوسەر و پەیوەندی خزمایەتی تا پلەی چوار دەگرێتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ماددەی (٥)، ماددە (٦)، فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (٦):

فرۆشتنی موڵك و ماڵە نەگوازراوەكانی دەوڵەت تەنها بۆ هاونیشتمانیان ڕێپێدراوە لەگەڵ ڕەچاوكردنی حوكمەكانی یاسای وەبەرهێنانی بەركار لە هەرێمی كوردستان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شێخ (ظاهر)، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (٦) فرۆرشتنی موڵك و ماڵی نەگوازراوەی دەوڵەت تەنها بۆ هاونیشتیمانیان ڕێگە پێدراوە، واتا تەنها هاونیشتیمانیان لە هەرێمی كوردستان یان عێراق دەتوانن بەشدار بن لە موزایەدە و كڕینی موڵك و ماڵە گشتی، من لێرە پێشنیاری ئەوە ئەكەم فرۆشتنی موڵك و ماڵی نەگوازراوە تەنها بۆ هاونیشتیمانیان ڕێپێدراوە، لەگەڵ ڕەچاوكردنی حوكمەكانی یاسای وەبەرهێنان لە هەرێم لەگەڵ مەبدەئی (المعاملة بالمثل)، بۆنمونە ولاتێكی وەكو توركیا ئەگەر ڕێگای دا هاوڵاتییەكی عێراقی یان كوردستانی بەشدار بێت لە موزایەدە لە كڕینی موڵك و ماڵی

گشتی دەوڵەت با لێرەش رێگا بدرێت، واتا معامەلە بلمپل هەبی، ئەو مەبدەئە زیاد بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (لقمان) ناوت نەنوسراوە، کاك (عثمان)، فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ماددەی پێنجەم ئێمە تەحەفوزێکمان هەیە لەسەر ئەوەی کە پەیوەندی خزمایەتی تا پلەی چوارەم دەگرێتەوە، من پێم وایە تا پلەی سێیەم بێت باشە، نەك چوارەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی تایبەتمەند قسەتان هەیە لەسەر ئەو ڕەئیانە؟

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا سەبارەت بە پلەی چوار ئەمە بە عام بۆ هەموو.....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (عباس) لەم ماددەیە ڕۆیشتین، جوابی کاك (عثمان) مەدەوە، لە ماددەی شەشین ئێمە ئێستا، ئەگەر قسەتان لەسەر شەش هەیە، کاك (بەڵێن) قسەت هەیە لەسەر شەش؟ فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی شەش ئەوەی کە کاك شێخ (ظاهر) باسی کرد، لەسەر ئەوەی کە معاملە بمپل هەبێ، بەراستی لە لێژنە مناقەشەی ئەم بابەتە زۆر کرا، یەکێك لە کێشە ئەساسیەکان ئەوە بوو مەسەلەن ئێمە لەبەر ئەوەی خۆمان دەوڵەت نین، چوارچێوەی دەوڵەتی عێراق هەیە دەبێ ئەو معامەلەیە بکەین ئەو موڵك و ماڵەی کە لە دەرەوە بۆ هاوڵاتیەکی عێراقی دەبێت ئەوەی کە لەناو هەرێمە ئەوەی لە دەرەوە ئەکرێ بۆ هەرێم نابێت، بۆ عێراق دەبێ، نەك ببێتە موڵکی هەرێمی کوردستان، بە پێچەوانەوە ئەچێتە سەر وەزارەتی خاریجیەی عێراق، پێم وایە ئەبێت بە موڵکی دەوڵەتی عێراقی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ماددەی (٧)، فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی دووەم: فرۆشتنی یان بەکرێدانی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکانی دەوڵەت بە زیادکردنی ئاشکرا.

بەشی یەکەم: لێژنەکانی خەملاندن، فرۆشت یان بەکرێدان.

ماددەی (٧):

فرۆشتن یان بەکرێدانی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکانی دەوڵەت لە ڕێگای ئەم لێژنانە ئەنجام دەدرێت کە بڕیاری دەسەڵاتی تایبەتمەند پێك دەهێنرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ماددەی (٧)، کاك (بهمن)، کێی تر دەیەوێت قسە بکات دواتر ئیزافات نییە، کاك (بالانبو)، کاك (بهمن)، فەرموو.

بەڕێز بهمن کاك عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە زۆربەی ماددەکانـدا ئامـاژە بەوە کـراوە کە ئەو لیـژنەیە لەلایەن دەسـەڵاتی تایبەتمەنـد یـان دەسەڵاتی تایبەتمەند ئەو بڕیارە، ئەو دەسەڵاتە تایبەتمەندە کێیە؟ ئەنجومەنی وەزیرانە، وەزیرە، سەرۆك وەزیران خۆیەتی، کێیە دیاری بکرێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە مـاددەی (١) تەعریفـی دەسـەڵاتی تایبەتمەنـدی تێـدایە، ئەگەر بـڕۆیتەوە سـەر مـاددەی (١) لە تەعریفاتا وازح ئەبێ کە دەسەڵاتی تایبەتمەند کێیە، کاك (بالانبو)، فەرموو.

بەڕێز بالانبو محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فرۆشتن یان زیادکردنی مولك و مالە نەگوازراوەکانی دەوڵەت بە زیادکردنی ئاشکرا، من پێشنیار ئەکەم بکرێـت بە فرۆشـتن یـان بەکرێـدانی مولـك و مـالە نەگوازراوەکـانی دەوڵەت لە هەرێمـی کوردسـتان، بە زیـاد کردنـی ئاشـکرا، وەکـو پێشـتر ئاماژەمـان پێـدا کە ئـێمە دەوڵەت نـین، ئـێمە حکومەتین، هەمان شتیش لە خوارەوە فرۆشـتن یـان بەکرێـدانی مولـك و مـالە نەگوازراوەکـانی دەوڵەت لە هەرێمی کوردستان لە رێگەی ئەو لێژنانەوە، بەو شێوەی لێبکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەخەر ئێمە تەعریفی مولك و مالی دەوڵەتمان کردووە، کاك (زیاد) کاك (اومیـد) نـوقتەی نیزامـی هەیە، کاك (اومید)، فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێـی حـوکمی مـاددەی (٥٦) بـڕگەی دووەم دیسـان دووەم ئەگەر گفتوگۆکـان لە بـابەتی دانیشـتنەکە دەرچـوون، بـۆتە عورفێـك هەمـوو جەلسـەیکە پەرلەمـان گفتوگۆکـان لە بـابەتەکە دەردەچین، بابەتی کامێرا و نیشاندانیش بـۆتە عەیبەیـك کە زۆر باسـی لێـدەکرێت لە پەرلەمـان، هیـوادارم ئێسـتا کـامێرای پەرلەمـان ئەو زۆنە نیشـان بـدات کە هەمـوو جەلسـەیکی پەرلەمـان سەعاتێك دوو سەعات کاتمان بەفیرۆ دەڕوات، کاتێکیش دێینـە سـەر گفتوگـۆ جـدیەکان بـابەتی بەرنامەی کار گفتوگۆ نییە و کەسی لێنییە، هەر تەنها بۆ رووونکردنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، دروستە، دانیشتنەکانی پەرلەمانی کوردستان لە یەکەم لەحزەوە دەست پێـدەکات گـرینگە تا کۆتایی، لەبەر ئەوە هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لە نیو سەعاتی یەکەمـدا ئامـادە دەبێـت،

گرینگە تا کۆتای دانیشتنەکەش ئامادە بێت، ئەم یاسایەش یاسایەکی گرینگە، تێبینیەکەشت تێبینیەکی دروستە، کاك (اومید)، راگەیاندنیش دەتوانن ئیشی خۆیان بکەن، مادەی (٨)، فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (٨):

یەکەم: لێژنەی خەملاندن: لە ژمارەیەك فەرمانبەری شارەزا پێك دەهێنرێت کە ژمارەیان لە (٣) کەس کەمتر نەبێت، سەرۆکەکەی لایەنی کەم بەڕێوەبەر بێت، ئەندامانیشی پلەی وەزیفیان لە پلەی (٤) کەمتر نەبێت.

دووەم: فەرمانبەرێك لە فەرمانگەی تۆمارکردنی خانووبەرە و فەرمانبەرێکیش ژمێرکاری لە فەرمانبەرانی وەزارەتی دارایی، ئابووری هاوەڵی ئەم لێژنەیە دەکەن، کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم مادەیەدا دەقنووس کراوە.

سێیەم: لێژنە دەتوانێ پشت بە شارەزا ببەستێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان (د.محی الدین)، کاك (عثمان)، کاك (ڕێبوار)، سێ کەس ناویان نووسیوە، (د. محی الدین)، فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە بڕگەی دوو لە مادەی (٨) نوسراوە فەرمانبەرێکی ژمێرکاری، ئەوە موتتەبەعە ئەوە خۆمان پێی دەڵێن فەرمانبەری ژمێریاری، نەك ژمێرکاری ئەوە یەك، دوو خاڵی سێیەمی بڕگەی سێیەمی لێژنە دەتوانێ یەعنی بۆ هەیە ئیستیعانەی پێ بکا، بۆی هەیە ئیستیعانەی نەکا، من لەگەڵ ئەوەم پێویستە لێژنەی خەملاندن ئیستیعانە بکا، پێویستە لێژنەی خەملاندن پشت بە شارەزایان ببەستێ بۆ خەملاندنی ئەو بابەتانەی کە پەیوەندی بە فرۆشتنیان و بەکرێدانی موڵك و ماڵی دەوڵەت هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

راستی پرسمان بە زمانەوانیش کرد لەسەر ئەو ژمێریاری و ژمێرکارییە، ئەوان ئەڵێن ژمێریاری بۆ محاسەبییە، بەڵام کەسێك کە محاسب بێت ئیش بکات پێی دەوترێت ژمێرکار، بۆیە لە راستیا ئەوە دانراوە، ئەوەی جەنابیشت دروستی خۆی تێدایە، کاك (د.ریبوار)، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بابەتە گرینگە بەراستی پەیوەستە بە بەرژەوەندی گشتی، کاتێکیش تایبەت دەبێت بە کرێدان و فرۆشتنی موڵکی گشتی، لێرە لێژنەیەك دیارکراوە، چەند کەسێك یان چەند پلەی وەزیفی ناویان هاتووە، بۆ ئەوەی کە بەرژەوەندی گشتی تەحقیق بکرێ، بەشێوەیەك ئەو بەکرێدان یان فرۆشتنە، هەم ئینصافی تیابێت، لە راستیا لەگەڵ نرخی بازاردا بگونجێت،

پارەکەی بچێتەوە خەزێنەی حکومەت، جۆرێك لە گرێنتی، من پێم باشە پێشنیاری کاتب عەدلیش بکرێ وەکو ئەندامێکی لیژنەکە یان سەرۆکی لیژنەکە بێت، ئەندامی لێژنەکە بۆیە گرینگە لە لێژنەکە بوونیان هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك (عثمان) سێدەری، فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سواره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی هەشتەم، بڕگەی یەکەم، لیژنەی خەملاندن لە ژمارەیەك فەرمانبەری شارەزا پێك دەهێنرێت کە ژمارەیان لە سێ کەس کەمتر نەبێت، من پێم وایە ئەوەی بۆ زیاد بکرێ، لە پێنج کەسیش زیاتر نەبێت، لەبەر ئەوە ئەگەر بنوسی لە سێ کەس کەمتر نەبێت، ئەوە بەکراوەیی دەمێنێتەوە، بۆی هەیە لێژنە زیاتر بێت و ئەوانە، سەرۆکەکەیان لایەنی کەم بەڕێوەبەر و ئەندامانیشی پلەی وەزیفیان لە پلە (٤) کەمتر نەبێت، بۆیە من ئەو پلە چوارەش من پێم وایە بکرێت بە پلە (٦)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر بۆ بکرێ؟

بەڕێز عثمان کریم سواره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جاری وا هەیە لە هەندێك ناحیە هەیە، لە هەندێ قەزا هەیە لەوانەیە ئەو پلەیان دەستیش نەکەوێ، لەبەر ئەوە من پێم باشە ئەوە وای لێبکرێت، هەندێ ناحیە هەیە مەسەلەی خزمایەتیەکەش جاری تر قسەم کرد هەندێ شار هەیە هەمووی خزمی یەکن، ئەگەر باسی پلە چوار بکەین، ئێمە لە دەرەوی ئەو شارە لێژنە بۆ ئەوانە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی دوای ئەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیجازە هەیە؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، فەرموو، (ئاشنا) خان با قسە بکات، دواتر دەرفەت دەدەین بە لێژنە، فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاست دەکەم بۆ دەرفەتەکە، لەسەر ماددەی (٨) کاتێك کە پێکهاتەی ئەندامانی لێژنەی خەملاندنی فرۆشتن دیاریکراوە، هەموو ئەندامەکان فەرمانبەری وەزارەتەکانن، یەعنی رێگەش دراوە کە پشت بە خەبیر ببەستریێت، پشت بە شارەزا ببەستریێت، باشترە لەم دوو ماددەیە نوێنەری دەستەی دەستپاکی، دیوانی چاودێری دارایی لە لێژنەکە جێگیر بکرێ، چونکە هەموو تەصەروفەکان صرف مالین، زەروورە نوێنەری ئەو دوو شوێنەی تێدابێت، گرینگە ئەندامانی

دەستەی دەستپاکی یان دیوانی چاودێری دارایی لە هەردوو لێژنەی رێکخستن و مەزەندە کردن زائیدەن لە لێژنەی فرۆشتنەکەشدا هەبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵام لەرووی قانوونیەوە بەڕێزان لە دیوانی چاودێری دارایی چاودێری پرۆسەکە دەکەن، لە دەستەی نەزاهەش ئەگەر گەندەڵیەك رووید ئەوان دەست بە تەحقیقات ئەکەن، ئێمە ئەزمونێکی واشمان نییە لە پەرلەمانی کوردستان دیوان جارێك داوایان لێکردبوو بۆ ئیشێکی وا وەڵامیان دابووینەوە کە ئەمە صەڵاحیەتی ئەوان نییە، بەشدار نابن، ئێمەش ناتوانین بە قانوون ئیجباریان بکەین بە ئەرکێك لە ئەصلا مەهامی ئەوان نییە، لێژنەی مخگص، کاك (بهجت) قسە دەکەی، فەرموو.

بەڕێز بهجت علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

.....یەعنی لە دیارکردنی بابەتەکان، چونکە هەندێکجار هەیە هەموو شارەزاکان دەتوانن بکەنە ناو بابەتەکە، بەڵام شارەزای تایبەتمەند نیە، یەعنی پسپۆر و تایبەتمەندی تێدابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو تێبینەی کە باسی لە رەقابەی مالی کرا کە ئاشنا خان باسیکرد لە مادەی (٣٨)ی ئەم یاسایە بە ڕوونی ئەوەمان دەستنیشانکردووە، ئەوەشمان بۆ زیادکردووە کە هەموو ئەو رێکار و بڕیارانەی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە وەردەگیرێن راستەوخۆ بۆ دیوانی چاودێری دارایی دەنێردرێت و ملکەچی چاودێری و وردبینی دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری هەرێم فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیمان لەسەر بڕگەی یەك هەیە، ئێمە لە پڕۆژەکەی حکومەت بەو شێوەیە ناردوومانە کە لێژنەکە تەنها لە سێ کەس پێك دێت، ئەو سێ کەسەش شارەزاییان هەیە، هیچیان پلەی وەزیفیان لە پلەی پێنجەم کەمتر نەبێت، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لەبەر ئەوەی ئەو لێژنەیەی دێتە گۆڕان، یەعنی بۆی هەیە چەندجارێك کڕین و فرۆشتن بکات، ئەو لێژنەیە لێژنەیەکی سابت نیە لە ناو هیچ وەزارەتێکدا کە گۆڕانکاری بەسەردانێت، لەبەر ئەوەی بە بەردەوامی گۆڕانکاری بەسەردا دێت، لەبەر ئەوەی کە ئەوەی تەحدیدکراوە لایەنی کەم بەڕێوەبەر بێت و ئەندامانیشی پلەی وەزیفیان لە پلەی چوار کەمتر نەبێت، رەنگە وا بکات کە ئەو لێژنەیە سابت بێت لە وەزارەتەکان و هەندێك لە شارەوانییەکان و لەو شوێنانەی کە موەزەفیان نیە، بۆیە تاوەکو مەرجی ئەو کەسانەی کە دەبنە ئەندامی لێژنە بە شارەزایی

بسترێتەوە، بەڵام تەحدید نەکرێت پلەیان لە خوار پلەی پێنجەم بێت، بۆیە دوای موناقەشەیەکی زۆر لە حکومەت گەیشتینە ئەو قەناعەتەی کە ئەو لیژنەیە لەبەر ئەوەی لە گۆڕانکارییدایە پێویستە شروتی ئەو فەرمانبەرانەی کە دەبن بە ئەندامانی لیژنە شروتی ئاسانکاریان تێدا بکرێت، بۆ ئەوەی هاتە گۆڕان موەزەفێك هەبێت جێگای بگرێتەوە، بۆ نموونە پلەی بەڕێوەبەر لەوانەیە لە وەزارەتێك یان لە شارەوانییەك دوو کەسی هەبێت یان سێ کەسی هەبێت، یان لە ناحییەیەك وەکو بەڕێز کاك عوسمان ئیشارەتی پێدا، بۆ ئەوەی تووشی ئەو ئیشکالییەتە نەبین ئێمە پێمانباشە کە بڕگەی یەکەم لە ماددەی حەوتە لە پرۆژەی حکومەت وەکو خۆی لێبکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەچینە سەر ماددەی نۆ، فەرموو بیخوێننەوە.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٩):

یەکەم: لیژنەی پێکهاتوو بەپێی ماددەی (٨)ی ئەم یاسایە ئەم ئەرکانە ئەنجام دەدات:-

١- دەرخستەی ماڵە نەگوازراوەکان بۆ دیارکردنی شوێن، ژمارە، ڕەگەز، جۆر، سنوور، خەسڵەت، ڕووبەر و پێکهاتەکانی لەگەڵ جێگیرکردنی ئەوەی لەسەر دروستکراوە یان چێندراوە یان ڕووێندراوە.

٢- خەملاندنی بەهای شایستە و موڵك و ماڵە نەگوازراوەکە یان کرێی شایستەی ساڵانەی لەبەر ڕۆشنایی بەهای خەملێندراو لەلایەن فەرمانگەی تۆماری خانووبەرە، وە بەهای خانووبەرەکانی هاوسێ و یان هاوشێوەی یان بەهای فرۆشتنی یان کرێی ساڵانەی ڕاستەقینە یان خەملێندراوی بۆ مەبەستەکانی باج.

٣- لیژنە کۆنووسێك ڕێك دەخات و ئەو زانیارییانە لە خۆ دەگرێت کە لە هەردوو خاڵی یەك و دووی ئەم بڕگەیەدا دەقنووسکراون، لەلایەن ئەندامانی لیژنەی خەملاندنی تۆماری خانووبەرە و فەرمانبەری ژمێرکاری لە وەزارەتی دارایی و ئابووری و شارەزایان ئەگەر هەبوو واژوو دەکرێت.

دووەم: دەسەڵاتی تایبەتمەند دەتوانێت داوا لە لیژنەی خەملاندن بکات بۆ دووبارە خەملاندنەوە ئەگەر بری خەملێندراوی پێ شایستە نەبوو یان گەیشتە ئەو ئەنجامەی کە بنەماکانی خەملاندنی هاتووە لەم یاسایە وەك پێویست پیادە نەکراوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەرگای گفتوگۆ دەکەینەوە لەسەر ئەم ماددەیە، کێ دەیەوێت قسە بکات دەستی بەرزکاتەوە ناو دەنووسین؟ (کاك سیروان، د.محی الدین، کاك شێخ زاهیر)، فەرموو کاك سیروان.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی نۆ، دووەم، لە باسی خەملاندنی بەهای شایستەی موڵك و ماڵەکە لە پێش کۆتایی هاتووە دەڵێت بەهای خانووبەرەکانی هاوسێی یان هاوشێوەی، ئینجا من لێرە دەڵێم ئەو

هاوسێیە زیادەییە یان مەبەستە، مەتاتییە، ئەگەر هاوسێ بێت رەنگە ئەم خانووە یان ئەم زەویە هەندە نەبێت، بەڵام بێ خەملیندرێت دەتوانن سوود لەوە ببینین بە قەزانجێکی کەسایەتی، ئینجا من بەس ئەوە دەڵێم رەنگە ئەو زەویە روکن بێت و ئەوەی تەنیشتی روکن نەبێت کەمتر بێت، زەرەر لە خەڵکەکە بگەیەنێت، داوا دەکەم ئەو هاوسێیە یان لابېرێت یان شتێکی بۆ زیاد بکرێت و ئەو مەتاتییە نەمێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس زیاتر لە پێوەرێکیان هەیە، بە تەنها بە هاوسێیەتی وەرناگرن، چەند پێوەرێکیان هەیە، فەرموو د.محی الدین.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لە ماددەی نۆ بڕگەی دووەم، جەخت دەکەمەوە کە لیژنەی خەملاندنیش بە شارەزایی پسپۆری ئەو بوارە ببەستێت، لە بڕگەی سێیەمدا لە کۆتا دێردا نووسراوە فەرمانبەری ژمێرکاری لە وەزارەتی ئابووری و شارەزایان ئەگەر هەبن، بەڵام پێموایە لە کوردستان بە قەدەر عێراق زیاتر شارەزامان هەیە لە بواری ئەوەوە، ئەو خەبیرانەی ئێستا هەن بە قەدەر دەوڵەتێکە، لە خاڵی سێیەم بۆیە پێموایە دەبێت ئەگەر هەبن لابېرین، پشت بە شارەزایان ببەستین لەوێندەردا، لە دووەمدا دەسەڵاتی تایبەتمەند داوا لە لیژنەی خەملاندن بکات بۆ دووبارە خەملاندنەوە ئەگەر بری خەملیندراو پێی شایستە نەبوو یان گەیشتە ئەو ئەنجامەی کە بنەماکانی خەملاندنی هاتوو لەم یاسایە وەك پێویست پیادە نەکرا، پێشنیاری ئەوە دەکەم کە ئەم خەملاندنەی دووبارە ناکۆك نەبێت لەگەڵ بڕگەی یەکەمی ماددەی نۆیەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی ئەگەر هەبن لە ماددەی هەشت پشت بەستن بە شارەزایان جەوازی بێت، بۆیە لێرەش وا دانراوە، ئەگەر پشتیان پێ بەستبوو، ئەگەر بوو بە وجوبی ئەو بڕگەیە زیاد دەبێت ئەو کاتە، کاك شێخ زاهیر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی ئەو یاسایە پەیوەستە بە مافی گشتی، بۆیە پێشنیاز دەکەم لە هەردوو لیژنەی خەملاندن و لیژنەی فرۆشتن و نوێنەری داواکاری گشتی تێدابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی بۆ نموونە لە قەزایەك یان لە ناحیەیەك پڕۆسەی فرۆشتن ئەنجامدەدرێت لیژنەکە، ئەعنی هەموو ئەو لیژنانە ئەندامێکی داواکاری گشتی تێدابێت، بەڵێ، ماددەی (١٠) بخوێننەوە، فەرموون.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٠):

لیـژنەی فرۆشـتن یـان بەکرێـدان بـۆ لە ئەسـتۆگرتنی رێکارەکـانی فرۆشـتنی مولـك و مـاڵی نەگوازراوەی دەوڵەت یان بەکرێدانی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە سێ فەرمانبەری شارەزا پێکدەهێندرێت کە ناونیشانی وەزیفی هەر یەکەیان لە بەڕێوەبەر یان سەرۆکی تێبینەران کەمتر نەبێت، یان لایەنی کەم (١٠) ساڵ راژەی وەزیفی هەبێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، دەرگای گفتوگۆ دەکەینەوە هەر بەڕێزێك قسەی لەسـەر ئەو مـاددەیە هەیە نـاوی خـۆی تۆمار بکات، کەس نیە، دەچینە سەر ماددەی یانزە.، فەرموو بێخوێنەوە.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١):

یەکەم: لە کاتی فرۆشـتن یـان بەکرێـدانی مولـك و مـاڵێکی نەگـوازراوەی دیـاریکراودا سـەرۆك و ئەندامانی لیژنەی خەملاندن ناکرێنە ئەندامی لیژنەی فرۆشتن یان بەکرێدان.

دووەم: هیچ فەرمانبەرێك نابێت لە ساڵێکدا زیـاتر لە دووجـار بەشـداربێت لە سـەرۆکایەتی یـان ئەندامییەتی لیژنەکانی خەملاندن فرۆشتن یان بەکرێدان.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، هەر کەسێك دەیەوێت گفتوگۆ بکات ناوی تۆمار بکات، کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سواره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی یانزە لە بڕگەی دووەم دەڵێت هیچ فەرمانبەرێـك نابێـت لە سـاڵێکدا زیـاتر لە دووجـار بەشداربێت لە سەرۆکایەتی یان ئەندامییەتی لیژنەکانی خەملاندن فرۆشتن یان بەکرێدان، بۆیە ئەو دووجـارە زۆر کەمە، لەبەر ئەوەی هەنـدێك لە شـارەوانییەکان یـان لە هەنـدێك ناحییەکـان لەوانەیە فەرمانبەرەکانیان رێژەیەکی وایان نەبێت کە بتوانن بەو شـێوەیە ئەگەر دووجـار بێـت، لەوانەیە پێویستی بەوە بێت جارێکی تر لە قەزایەك یان لە شوێنێکی تر خەڵکیان بۆ بێـت، بـۆیە پێشنیار دەکەم بکرێتە پێنج جار، لەبەر ئەوەی هەندێك شارەوانی هەیە مانگی وا هەیە چەندجار مولك و ماڵی دەوڵەت دەفرۆشرێت، بۆیە کەمە بکرێت بە پێنج جار، یان بە شەش جار، پێنج جار باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حکمت فەرموو.

بەڕێز حکمت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا دکەم ئەندام ل وان لیژناندا کو نە دوو جار بن، داوا دکەم یەك جار زێدەتر نەبیتە ئەنـدام ل ڤێ لیژنەیاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زکری فەرموو.

بەڕێز زکری احمد اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیا یازدە خالا دووێ هیچ فەرمانبەرێك نابێت لە ساڵەك زیاتر لە دووجار بەشدار بێت لە سەرۆکایەتی یان ئەندامییەتی لیژنەی خەملاندن و فرۆشتن و بەکرێدان، من پێم باشە لە ساڵەکدا ئەوە لابەبن، تەنێ هیچ فەرمانبەرێك نابێت زیاتر لە دووجار بەشدار بێت لە سەرۆکایەتی یان ئەندامییەتی لیژنەی خەملاندن و فرۆشتن یان بەکرێدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تایبەتمەند هیچ رەئییەکتان هەیە؟ بەڕێز وەزیری هەرێم فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە ماددەی (١٠)ەی پڕۆژەکەدا تەنها باسی ئەوە دەکەین کە نابێ جەمع بکرێت لە هەمان کاتدا ئەندام بێت لە لیژنەی فرۆشتن و ئەندامیش بێت لە لیژنەی بەکرێدان، بەڵام ئەوە لەلایەن لیژنەی تایبەتمەندەوە زیادکراوە، بۆیە ئێمە لەگەڵ برگەی دووەم نین، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی دوای ئەوە، بەشی دووەم، فەرموون.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم

رێکارەکانی فرۆشتن یان بەکرێدانی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکانی دەوڵەت

ماددەی (١٢):

رێکارەکانی فرۆشتن و بەکرێدانی موڵك و ماڵی نەگوازراوە لەلایەن لیژنەی فرۆشتن یان بەکرێدان بەم شێوەیە دەبێت:-

یەکەم: رێکخستنی لیستی زیادکردن لەبەر رۆشنایی خەسڵەتەکانی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکە کە لەلایەن لیژنەی خەملاندنەوە چەسپێندراوە، وە ئەگەر زیاتر لە موڵك و ماڵێکیش بوو ئەوە بۆ هەر یەکێکیان لیستێکی زیادکردن رێك دەخرێت.

دووەم: ١- جارنامەی فرۆشتن یان بەکرێدان بە زیادکردنی ئاشکرا لە دوو رۆژنامەی رۆژانە بڵاودەکرێتەوە کە یەکێکیان لە هەولێر و ئەوەی دیکە لە ناوەندی ئەو پارێزگایە دەبێت کە زیادکردنەکەی تێدا دەکرێت، وێنەیەکی جارنامەکەش لەو فەرمانگەیە هەڵدەواسرێت کە فرۆشتن یان بەکرێدانەکە ئەنجام دەدات، لیژنە ئەگەر بە پێویستی زانی دەتوانێت بڕیاری بڵاوکردنەوەی جارنامەکە لە رێگەی ئامرازەکانی دیکەی راگەیاندنەوە لە ناویاندا پێگە ئەلکترۆنیە فەرمیەکان بدات.

٢- ئەو موڵك و ماڵە نەگوازراوەی بەهای خەملیندراوی بەکرێدانی ساڵانەی لە یەك ملیۆن دینار کەمتر بێت لە جارداں بەدەر دەکرێت.

سێیەم: ١- جارنامەکە گشت ئەو خەسڵەتانەی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکە کە لە کۆنووسی لیژنەی خەملاندندا هاتوون رۆژ و رێکەوت و کاتژمێری زیادکردنەکە، مەرجەکانی بەشداریکردن، ئەو

شوێنەی تێیدا ئەنجام دەدرێت و بڕی ئەو بارمەتەی واتە تەئمینات پێویستە سپاردە بکرێن لە خۆ دەگرێت.
٢- فرۆشتن یان بەکرێدانی مولّك و ماڵە نەگوازراوەکە بەپێی ئەو ریزبەندییەی لە جارنامەکەدا هاتووە ئەنجام دەدرێت.
چوارەم: لیستی زیادکردنەکە لە رۆژی دوای بڵاوکردنەوەی جارنامەکە بۆ ماوەی (٣٠) رۆژ کراوە دەبێت، وە پێویستە لەسەر ئەو کەسانەی خواستی کڕین یان بەکرێگرتنی مولّك و ماڵەکەیان هەیە سەردانی فەرمانگەی تایبەتمەند بکەن بۆ دەربڕینی خواستی کڕین یان بەکرێگرتن بەو مەرجەی هەر یەکێکیان پێش بەشداریکردنی لە زیادکردنەکە بارمەتەیك سپاردە بکات، بڕەکەی لە (٢٠%)ی بەهای خەملێندراو لە حاڵەتی فرۆشتن و لە کۆی بڕی بەرانبەری بەکرێدان بۆ تەواوی ماوەکەی لە حاڵەتی بەکرێدان کەمتر نەبێت.
پێنجەم: زیادکردن بە مەبەستی فرۆشتن یان بەکرێدان تەنها لە بازنەی ئەو یەکە کارگێڕییە ئەنجام دەدرێت کە مولّك و ماڵە نەگوازراوەکەی تێدایە دەسەڵاتی تایبەتمەند دەتوانێ لە کاتی پێویستدا بڕیار بدات کە زیادکردنەکە لە ناوەندی ئەو پارێزگایە بکرێت کە مولّك و ماڵە نەگوازراوەکەی تێدایە.
شەشەم: لە رۆژی دوای کۆتایی هاتنی ئەو ماوەیەی کە لە بڕگەی چوارەمی ئەم ماددەیەدا دەقنووسکراوە لەو کات و شوێنەی دیاریکراون بۆ فرۆشتن یان بەکرێدان بانگەواز دەکرێت بۆ بەشداریکردن لە زیادکردنەکە بە مەرجێك بانگەوازەکە و وەسفکردنێکی تەواوی ئەو مولّك و ماڵە نەگوازراوەکە لە خۆ بگرێت.
حەوتەم: زیادکردنەکە بە ئاشکرا دەبێت بە زیاتر لە (٧٠%)ی بەهای خەملێندراو دەست پێدەکات، دواتر لیژنەی فرۆشتن یان بەکرێدان بڕیاری هەواڵەکردن بۆ کۆتا کەسی زیاد بکات دەدات و ئەو خستنەڕووەی لە ماوەی پێنج خولەك هیچی لەسەر زیاد نەکرێت بە کۆتایی زیادکردنەکە دادەندرێت.
هەشتەم: ١- دەکرێت لەسەر بڕی بەرامبەری دواییین زیادکردن لە ماوەی پێنج رۆژ کە لە رێکەوتی هەواڵەکردن بە بڕێك کە کەمتر نەبێت لە (١٥%)ی دواییین ئەو بڕی بەرامبەرەی زیادکردنەکەی پێی گەیشتووە خستنە سەر لەلایەن کەسی ترەوە بکرێت.
٢- لە ئەگەری بوونی داواکاری خستنە سەردا لە رۆژی دوای بڵاوکردنەوەی جارنامەیەك بە هەمان میکانیزمی یەکەمجار زیادکردنێکی نوێ بۆ ماوەی حەوت رۆژ دەکرێتەوە، دواتر هەواڵە دەکرێت و نابێت جارێکی تر خستنە سەر لەسەر کۆتا بڕی بەرامبەری زیادکردنەکە بکرێت.
٣-داواکاری خستنە سەر تەنها دوای وەرگرتنی بارمەتەی یاساییەکان ئەوانەی بەپێی ئەو رێژەیەی لەسەر بنەمای ئەو بڕی بەرامبەرە دیاریکراوە کە کەسی داواکار خستوویەتە روو قەبول دەکرێت.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا هەر بەڕێزێك دەیەوێت گفتوگۆ بکات لەسەر ماددەی (١٢) و بڕگەکانی تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ ناوەکان دەنووسین دواتر ئیزافە ناکەین، ناوەکان (کاك سیروان، ئاشنا خان، کاك رێبوار، کاك مەلا وەیسی)، کاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـاددەی (١٢)، دووەم، یەکەمیـان، تەنهـا سـەرنجم لەسـەر جارِنـامەی فرۆشـتن یـان بەکرێـدانەکە هەیە، وەك دەزانین بەپێی یاساکانی عێراقـی و هەم یاسـاکانیش کە لە کوردسـتاندا بـاس لە دوو رۆژنامە دەکات کە جارِنامەکەی تێـدایە، بەڵام ئێسـتا وەك دەزانـین دنیـا پێشـکەوتووە کەمتـرین کەس رۆژنامە دەخوێنێتەوە، بۆ ئەوەی بوار برِەخسێت بۆ ئەوەی کە خەڵکانێك بزانن ئەم مـوڵکە یان ئەم جارِنامەیە هەیە، پێشنیاز دەکەم ئەو دوو رۆژنامەیە وەکـو خـۆی بمێنێـتەوە، چـونکە لە یاسا هەیە جۆرێکی تریش لە راگەیاندن بێت بۆ ئەوەی زۆرترین خەڵك پێی بگات، بۆ ئەوەی وەك دەزانین رۆژنامەکە دەمێنێتەوە بۆ دیکۆمێنتاری، بەڵام لە شوێنێکی تـریش دیـاری بکرێـت ئەگەر بەرِێزان لە لیژنە پێشنیازی بکەن جارِنامەکە پەخش بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حەمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئاشنا خان فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینییەکەی من هەر لەسەر هەمان ماددەیە کە کاك سیروان گـوتی، بەڵام مـن چارەسەرەکەشـیم بۆ دۆزیووەتەوە، ئەم ماددەیە تایبەتە بە رێکاری فرۆشتن، لە برِگەی دووەم، خاڵی یەکەم، باشترە ئەوە جێگیر بکرێت کە هاوشان لەگەڵ رۆژنامەکە راگەیاندنەکە لە سایتی فەرمی حکـومەت یـان لە سایتی وەزارەتی پەیوەندیدار بڵاوبکرێتەوە، چونکە ئەگەر ئامانجەکە ئەوە بێـت کە زۆرتـرین بە قاسەی گشتی بکات دەبێت زۆرتـرین خەڵـك ببینێـت، جـگەلەوەش بڵاوکـردنەوەی لە پـێگەی فەرمی یارمەتیدەرە کە زیاتر شەفافیەت بچەسپێت ئەوە یەکێکە لە هۆکارەکـانی دەرچووانـدنی پرۆژەکە نووسراوەکە کە ئامانجی پـرۆژە یاساکەشـە، وە رۆژنـامە کە رۆژنامەیەکیـان دەبێـت لە هەولێر بێت ئەوەش لابـرێت بۆ ئەوەی موقەید نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حەمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رێبوار فەرموو.

بەڕێز رێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لەگەڵ ئەوەنـیم ئەگەر پێویسـت بـوو جارِنـامەکە لە ئامرازەکـانی تـری راگەیانـدن، دەبێـت بڵاوبکرێتەوە ئێستا وەکو گوترا لەگەڵ رێزم رۆژنامە ئەوەندە خوێنەرێکی ئەوەتۆی نیـیە، ئێسـتا رۆژنامەش بۆتە ئەلیکترۆنـی، بـۆیە زۆر گـرنگە پرۆسـەکە تەواو شـەفاف بێـت لە راگەیانـدنەکان بڵاوبکرێتەوە، ئەو ووشـەی ئەگەر پێویسـت بـوو لابـرێـت، بکـرێتە ئیجبـاری، لە خـاڵی سـێیەمدا وشەی بارمەتە هەیە لە نێوان دوو کەوانە بە عەرەبیەکەی (تـأمین)ە، تەئمینـات نـابیتە بـارمەتە، بارمەتە بە عەرەبی یەعنی (رهن)، بۆیە داوا دەکەم بگۆرِدرێت ئەو ووشەیە، چونکە عەرەبیەکەی هەمان مانای کوردییەکەی نییە، لە خاڵی حەوتەم دەڵێـت زیـادکردنی ئاشـکراکە (٧٠%)ی بەهـای خەملێندراوی مولکەکە دەست پـێ دەکـات، مـن دەپرسـم بـۆچی لە (٧٠%)وە دەسـت پـێ بکـات،

ئەوەبێت زیادکردنەکە (٧٥%) کە ئەو کاتە ناکرێتە تەواو (١٠٠%)ی بەهای خەملێندراوەکە لەوێووە وەستاوە؟ من پێشنیار دەکەم کە لە (٩٠%)ەوە دەست پێ بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حەمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، بەس تەنها تێبینیەك هەموو رۆژنامەیەکی رۆژانە ئێستا ماڵپەڕی ئەلیکترۆنی خۆی هەیە، بۆ ئەوەی کە لە رۆژنامە بە وەرەقە بڵاو دەکرێتەوە لە ماڵپەڕەکەشی بڵاو دەکرێتەوە، تەنها وەکو ئیزافەیەك بۆ ئەوانی تر، کاك مەلا وەیسی فەرموو.

بەڕێز وەیسی سعید وەیسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە بڕگەی سێیەم پێشنیارێکم هەیە کە خاڵێکی تری بۆ زیاد بکرێت، پێویستە لافیتە بنووسرێت و لە شوێنی فرۆشتنەکە یان بەکرێدانەکە و شوێنی ئەنجامدانی زیادکردنەکە هەڵبواسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حەمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تایبەتمەند ئەگەر را و سەرەنجێکتان هەیە، باشە، ماددەی دوای ئەوەی، دەچینە سەر ماددەی (١٣)، فەرموون بیخوێننەوە.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣):

یەکەم: ئەگەر لە ئەنجامی زیادکردنەکە بری بەرامبەر نەگەیشتە بەهای خەملێندراو ئەوە زیادکردنەکە بۆ ماوەی (١٥) رۆژی تر درێژ دەکرێتەوە کە لە رۆژی دوای بڵاوکردنەوەی جارنامەکەوە دەست پێدەکات.

دووەم: ١- ئەگەر بری بەرامبەر لە ئەنجامی زیادکردنی نەگەیشتە لە (٨٠%)ی بەهای خەملێندراو ئەوە لەلایەن لیژنەیەکی دیکە خەملاندن بۆ بەهای مووڵك و ماڵە نەگوازراوەکە دەکرێتەوە و جارێ دەدرێت بۆ ئەنجامدانی زیادکردنێکی نوێ.

٢- لە کاتی نەگەیشتنی بری بەرامبەر بە لە (٨٠%)ی بەهای خەملێندراوی جاری دووەم ئەوە پرسەکە دەخرێتە بەردەم دەسەڵاتی تایبەتمەند بۆ تاوتوێکردنی هۆیەکانی و چارەسەکردن یان هەڵوەشاندنەوەی زیادکردنە ئاشکراکە.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بەڕێزێکی پەرلەمان دەیەوێت گفتوگۆ بکات لەسەر ئەم ماددەیە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ ئێستا ناوەکان تۆمار دەکەین، ئەم بەڕێزانە ناویان تۆمارکردووە (کاك ڕێبوار، کاك شێخ زاهیر، کاك هیمداد، کاك نزار)، کاك نزار فەرموو.

بەڕێز نزار مەلا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٣)، خاڵی یەکەم، ئەگەر لە ئەنجامی زیادکردنەکە بری بەرامبەر نەگەیشتە بەهای خەملێندراو ئەوە زیادکردنەکە بۆ ماوەی (١٥) رۆژی تر درێژ دەکرێتەوە، من پێمباشە لەبەر

ئەوەی ئێمە وا هەست دەکەین ئێستا کات و رۆژ و مانگ خێرا تێدەپەڕێ، بۆیە من (١٥) رۆژەکەم پێ کەمە، ئەگەر بکرێت زیاتری بکەین زۆر باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك هیمداد فەرموو.

بەڕێز هیمداد صباح بلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٣)، خاڵی یەکەم، هەمان تێبینیم هەبوو، ئەگەر بێت ئەو (١٥) رۆژ زیاد بکرێت باشترە، بەلاینی کەم (٢٠) رۆژ یان (٢٥) رۆژ بێت، بەڵێ، پشتیوانی لە رایەکەی کاك نزار دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ زاهیر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣)، بڕگەی یەکەم، ئەگەر لە ئەنجامی درێژکردنەوەی بری بەرامبەر نەگەیشتە بەهای خەملێندراو ئەوە زیادکردنەکە بۆ ماوەی (١٥) رۆژی تر درێژ دەکرێتەوە، من لێرە پێشنیار دەکەم بە هەمان نرخ بۆ ئەوەی دەقەکە روون بێت، بە هەمان نرخ کە لە رۆژی بڵاوکردنەوەی جارنامەکە دەست پێ دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی من کرا، پاڵپشتی لە بەڕێزان کاك شێخ زاهیر و کاك نزار دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تایبەتمەند رەئیتان هەیە؟ باشە، دەچینە سەر ماددەی چواردە، فەرموون بیخوێننەوە.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٤):

یەکەم: ١- لەگەڵ ڕەچاوکردنی حوکمەکانی ماددەی سیانزەی ئەم یاسایە کرین و فرۆشتنی خانوو، شوقە یا زەوی نیشتەجێبوون کە ڕووبەری لە سێ سەد مەتر دووجار زیاتر بێ و خاوەنداریەتی دەگەڕێتەوە بۆ دەوڵەت لە ناو فەرمانبەراندا جارنامەی بۆ دەکرێت بە لەبەر چاوگرتنی ئەم خاڵانەی خوارەوە:-

أ-فرۆشتنی (....٢:٠١:٣٢ ..) فەرمانبەران وەك وەزارەت دادەڕێت لەگەڵ پێدانی پێشەنگی بۆ فەرمانبەرانی ئەو فەرمانگەیەی خانوو، شوقە یان زەوی نیشتەجێبوونەکەی داناوە بۆ فرۆشتن.

ب- ئەگەر هیچ فەرمانبەرێك وەزارەت یان فەرمانگەی پەیوەندیدار خواستی کڕینیان نەبوو یان بەشێك لە مولّکەکەی بە نەفرۆشراوی مایەوە ئەوە سەر لە نوێ جارِدانی فرۆشتن لە رێگەی زیادکردن لە ناو سەرجەم فەرمانبەرانی هەرێم دەکرێت.

ج- لە ئەگەری هەبوونی کڕیاری فەرمانبەر یان مانەوەی بەشێکی مولّکەکە بە نەفرۆشراوی ئەوە سەر لە نوێ جارِدانی فرۆشتنی بە رێگەی زیادکرنی سەرجەم هاولّاتیاندا دەکرێت.

د- لەسەرجەم بڕگەکانی (أ، ب، ج) پێشەنگی بۆ ئەوانە دەبێت کە هاوسەرگیریان کردووە و خۆیان و هاوسەرەکانیان یان منداڵە ناکامەکانیان خانوویەك یان شوقەیەك یان زەویەکی نیشتەجێبوونیان بە شێوەی سەربەخۆن و پێشتر یەکەی نیشتەجێبوون یان پارچە زەویان لە دەولّەت یان لە کۆمەڵە هەرەوەزیەکان وەرنەگرتوون.

٢- حوکمەکانی خاڵی یەکی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە لەسەر ئەو فەرمانبەرانەش جێ بەجێ دەکرێت کە لە ناو یەکەیەکی نیشتەجێبوونی فەرمانگەیەکی دیاریکراو نیشتەجێبوون هەرچەندە لەسەر بنەمای پێداویستی کار بە فەرمانگەیەکی دیکە لە ناو هەمان وەزارەت گوازرابێتەوە بە مەرجێك سەرباری گواستنەوەی راژەی بە نیشتەجێی ئەو یەکەیە نابێتەوە.

دووەم: ١- فەرمانبەری خانەنشینکراو ئەگەر پێشتر سوودمەند نەبووبێ دەتوانێ بەشداری لە زیادکردنی چارِدراو بۆ سەرجەم فەرمانبەران بکات بۆ کڕینی ئەو خانووبەرانەی نیشتەجێبوون کە لە خاڵی یەکەمی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە ئاماژەی پێدراوە.

٢- ئەگەر لە کاتی فرۆشتنی یەکەی نیشتەجێبوونەکە بە کردەیی بە شێوەیەکی یاسایی لەسەر بنەمای ئەو رێکارانە کە لە یاسا بەرکارەکاندا دەقنووسکراون خانەنشینکراو نیشتەجێی یەکەکە بێت ئەوە هەمان مامەڵەی فەرمانبەری ئەو فەرمانگەیەی لەگەڵ دەکرێت کە خاوەنداری یەکەکە دەکات بە مەرجێك پێش خانەنشینبوونی فەرمانبەری هەمان فەرمانگە بووبێت.

٣_ بۆ فەرمانبەری خانەنشیکراو لە حوکمی دووی ئەم بڕگەیە سوودمەند بێت پابەند دەکرێت تا بە شێوەیەکی نووسراو بەڵێن دەدات بە چۆڵکردنی یەکە نیشتەجێبوونەکە لە ماوەی شەش مانگ لەو رێکەوتەی کە بڕیاری هەواڵەکردنی زیادکردنەکە بۆ کەسێکی دیکە پەلەی بنبڕ وەردەگرێت، بە پێچەوانەوە یەکەی نیشتەجێبوونەکەی بە زۆرەکی لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی جێ بەجێکردنی تایبەتمەندەوە بە پێدانی هیچ مۆڵەتێکی دیکە پێی چۆڵ دەکرێت.

سێیەم: پشکی هاوبەش ناو یەکە نیشتەجێبوونەکان نەشیاو بێت جیاکردنەوە واتە ئیفرازکردن بەدەر دەکرێت لە حوکمی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە و جارِدانی فرۆشتن بۆ سەرجەم هاولّاتیان دەکرێت.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بەڕێزێکی پەرلەمان دەیەوێت گفتوگۆ لەسەر ماددەی چواردە و بڕگەکانی بکات با بفەرموویت، ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت گفتوگۆ بکەن (کاك سەروان، کاك رێبوار، گلستان خان، کاك شێخ زاهیر)، کاك سەروان فەرموو.

بەڕێز سەروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی چواردە دوو پێشنیارم هەبوو، فەرمانبەری وەزارەت بۆ وەزارەتێکی تر جیاوازی هەیە، جیاوازی هەیە لەنێوان مەعیشەتیان، یەعنی لە وەزارەتێك هەیە مووچەی باشە و وەزعی زۆر باشە، یەعنی دەتوانێت مواڵك و ماڵ یان ئەوەی کە وەزارەتەکەی بەکرێی دەدات یان دەیفرۆشێت بیکڕێت، بەڵام لە وەزارەتێکی تر ناتوانێت بەکرێش شوقەیەك بگرێت، بۆیە جیاکاری بکرێت لە نێوان ئەوەنە، یەعنی ئەوەی کە پێویستر لە وەزارەت بۆ وەزارەتێکی تر هەیە ئەو شتانە جیاکاری بکرێت لێرانە زۆر باشە، ئەوەی تریش لە بڕگەی دووەم فەرمانبەری خانەنشینکراو ئەگەر پێشتر سوومەند نەبووبێت باشە پێشمەرگەمان هەیە پێشتر بۆ نموونە لە وەزارەتی پێشمەرگە پێشتر زەوی وەرگرتووە، سوودمەندبووە، بەڵام لە شەڕی بەڕگیری زەویەکەی فرۆشتووە چارەسەری خۆی پێکردووە، یەعنی ئیتر تەواو ئەو پێشمەرگەیە یان ئەو فەرمانبەرە هیچی تر سوودمەند نابێت، جیاکاری لەوەش بکرێت ئەوەی کە سوودمەندبووە، بەڵام بڵێین ئیستیفادەی لە سوومەندبوونەکە وەرنەگرتووە، جیاکاری بکرێت زۆر باش دەبێت ئەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

گلستان خان فەرموو.

بەڕێز گلستان باقی سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی چواردە لە بەشی یەکەمی خاڵی (د) کە دەڵێت لەسەرجەم بڕگەکانی (أ، ب، ج) پێشەنگی بۆ ئەوانە دەبێت کە هاوسەرگیریان کردووە، وە ئەوانەی کە هاوسەرگیری ناکەن بە درێژایی تەمەن، یەعنی بەڕاستی ئەمە جۆرێك لە نا عەدالەتی تێدایە، چونکە ئێستا لەوانەیە بڵێین لە رووی کۆمەڵایەتیەوە خەڵکی ڕەبەن و خەڵکی سەڵتمان زۆر بێت، بۆیە من پێمباشە ئەو خاڵا لابربێت کە پێشەنگی بۆ ئەوانە بێت کە هاوسەرگیریان کردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ زاهیر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینم لەسەر بڕگەی سێیەم هەیە پشکی هاوبەشی ناو یەکە نیشتەجێبووەکانی نەشیاو بۆ جیاکردنەوەی ئیفرازکردن بەدەر دەکرێت لە حوکمی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە و جارپدانی فرۆشتن بۆ سەرجەم هاوڵاتییان دەکرێت، پرسیارم بۆ لیژنەی یاسایی ئەوەیە مەبەست لە پشکی هاوبەش (المال المشاع) کە پێی دەڵێین کێیە؟ کە لە کاتێکدا ئەوە مواڵك و ماڵەی دەوڵەتە، یەعنی مواڵکییەتی دەوڵەتە، چۆن دەبێتە (المشاع)؟ ڕوونکردنەوە بدەن لەسەر ئەو بابەتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەپرسم حیکمەت لە چیدایە بۆ دەبێت لە کڕین و فرۆشتنەکە کە یەکەم جار زیادکردنی ئاشکراکە لە نێوان فەرمانبەرانی ئەو وەزارەتە بێت، یەعنی حیکمەت لە چیدایە بۆ گشت فەرمانبەران ئەگەر لە خاڵی دواتر هاتووە دەڵێ ئەگەر لە نێوان ئەواندا ساغ نەبۆوە، نەفرۆشرا، بەکرێ نەچوو ئەوە بۆ گشت فەرمانبەرانە، ئەگەر یەکسەر بابڵێین بۆ گشت فەرمانبەران بتوانن بەشداربن لەو زیادکردنە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تایبەتمەند، کاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە پێشەنگیدان بەوانەی کە هاوسەرگیریان کردووە مانای ئەوەنیە ئەوانی تر بێ بەش دەبن، بەڵام ئەگەر لە فەرمانگەیەك مەسەلەن یەك خاوەن خێزان بێت عادەتەن دەبێت لە پێشتر بێت، بەڵام ئەگەر ئەوان نەبوون ئەوانەی تریش دەتوانن بەشداری لەو موزایەدەیە بکەن، مەسەلەی ئەوەی کە دەڵێت پێشمەرگەیەك خانەنشین بووە یان سوودمەندبووە و وەریگرتووە بە مانای ئەوە نایەت ئەوەی سوودمەندبووە بەڕاستی ناتوانێت جارێکی تر سوودمەندبێت، بەڵام ئەوانەی کە سوودمەند نەبوونە خۆ لەوانەیە هەمان وەزارەت هەیە سوودمەندبووە و هەیە سوودمەند نەبووە، یەعنی ئەویان لە پێشتر دەبێت، یەعنی مانای ئەوەنیە بێ بەش دەکرێت، مەسەلەی پشکی هاوبەش لە ناو یەکە نیشتەجێبوونەکان نەشیاوە بۆ جیاکردنەوە، ئێمە یاسایەکمان هەیە لە وەزارەتی شارەوانی کە ئەوانەی کە لە دوو سەد مەتر ناتوانن ئیفرازی بکەی، بەشی بکەی بەسەر دوو بەشەوە لە دوو سەد و پەنجا مەتر کەمتر بێت، لەو حاڵەتەدا ناتوانی ئیفرازی بکەی ئەم خانووەی کە پشکی هاوبەشە بیکەی بە دوو بەشەوە بە ناوی فلان و فلانی بکەی، یەعنی هەر بە یەك بەشی دەمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری تایبەتمەند فەرموو.

بەڕێز د.قاڵا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تەئیکد لەسەر ئەو ماددەیە دەکەینەوە کە لە پڕۆژەی حکومەتدا هاتووە، بۆیە هیوادارین وەکو خۆی بڕوات ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دەچینە سەر ماددەی پانزە، فەرموون بیخوێننەوە.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٥):

دەسەڵاتی تایبەتمەند دەستڕۆیە بۆ مەبەستەکانی چالاکی بازرگانی و پیشەسازی و کشتوکاڵی و گشت و گـوزاری و وەبەرهێنـان لە رێـگەی زیـادکردنی ئاشـکراوە بە هەمـان ئەو رێکـارانەی لە ماددەی چواردەی ئەم یاسایەدا دەقنووسکراوە، بنیادنانی مافەکانی بانەوانی لەسەر مووڵك و ماڵە نەگوازراوەکان رابگەیەنێت بەم شێوەیەی خوارەوە:-

یەکەم: نابێت ماوەی بانەوانی لە (٢٥) ساڵ زیاتر بێ و یارای نـوێ کـردنەوە و بە مـوڵکردنی نیـیە دوای کۆتایی هاتنی مـاوەی بـانەوانی هەرچـی بنیـات نرابێـت دەبێـت بە خـاوەنی مووڵـك و مـاڵە نەگوازراوەکە بەبێ بەرامبەر.

دووەم: بڕی بەرامبەری بانەوانی سـاڵانە وەردەگیرێـت بە مەرجێـك هەر پێـنج سـاڵێك جارێـك لە رێکەوتی گرێبەستی بانەوانی پێداچوونەوەی لێبکرێت ئەم بە رێنمایی رێك دەخرێت کە وەزیری دارایی و ئابووری دەری دەکات.

سێیەم: ١- بانەوانیکار لە ماوەییەی لە گرێبەستی بـانەوانی دیـاریکراوە و رازامەنـدی دەسـەڵاتی تایبەتمەندی لەسەردراوە پابەندی بە دروستکردنی بیناکاری دەبێت.

٢- بانەوانیکار بارمەتەی کۆتـایی کە یەکسـان بێـت بە لە (٥%)ی بەهـای تەواوی بـڕی بەرامـبەری زیادکراوەکە بۆ تەواوی ماوەی گرێبەستەکە بۆ مسۆگەرکردنی باش جێ بەجێکردنی بیناکاریەکە پێشکەش دەکات کە بە درێژایی ماوەی گرێبەستی بانەوانیکارییەکە دەمێنێـتەوە، وە تـا کۆتـایی ماوەکەی رادەستی نـاکرێتەوە و سـاڵانە بە مەبەسـتی گونجانـدن لەگەڵ پێـداچوونەوەکان نـوێ دەکرێتەوە.

٣_ ئەگەر لەو مـــاوەیەدا بانەوانیکـــار تەواوی بیناکاریەکـــانی دروســـت نەکـــرد ئەوە بـــڕە بارمەتەکراوەکە دەستی بەسـەردا دەگیرێـت و گرێبەسـتی بـانەوانییەکە بە هەڵوەشـاوە ئەژمـار دەکرێت و ئەو بیناکارییەی هەیە بەبێ بەرامـبەر دەبێـتە مـوڵکی ئەو لایەنەی کە خاوەنـداریەتی مووڵك و ماڵە نەگوازراوەکە دەکات.

چـوارەم: ئەگەر کەسـی بانەوانیکـار لە دانەوەی بـڕی بەرامـبەری سـاڵانەی لە وادەی دیـاریکراو دیارکرد و دەسەڵاتی تایبەتمەد دەتوانێت وەرگرتنی ئەو بڕی بەرامبەرە بۆ مـاوەیەکی گونجـاو لە رێکەوتـی شایسـتەبوونی دوا بخـات، لەم بارەشـدا سـوی دواکەوتـن بە رێـژەی (٧%)ی بـڕی بەرامبەری شایستە دەخرێتە ئەستۆی کەسی بانەوانیکـار ئەگەر دووبـارەبێتەوە ئەوە دەسـەڵاتی تایبەتمەند دەتوانێت گرێبەستی بانەوانی هەڵبووەشێنێتەوە و بینکاریەکان بەبێ بەرامبەر دەبـنە موڵکی ئەو لایەنەی کە خاوەنداریەتی مایە نەگوزراوەکان دەکات.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بەڕێزێك دەیەوێت گفتوگۆ بکات لەسەر ئەم ماددەیە با نـاوی تۆمـار بکـات، ئەوانەی ناویـان تۆمارکردووە (کاك سیروان، کاك هیمداد، کاك شێخ زاهیر)، کاك هیمداد فەرموو.

بەڕێز هیمداد صباح بلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی پانزە، تێبینیەکەی من لەسـەر خـاڵی یەکەمە، موسـاتەحە نابێـت بـۆ مـاوەی (٢٥) ساڵ، بە رەئی من ئەوە بکرێت بەپێی بەهای مەشـروعەکە، مەشـروع هەیە ملیـۆنێکە، هەیە پێنج ملیۆن دۆلارە، ئەو ساڵە بە گوێرەی وی بگۆڕێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سیروان.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـاددەی (١٥) بە کـۆی مـاددەکە کە باسـی مەسـاتەحە ئەکـات، نـازانم ئەگەر لە شـوێنێکی تـری ماددەکانی یاساکە هاتبێ باسی ئەوە ئەکات، ئەگەر گرێبەستەکە (٢٥) ساڵ بێ، ئەبێ ئەو کەسەی مەساتەحەی بۆ دەرچووە بیناکەی لە ٥٠% تەواو کردبـێ، یـان بـۆ (٢٥) سـاڵ وەریگرتـووە و (١٥) ساڵە هیچی لەسەر نەکردووە، پێم وایە ماددەیەکی بۆ زیاد بکرێ کە ئەبێ لە ئەوەنە ساڵە ئەوەنە لە سەدی بیناکەی تەواو کردبێ یان پرۆژەکە، ئەگەرنا لێ وەرئەگرێتەوە و بێ بەرامبەر ئەدرێ بە کەسی تر.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك زاهیر.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـاددەی (١٥) و یەکەم، نـابێ مەسـاتەحە لە (٢٥) سـاڵ زیـاتر بێـت، پـێم وابـێ بە پێـی قـانوونی مەساتەحە تا (٥٠) ساڵ ئەتوانی، لە کاتێکدا ئێستا قەیرانە و حکومەت پێویستە بەوەیە مولـك و ماڵی بفرۆشێ، ئەگەر کەسێ بە مانەوانی مولکی وەرگرتووە بۆ ماوەی (٥٠) ساڵ لەو حاڵەتە چۆن ئەتوانێ ئەو مولکە بفرۆشێ، لە خاڵی چوار ئەڵێ ئەگەر کەسی مانەوەکار لە دانەوەی بڕی سـاڵانە لە وادەی دیاری کراو دواکەوت، پێویستە لە وادەی دیاری کراو دیاری بکرێ، چەند ماوەکەی.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی تایبەتمەند.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ئەو کاتە دیاری ئەکرێ کە موساتەحەکەی ئەدرێتـێ لەلایەن دەولەتەوە، ئیتـر کـاتەکە دیـاری ئەکرێ خۆ لێرە لە یاسا دیاری ناکرێ.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو وەزیری هەرێم ئەگەر رەئییەك هەیە.

بەڕێز د. ڤالا فەرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنیـا لە بـرگەی دووەم پێمـان باشـە وەزیـری پەیوەندیـدار دابنـرێ، تەحدیـدی هـیچ وەزارەتێـك نەکرێ، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بەشی سێیەم.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم:

دانەوەی بری بەرامبەر:

یەکەم- دانەوەی بری بەرامبەری فرۆشتنی مولك و مالی گۆزراوە:

ماددەی :١٦

١ کرێار پابەندە لە ماوەی (٣٠) رۆژ لە رێکەوتی هاوەلا کردنی بنبڕ بە یەکجاری بەرامبەری فرۆشتنی مولّك و مالّی نەگوازراوە بدات.

٢- بەدەر لە حوکمەکانی برگەی یەکەمی ئەو ماددەیە دەسەلّاتی تایبەتمەند ئەتوانێ رەزامەندی لەسەر دانەوەی بری بەرامبەری فرۆشتن بە شێوەی قیست بدات بەو شێوەی خوارەوە:

١ نیوەی بڕی بەرامبەری فرۆشتنی و تەواوی خەرجییەکان لە ماوەی (٣٠) رۆژ لە رێکەوتی هاوەلّە کردنی بنبڕ.

٢- ئەوەی ئەمێنێتەوە لە بڕی بەرامبەری فرۆشتن ئەکرێ بە چەند قیستێك بە مەرجێك لە پێنج قیست زیاتر نەبێ و وادەی دانەوەی دواین قیست نەگاتە زیاتر لە سێ ساڵ لەو رێککەوتەی لە خاڵی یەکی ئەو برگەیە دیاری کراوە.

٣- لە کاتی فرۆشتنی خانووبەرەی نیشتەجێ بوونی مولّکی دەولّەت یان کەرتی گشتی بە فەرمانبەران بۆ دانەوەی بڕی بەرامبەری فرۆشتنەکە ئەو حوکمانەی خوارەوە پیادە ئەکرێ.

١ رێژەی بارمتەکان ٥% بەهای خەملاندنی یەکە یان پارچە زەوی نیشتەجێ بوونەکە ئەبێ.

٢- رێژەی ٥% بڕی بەرامبەری فرۆشراوەکە وەرئەگرێت وەك پێشەکی باقییەکەی بە قیستی ساڵانە یەکسان بۆ ماوەی (٢٠) ساڵ لە رێککەوتی فرۆشتن ئەدرێتەوە.

٤- سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران یان هەر کەسێ رێگەی پێ بدات ئەتوانێ دووبارە ماوەی قیستی شایستەی سەر پرۆژەکانی پیشەسازی و کشتوکاڵی و گەشت و گوزاری فرۆشراو بە پێی حوکمەکانی ئەو یاسایە بە جۆرێك دابرێژرێتەوە کە ماوەی دانەوەی قیستەکان درێژبکاتەوە پاڵپشت بە راسپاردەی لیژنەیەکی تایبەتمەند کە بە فەرمانی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران یان هەر کەسێ رێپێدراو پێك ئەهێنرێ لەسەر بنەمای پاسا و یان بارودۆخی زۆر پێویست بەرامبەر بە بری ئەو سوودەی دواکەوتنەکەی کە بانکە حکومیەکان بەپێی سروشتی مولك و ماڵە نەگوزاراوەکە وەریئەگرن.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ فەرموو کاك رزگار.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٦) برگەی سێیەم، لە کاتی فرۆشتنی خانووبەرەی نیشتەجێ بوون و مولکی دەوڵەت یان کەرتی گشتی بە فەرمانبەران بۆ دانەوەی بڕی بەرامبەری فرۆشتنەکە ئەو حوکمانەی خوارەوە پیادە ئەکرێ، ئەو فرۆشتنی خانووی نیشتەجێ بوون ئەگەر مودیر ناحیەیەك لە جێگەیەك لە خانوویکە، ئەو خانووە ئەگەر پێی بفرۆشرێت و ببێتە مولکی سبەی مودیر ناحییەکی تر ببێتە بەرێوەبەر لەو ناحیەیە ئەوە چی دەبێ؟ بۆ بفرۆشرێ ئەو خانووانەی حکومین و تایبەتن بە فەرمانبەرانی ئەو ناحییە و قەزاییە.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك چیا.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو تێبینیم هەیە، یەکەم ماددەی (١٦) برگەی یەك، کریار پابەندە لە ماوەی (٣٠) رۆژ، ئایا (٣٠) رۆژ زیاتر بێ باشترە یان کەمتر؟ هەروا لە کاتی فرۆشتنی خانووی مولکی دەوڵەت یان کەرتی گشتی بە فەرمانبەران، دەست پێکا مولکی دەوڵەت هەندەك برادەر پێشنیار کر کو کەرتی گشتی بێتە زێدە کرن، لیژنا هاتییە رەفز کرن، ئەو کەرتی گشتی ل ڤێرێ بێتە ئیزافە کرن، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەروان.

بەڕێز سەروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٦) و برگەی دووەم و خالی دووەم، ئەوەی ئەمێنێتەوە لە بری بەرامبەری فرۆشتن ئەکرێ بە چەند قیستێك بە مەرجێ لە (٥) قیست زیاتر نەبێ و وادەی دواین قیست نەگاتە سێ سال، ئەو رێککەوتە دیاری کراوە، بەڵام بۆ پێنج قیست پێنج ساڵ باشە، هەر سالێ قیستێك بدرێ باشترە بۆ ئەوەی کرپارە یان بە کرێی ئەگرێ، هەم بۆ حکومەت پارەکەی بە دروستی پێی ئەدات و هەم کرپاریش بە دروستی بیدات، ئەوەی تر برگەی سێیەم هاوڕای بۆ بەڕێز کاك رزگارم، هەندێ شت هەیە بۆ بفرۆشرێت، جیاکاری بکرێ لە نێوانی فرۆشراوی مولکی دەولەت.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك بەلێن.

بەڕێز بەلێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە برگەی چوارەم باس ئەکات سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران یان هەر کەسێك رێگە پێدراو ئەتوانێ دووبارە ماوەی قیستەکە درێژ بکاتەوە لەسەر پرۆژەکانی پیشەسازی و گەشت و گۆزار، ئەگەر ئەو بڕە پارەییەی لەسەرییەتی هاوکاریمان کردووە، بۆ ئەوەی بکرێتە قیست، هیچ حیکمەت نییە دەسەڵاتدان بە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران یان دەسەڵاتی تایبەتمەند کە

ماوەی قیست درێژ بکاتەوە، بڕێك پارەی لەسەر شانە پێویستە بیدات و هاوکاریت کردووە و کردۆتە قیست، پێم وایە ئەو دەسەڵاتە هەڵگیرێ، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی تایبەت مەند.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنیا وەڵامێك بۆ ئەو بەڕێزانەی وتیان هەندێ مووڵك و ماڵ زەرور نییە بفرۆشرێ، ئەو دەسەڵاتە دراوەتە لایەنی تایبەتمەند کە لە تەعریفەکە هەیە واتە هەمووی نافرۆشرێ، بەڵکو بە پێی پێویستی بۆ خۆیان ئەو پۆلێن بەندیە ئەکەن، ناچێ مووڵکی مودیر ناحیەیەك بفرۆشێ کە پێویستییەتی، تەنیا ئەو مووڵکانەی رەنگە ئەمسااڵ پێویست نەبن، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو وەزیری هەرێم ئەگەر رەئییەك هەیە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

لە بڕگەی سێیەم لە خاڵی دووەم ماوەی (٢٠) ساڵ دانراوە بۆ دانەوەی قیستەکان، ئێمە لە پرۆژەی حکومەت (١٠) ساڵمان داناوە، داواکارین (١٠) ساڵ بێ بۆ دانەوەی ئەخیر قیست.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی (١٧) فەرموو.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی :١٧

١ ئەگەر کریار لە دانەوەی یەکێ لە قیستەکانی لە وادەی خۆی دوا بکەوێ دەستەلاتی تایبەتمەند ئەتوانێ وەرگرتنەوەی ئەو قیستە لەسەر داوای کریار بۆ ماوەی گونجاو لە رێکەوتی شایستە بوونییەوە دوا بخات بەرامبەر بە بڕی ئەو سوودی دواکەوتنەکەی کە بانکە حکومییەکان بەپێی سروشتی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکە وەریئەگرن.

٢- ئەگەر دواکەوتنی قیست دووبارە بێتەوە دەسەڵاتی تایبەمەند ئەتوانێ لەسەر بنەمای پێویستی دیاری کراو وەرگرتنەوەی قیست یان قیستە دواکەوتووەکان لەگەل ئەو سوودە و لە برگەی یەکەمی ئەو ماددەیە دەقنووس کراوە قەبول بکات.، یان بە قیست کردنەکە هەڵئەوەشێنێتەوە، ئەوەی لە بڕی بەرامبەری فرۆشتنەکە ماوە بە یەکجاری وەریبگرێتەوە، بە گرتنەبەری ئەو رێکارانەی خوارەوە:

١ ئەگەر خانووبەرەکە لە فەرمانگەی تۆماری خانووبەرە بە ناوی کریار تۆمار نەکرابێ ئەوا خاوەنەکەی بەپێ حوکمەکانی ئەو یاسایە دەفرۆشێتەوە، لەو بارەش کڕیاری دووەم بە یەکجاری بڕی بەرامبەری کڕینەکە دەدات و ئەو قیستانەی لە ئەستۆی کڕیاری یەکەم مابوونەوە سوودەکانی دواکەوتن و خەرجی فرۆشتنی دووەم لە بەهاکەی وەرئەگرێ، دوای ئەوەی شایستەکانی کڕیاری یەکەم رادەست ئەکرێ ئەوەی ئەمێنێتەوە وەك داهاتێك بۆ فرۆشیار تۆمار ئەکرێ.

٢- ئەگەر خانووبەرە بە ناوی کریار تۆمار کرابێ بەپێی حوکمەکانی یاسای تۆمار کردنی خانووبەرەی بەرکار لە هەرێم لەسەر ئەو بنەمایەی بە حوکمی بارمتەی گەرەنتی کار گلدراوتەوە ئەفرۆشرێ، ئەو قیستانەی لە ئەستۆی کڕیاری یەکەم ماونەتەوە لەگەل سوودەکانی دواکەوتن لە بری بەرامبەری فرۆشتنەکە وەرئەگیرێ و ئەوەی ئەمێنێتەوە لەلایەن بەرێوەبەرایەتی تۆمار کردنی خانووبەرە بەپێی یاسا رادەستی کریاری یەکەم ئەکرێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ فەرموو کاك سیروان.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٧) و دووەم، ئەگەر خانووبەرە بە ناوی کڕیار تا دوایی، لە دواییا ئەڵێ هەرچی ئەمێنێتەوە لەلایەن بەرێوەبەرایەتی تۆمار کردنی خانووبەرە بەپێی یاسا، ئەو بەپێی یاسایە ئەگەر بکرێ بەپێی حوکمەکانی ئەو یاسایە، بۆ ئەوەی دەرفەتی تر نەرەخسێ بە یاسایەکی تر یان بە شێوازێك یان بە پێی تەنسیفی لیژنەکە ئیشی پێ بکرێ، ئەمەوێ ئیزافەیەکی بۆ زیاد بکرێ کە خانووبەرە بەپێی یاسا نەبێ و بەپێی حوکمەکانی ئەو یاسایە بێ، ئەو پێشنیارانەی ئەیکەم پشتگیری پێویستە تەنیا کاك مەم لەگەڵ من ماوە، کەس بلۆك نیە لەگەڵم، تکا ئەکەم پێنشیارەکان بەرێزان لیژنە بینووسن، بەلکۆ پالپشتی بکرێ، چەند پێشنیارێکم کردووە کەس پاڵپشتی نەکردووە لەبەر ئەوەی لێرە نین.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك زانا.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی یەکەم ئەگەر کڕیار لە دانەوەی یەکێ لە قیستەکانی لە وادەی خۆی دوا بکەوێ دەسەڵاتی تایبەتمەند ئەتوانێ وەرگرتنەوەی ئەو قیستە لەسەر داوای کڕیار بۆ ماوەی گونجاو لە رێکەوتی شایستە بوونییەوە دوا بخات، پێم وایە ماوەیەکی گونجاو ئەبێ پرەسنیپێك هەبێ دەسەڵاتی تایبەمەند سەقفێکی هەبێ ئەو ماوە گونجاوە چەندە؟ بە کراوەیی نەمێنێتەوە، بڕگەی دووەم خالی یەك و دوو هەردوو بار وەسف ئەکات، ئەگەر خانووەکە بە ناوی کرابێ یان نا، حیکمەت چییە ئەگەر ماوەی ئەقساتی لەسەر مابوو مولکی بە ناو ئەکرێ؟ چ پێویست ئەکات پاشان لە بارمەتەی گەرەنتی کراو بفرۆشرێتەوە، پێم وایە مادام ئەقساتی لەسەر ماوە بە ناوی نەکرێ تووشی ئەو ئیشکالە قانوونیانە نابین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ئاشنا خان.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٧) بڕگەی یەکەم، لە بڕگەی یەکەم ئەگەر کڕیار لە دانەوەی یەکێ لە قیستەکانی لە وادەی خۆی دوا بکەوێ دەسەڵاتی تایبەتمەند ئەتوانێ وەرگرتنەوەی ئەو قیستە لەسەر داوای

کرپار بۆ ماوەی گونجاو لە رێککەوتی شایستە بوونییەوە دوا بخات، پێم وایە شێواز و سیاغەی داڕشتنی ئەو ماددەیە جۆرێك لە هاندانی تێدایە بۆ کرپار کە درەنگتر قیستەکانی بداتەوە، بۆ ئەوەی کە ماددەکە درێژ بکرێتەوە، پێم وایە لەسەر بنەمای تەلەبێکی خۆیێتی، ئەگەر ئەو برگەیە لابرێ باشترە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ماددەی دواتر.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ١٨:

خانووبەرەی فرۆشراو لە فەرمانگەی تۆمار کردنی خانووبەرە بە ناوی کرپار تۆمار ئەکرێ و لە دوای هاوڵەکردنی بنبڕ و دانەوەی تەواوی بڕی بەرامبەر و خەرجی یان ئەو بەشەی پابەندە بە دانەوەی لە دوای ڕەزامەندیان لەسەر بە قیست کردن و تەواوی خەرجییەکان رادەستی ئەکرێ و دانەوەی باقی بەرامبەر بەپێی حوکمەکانی ئەو یاسایە رێکئەخرێ و ئاماژەی گلدانەوە بە حوکمی بارمتەیی گرەنتیکار لەسەر خانووبەرەکە فەرمانگای تۆمار کردنی خانووبەرەی تایبەتمەند دائەنرێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ ماددەی دواتر فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ١٩:

لقی دووەم:

دانەوەی بڕی بەرامبەر و بەکرێدانی موڵك و ماڵی گوازراوە:

١ کرێچی پابەند ئەبێ بەدانەوەی بڕی بەرامبەری بە کرێدان لەگەڵ تەواوی خەرجییەکان لە ماوەی (٣٠) ڕۆژ لە رێککەوتی هەواڵە کردن بنەبڕ کردن ئەگەر ماوەی گرێبەستەکە لە ساڵێك زیاتر نەبێ و دەسەڵاتی تایبەتمەند ئەتوانێ ڕەزامەندی بدات لەسەر دانەوەی بڕی بەرامبەری بەکرێدانەکە بە قیست بەو شێوەی لای خوارەوە:

١ /٣ بڕی بەرامبەری بەکرێدانی ساڵانە لە ماوەی (٣٠) ڕۆژ لە رێککەوتی هەواڵە کردنی بنەبڕ.

٢_ باقی بڕی بەرامبەر بەکرێدانی ساڵانە بە چەند قیستێك بەو مەرجەی لە چوار قیست زیاتر نەبێ و وادەی دواین قیست نەگاتە زیاتر لە نۆ مانگ لە رێکەوتی دەست پێ کردنی ماوەی دەست پێ کردنی بە کرێدانەکە.

٢- ئەگەر ماوەی گرێبەستی بەکرێدانەکە لە ساڵێك زیاتر بێ ئەوا کرێچی پابەند ئەکرێ بە دانەوەی تەواوی بڕی بەرامبەرەکە لەگەڵ خەرجییەکانی لە ماوەی (٣٠) ڕۆژ لە رێکەوتی هەواڵە کردنی بنەبڕ دەسەڵاتی تایبەمەند ئەتوانێ ڕەزامەندی بدات لەسەر دانەوەی بڕی بەرامبەری بەکرێدان بە قیست بەو شێوەی خوارەوە:

یەکەم: ٣/١ تەواوی بری بەرامبەری بە کرێدانەکە لە ماوەی (٣٠) رۆژ لە رێکەوتی هەواڵە کردنی بنبڕ.
دووەم: باقی بڕی بەرامبەرەکە بە چەند قیستێك کە ژمارەیان لە دوو هێندەی ساڵانەی بەکرێدان زیاتر نەبێ بەو مەرجەی دواین قیست لای کەم لە کۆتایی ماوەی بەکرێدانەکە بە شەش مانگ بدرێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ فەرموو کاك سەروان.

بەڕێز سەروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ماددەی (١٩) بڕگەی یەکەم، بەکرێدان لەگەڵ تەواوی خەرجییەکان لە ماوەی (٣٠) رۆژ لە رێکەوتی هەواڵە کردنی بنبڕ ئەگەر ماوەی رێکەوتێ بەکرێدانەکە لە ساڵێك زیاتر نەبێ، ئێمەی ئابووری خۆمان لەبەر دەستە تا بریاری وا بدەین، ئەوەی مولك ئەکرێ یان بە کرێی ئەگری بتوانێ لە ساڵێك ئەوە بدات؟ چوار ساڵ بۆ پێنج ساڵ شەری داعش، خۆ ئابووریمان هاتە سفر، سبەی پێشبینی بکەن تووشی حاڵەتی لەو جۆرە بن، بۆ ولاتێك یان هەرێمێکە تەحدیدی بکات و ئابووری خۆی لە دەستی خۆی بێ، حکومەتی عێراق هیچ نانێری، منیش مولکی دەولەتم کڕیوە، قوڕی کوێ بکەم بە سەری خۆم پارە بدەم، واجبیشە کە ساڵێك رەت نەکات، شتێ زیاد بکرێ، ئەگەر ماوەی گرێبەستەکە لە ساڵێك زیاتر نەبێ، بەپێی بارودۆخی ئابووری ئیزافە بکرێ، چونکە ئابووری خۆمان لە دەست نییە، تەحدید کردنی کات غەلەتە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ماددەی دوای ئەو فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی :٢٠

١ بەکرێدراو رادەستی کرێچی ناکرێ بەر لە دانەوەی بڕی بەرامبەر لە پێدانەکە بە پێی حوکمەکانی ماددەی (١٩)ی ئەم یاسایە.

٢_ ئەگەر کرێچی دوا بکەوێ لە دانەوەی یەکێ لە قیستەکان لە وادەی خۆی ئەوا ئەو قیستەی دواکەوتووە پێبژاردنێکی ئەخرێتە سەر کە هاوتا بێ لەگەڵ ئەو سوودەی دواکەوتنی بانکەکان بە گوێرەی سروشتی بەکارهێنانی خانووبەرە وەرئەگیرێ، ئەگەر دووبارە بوویەوە دەسەڵاتی تایبەتمەند ئەتوانێ لە دوای هۆشداریدان بە کرێچی قیستەکان هەڵوەشێنێتەوە و ئەو ماوەی بڕی بەرامبەری بەکرێدان و پێ بژاردنەکەی هاوتایە لەگەڵ نرخی سوودی شایستە بوو، بەپێی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزی حوکمە بەرکارەکان لە هەرێمی کوردستان بەیەکجاری وەرگیرێتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ ماددەی ٢١ فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ٢١:

بەشی چوارەم: پاشەگەز بوونەوەی کڕیار یان کرێچی:

١ ئەگەر کەسی هەواڵە بوو کراو لە دانەوەی بڕی بەرامبەری فرۆشراوەکە و خەرجییەکانی حاڵەتی فرۆشتنی بڕی بەرامبەری بەکرێدان و خەرجییەکانی حالەتی بەکرێدان پاشەگەز بێتەوە ئەوا:

یەکەم: موڵك و ماڵە نەگوێزراوەکە ئەخرێتە بەردەم دواهەمین کەسی بەشداربووی زیاد کردنەکە ئەوەی پێش کەسی زیاد کردنەکە دەستی لێ کێشاوەتەوە بەو بڕەی بەرامبەری خستوویەتە ڕوو.

دوو: ئەگەر ئەو کەسە رازی بێ لەسەر هەڵگرتنەوەی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکە و ئامادە بێ بارمتەیی یاسایی دیاری کراو لەسەر بنەمای ئەو بڕەی بەرامبەری خستوویەتە ڕوو سپاردە بکات، ئەوا بە بریاری لیژنەی فرۆستن یا بەکرێدان لەو بارمتەیە کە کەسی پاشەگەز بوو داوییەتی جیاوازی نێوان هەردوو بڕی بەرامبەر لە حاڵەتی فرۆشتن و جیاوازی نێوان هەردوو بڕی بەرامبەری ماوەی بەکرێدان لە حالەتی بەکرێدان وەرئەگرێ.

سێ: ئەگەر بڕی بارمتە کەمتر بوو لە بڕی جیاوازی نێوان هەردوو بڕی بەرامبەر لە حاڵەتی فرۆشتنی جیاوازی نێوان هەردوو بڕی بەرامبەر و ماوەی تەواوی بەکرێدان لە حالەتی بەکرێدان ئاوا موڵك و ماڵەکەی دیکەی بەپێی حوکمەکانی یاسای وەرگرتنەوەی قەرز لە حوکمەکانی بەرکار لە هەرێم بە دەست ئەهێنرێ.

٢- یەکەم: ئەگەر دواهەمین کەسی بەشدار بوو زیاد کردنەکە ئەوەی پێش کەسی پاشگەز بووە دەستی لە زیاد کردن کێشاوەتەوە هەلگرتنەوەی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکە ڕەت بکاتەوە ئاوا سەر لە نوێ زیاد کردنی بۆ ماوەی (١٥) ڕۆژ لە ڕۆژی دوای بڵاو کردنەوەی جار نامەکە ئەنجام ئەدرێ.

دووەم- لیستی فرۆشتنەکە لەو ماوەیە لە خاڵی یەکەمی ئەو بڕگەیە هاتووە کراوا ئەبێ و بە بریاری لیژنەی فرۆشتن یان بەکرێدان کەسی پاشگەز بووە جیاوازی نێوان هەردوو بڕی بەرامبەرەکە و خەرجییەکانی دووبارە کردنەوەی زیاد کردنەکە لەئەستۆ ئەگرێت و لە بڕی بارمتە وەرئەگیرێت ئەگەر بڕی بارمتە کەمتر بوو لە بڕی پابەندییەکانی پاشگەز بووە ئەوا بەپێی حوکمەکانی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزە حوکمییەکان بەرکارلە هەرێم لێی وەرئەگیرێت.

سێیەم: ئەگەر هیچ کەسێك خواستی کرینی لە حاڵەتی فرۆشتن و بەکرێدانی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکەی لە حالەتی بەکرێدان نەبوو ئەوا ئەو بارمتەیی کەسی پاشگەزبوویەوە داوییەتی ئەبێتە داهاتێك بۆ خاوەنی موڵك و ماڵەکە، ئەگەر بڕی بارمتە کەمتر بێ لە خەرجییەکانی هەردوو زیاد کردنەکە ئەوا کەسی پاشگەزبوو جیاوازی نێوانی لە ئەستۆ ئەبێت و بەپێی حوکمەکانی یاسای ورگرتنەوەی قەرزە حوکمییە بەرکارەکان لە هەرێم لە موڵك و ماڵەکانی تر بەدەست ئەهێنرێ.

چوارەم: رێگە نادرێ کەسی پاشگەز بوو بەشدار بێ لەو زیاد کردنەی پاشگەز بوونەوەکە بۆتە هۆکاری دووبارە کردنەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کێ قسەی هەیە؟ فەرموو کاك مەم.

بەڕێز مەم اسکندر مەم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کۆی ئەو پرۆژە یاسایەی حکومەتی هەرێم ناردوویەتی کە (٤٢) ماددەیە ببورە لەو چەمکە بەکاردێنم مەبەستم لە توانج نییە، درێژ دادری زۆر هەیە لە رووی وشەوە، دەستووری ئەمریکی (٧) ماددەیە، ئەو یاسایە بە تایبەت ماددەی (٢١) هەموو ئەوانەی وترا ئەکرێ لە سێ دێر کۆ بکرێتەوە، لە دواتر ئەڵێ رێنمایی پێویست، لە رێنمایی ئەو تەفاسیلە باس بکرێ، زۆر لە یاساکانی تر دەرچوون لە رێنماییەکان روون کراوەتەوە، پێم وایە ئەو تەفاسیلە لە خزمەتی یاساکە نابێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سیروان.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی چوارەم لە یەکەم خالی دوو دژ بە یەکە لەگەڵ چوارە، لە چوارەم ئەڵێ رێگا نادرێ کەسی پاشگەز بوو بەشدار بێ، زۆر ناوازیحە، پشتگیری لە وتەکانی کاك مەم ئەکەم، لێرە ئەگەر بخوێنرێتەوە چیرۆکە، نابینرێ کێ چییە، بە کورتی ئەگەر ئەو کەسە رازی بێ لەسەر هەڵگرتنەوەی مولك و مالْ، جارێ ئەو کەسە بۆی نییە بەشدار بێ بە پێی یاسا، موزایەدە هی ئەو کەسەیە زیاترین ئەکات، کەسی تر نییە فەرموو بۆ تۆ، زۆر موتەناقیزە.....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سیروان با بۆتی باس بکەم، کەسێ بۆی دەرئەچێ، حەواڵە ئەکرێ، ئەڵێ پاشگەز ئەبەمەوە، ئەچی بۆ کەسێکی تر کە لەو کەمتری عەرز کردووە، بەڵام ئاخیر کەسە، کەسە پاشگەز بووەکە نییە بەشداری موزایەدەکە ئەکاتەوە، ئەگەر کەسی دووەم بۆی دەرچێ بۆ ئەوە، ئەو بۆی هەیە هەڵیبگرێتەوە، زۆر تەکنیکییە، تەناقوزی تێدا نییە.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

..... کە ئەڵێم پەشیمان ئەبێتەوە مەسەلەن دوای دوو رۆژ، دیسان ئەو خەڵکە دێتەوە.....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

خەڵك نایەتەوە، بۆ نموونە بە (١٠) هەزار دۆلار، یەکی تر وتوویەتی بە (١٠) هەزار و سەت دۆلار، دەهەزار و سەت دۆلار پەشیمان بوویەوە عەمەلیەکە دووبارە ناکرێتەوە ئەدرێ بە (١٠) هەزار، ئەگەر ئەو رازی نەبوو ئینجا دووبارە ئەکرێتەوە، ماددەی دواتر.

بەڕێز لیزا فلك الدین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی سێیەم:

فرۆشتن و بەکرێدانی مولّك و مالّە نەگوازراوەکانی دەوڵەت بەبێ زیاد کردن:

بەشی یەکەم: فرۆشتنی مولك و ماله نەگوازراوەکان.

ماددەی :٢٢

١ ئەکرێ مولّك و مالّی نەگوازراوەکان بەبێ زیاد کردنی ئاشکرا بە بریاری دەسەلّاتی تایبەتمەند بە بڕی بەرامبەرێکی گونجاو بەو مەرجەی کەمتر نەبێ لە ٥٠% بڕی بەرامبەری راستەقینەی خانووبەرە و بەپێ ئەو نرخانەی باون بۆ ئەو نرخانەی هاوشێوە و هاوشێوەکانی خەملێنراو لەلایەن لیژنەی خەملاندن و پەسند کراو لەلایەن دەسەلّاتی تایبەمەند بفرۆشرێنەوە فەرمانگەکانی دەوڵەت و کەرتی گشتی لە حاڵەتی بەکارهێنانی خانووبەرە بۆ مەبەستە فەرمییەکانی فەرمانگە لە نێوان وەزارەتە پەیوەندییدارەکان و پەسند کراوی ئەنجوومەنی وەزیران.

٢- ئەکرێ خانووبەرەکانی نیشتەجێ بوون بفرۆشرێنە فەرمانگەکانی دەوڵەت و کەرتی گشتی بەبێ زیاد کردنی ئاشکرا بە نرخی راستەقینە و بەپێی نرخە باوەکانی خانووبەرە هاوشێوە و هاوسێکانی خەملێنراو لەلایەن لیژنەی خەملاندن و پەسند کراو لەلایەن دەسەلّاتی تایبەتمەند بە مەبەستی فرۆشتنی بە فەرمانبەرەکانی لە رێگەی زیاد کردنی ئاشکراوە.

٣- شارەوانی تایبەتمەند لە دوای وەرگرتن و رەزامەندی وەزیری شارەوانی و گەشت و گوزار ئەتوانێ ئەو زەوییانەی بۆ نیشتەجێ بوون تەرخان کراون بە بەرامبەرێکی راستەقینە و بەپێی نرخە باوەکانی هاوشێوە و هاوسێکانی خەملێنراو لەلایەن لیژنەی خەملاندن بەپێی حوکمەکانی ئەو یاسایە بەبێ زیاد کردنی ئاشکرا بفرۆشرێنە ئەو کەسە هاونیشتیمانیانەی کە خۆیان یان هاوسەرەکانیان یان منداڵە ناکامەکانیان خانوو یان شوقە یان زەوییەکی نیشتەجی بوونیان نییە بە سەربەخۆیی و پێشتر یەکەی نیشتەجێ بوون یان پارچە زەوی نیشتەجێ بوونیان لە دەوڵەت یان کۆمەڵەکانی هەرەوزی نیشتەجێ کردن وەرنەگرتووە.

٤- دەسەلّاتی تایبەتمەند لە رێگەی کۆنووسی دەرخەستە کردن لەگەڵ فەرمانگەی خانووبەرە بۆی هەیە بریار بدات بە:

یەکەم: فرۆشتنی پاشماوەی رێگاو و بان و هەموو پاشماوەکانی تر کە رووبەرەکانیان لە کەمترین رووبەری دیاری کراو بۆ جیا کردنەوە ئیفراز کەمترە، یان ئەوانەی یارای جیا کردنەوە نین ئەوەش بە رێنمایی رێکخەرێت و وەزیری تایبەتمەند دەریئەکات.

دووەم: فرۆشتنی پارچە زەوی جیاکراوە بە قەوالەیەکی سەربەخۆ یان ئەو پارچە زەویەی ئەکرێ جیا بکرێتەوە و دەروازەیەکی هەیە لەسەر رێگەی گشتی وەك پارچە زەوییەکی سەربەخۆ بە زیاد کردنی ئاشکرا بەپێی حوکمەکانی ئەو یاسایە، بەو مەرجەی رێگە لە پارچە زەوییەکانی دەوروبەری نەگرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ کاك رزگار نوقتەی نیزامی.

بەڕێز رزگار عیسی سوار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناو قاعە چۆل بووە، حەقە...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

نیسابی ناوێ، موناقەشەی قانوون نیسابی ناوێ، سەیری کۆبوونەوەی ئەنجومەنی عێراق بکە لە هۆلەکە جاری وایە (١٠) کەسی تێدا نییە، بۆ دەست پێ کردنی کۆبوونەوە پێویستمان بە نیسابە، بۆ بەردەوامیدان بۆ کۆبوونەوە ئەگەر دەنگدانی تێدا نەبێ پێویستی بە نیساب نییە، ئەوانە ئەمێنەوە کە قانوونەکە بەلایانەوە جێگەی بایەخە، فەرموو گولستان خان.

بەڕێز گلستان باقی سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فۆشتنی مولك و مالی نەگوازراوە پێویست ئەکات ئەو شوێنانەی کەلتورین یان خەسلەتی شارێك ئەگۆرێ ئەوانەی لێ بەدەر بکرێ، هیچ ئاماژەیەك نییە لەو یاسایە ئەو مولك و مالانە نەگرێتەوە کە خەسلەتی تایبەتمەندی شارێکە، زۆر شوێنی سلێمانی کەوتۆتە سەر شەقامی سەرەکی و شوێنی زۆر باشی بازرگانییە، بتوانرێ بە پارەی زۆر بفرۆشرێ، بەڵام خۆی ناسنامەی شارێکە، بە گرنگی ئەزانم لەو ماددەیە خاڵێك زیاد بکرێ کە ئەو مولك و مالانەی ئەبنە ناسنامەی شارێك یان کەلتووری شارەکە بەدەر بکرێن لە فرۆشتن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر محی الدین.

بەڕێز د. محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە ئاسانکاری بۆ وەزارەتەکان ئەکات بۆ ئەوەی فەرمانگەیەك سوودی لێ ببینێ، بەڵام رەنگە هەندێ وەزارەت مولك و مالی خۆی بفرۆشێتە فەرمانگەیەکی تر بە نیوەی نرخ، پێشنیار ئەکەم ئەو مولکەی وەزارەتێك ئەیفرشێتە وەزارەتێکی تر ئەو مولکە نەفرۆشێتەوە بە نرخی راستەقینەی خۆی، پێشنیار ئەکەم ئەو مولکەی وەزارەتی ئەوقاف ئەیفرۆشێتە وەزارەتی شارەوانی ئەویش قازانجی لێ بکات، بڕگەی سێیەم ئەوانەی سوود مەند نەبوونە یاخود کۆمەڵە هەرەوەزەکان ئەو کۆمەڵە هەرەوەزییەکان کاتی خۆی کە هەبوە فەرمانبەران یان ئەوانەی کە بەشداریان لە کۆبوونەوە بە پارەی خۆیان یەکەی نیشتە جێبون یان زەوییان کریوە کردویانەتە خانوو پێویست ناکا، پێم وایە بە سودمەند لێرانە هەژمار بکرێت و بێ بەش بکرێ لەو مافە لەگەڵ ئەوەش کە ئەوانە هەموویان بە زیادکردنی ئاشکرا بکرێت و بە بێ موزایەدە ئەو پرۆسەیە بەڕێوە نەچێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی سێیەم دەسەڵات دەداتە شارەوانی تایبەتمەند کە وەسفی کراوە، ئەو بەڕێزانە بە بێ زیادکردنی ئاشکرا و ئەو پارچە زەویـیە وەربگرن پشتگیری لە رائیـیەکەی دکتـۆر محـی الـدین دەکەم، یەعنـی ئەگەر لە سـنووری دەسـەڵاتی شـارەوانییەکی تایبەتمەنـد دە کەس هەبـوونە ئەو مواسەفاتەیان تێدا هەبوو و ئەو پارچە زەوییە دەست نیشـان کرابـوو دەسـەڵاتی تایبەتمەنـد کە شـارەوانییە، یـا شـارەوانی تایبەتمەنـدە بە چ پرەنسـیپێك یەکـلای دەکـاتەوە لە نێـوان ئەو دە کەسەدا، بۆیە دەبێ ئەمەشـیان بچێـتەوە نـاو زیـادکردنی ئاشـکرا بـۆ ئەوەی هـیچ کەسـێك تێـدا مەغدور نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان لەو بارەیەوە هـیچ قسـەیەکتان نییە؟

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز لیژنە تایبەتمەندەکان ئێوە هیچ قسەتان نییە ؟نییە، بەڵێ ماددەی دوای ئەوە بخوێنەوە.

بەڕێز لیزا فلك الدین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم: بەکرێدانی مووڵك ومااڵی نەگوازراوەکان.

ماددەی ٢٣:

١- دەکرێت موڵك و ماڵە نەگوازراوەکان بە بڕی بەرامبەری راستەقینەوو خەملێنـدراو بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە لەلایەن لیژنەی خەملاندن لەسەر بنەمای بڕی بەرامبەری هاوشێوەو هاوسێ بەبێ زیادکردنی ئاشکرا بە بڕیاری دەسەڵاتی تایبەتمەند بە کرێ بدرێن بۆ ئەم لایەنـانەی خوارەوە.

أ-فەرمـانبەران و دەوڵەت و کەرتـی گشـتی لە هەرێـم سـەبارەت بەو یەکـانەی نیشـتەجێبون کە موڵکی دەوڵەتن.

ب- فەرمانگەکـانی دەوڵـت و کەرتـی گشـتی سـەندیکا یەکیەتـی رێکخـراو کۆمەڵەکـان لە هەرێـم بـۆ مەبەسـتی وەسـود هێنـانی مـایە نەگـوازراەی بەکـرێ دراوەکە وەك فەرمانگەیـك یـا بارەگایەك بۆ کارەکانی یا بۆ ئەو مەبەستانەی لە یاساکەدا دەق نوسکراون.

ج - کرێجـی کرێـی حـانووتی هێـزە چەکـدارەکان کە دەکەونە نـاو سـەربازگەو کۆگـاو فەێـرگەو نەخۆشـخانە سـەربازییەکان و هـی دیـکەو کرێچـی حانووتەکـانی لە فەرمانگەکـانی دەوڵەت و کەرتی گشتی ئەوانەی بارودۆخی تایبەتیان هەیە کە پێویست دەکات رەچـاوی وردبینـی بکرێـت لە دەست نیشانکردنی کەسی کرێچیدا.

د- خاوەنی ئەو مولکانەی دەکەونە تەنیشت کەنارە ئاوییەکانی مولکی دەولەت ئەگەر ئەو کەنارانەی دانراون بەکرێ بدرێن پێوەلکاوبن رێگەی هاتووچۆیان تەنها لەناو ئەو مولکانەدا هەبێت.

ه- کرێچی ئەو خانووبەرانەی تەرخانکراون بۆ بەرهەمهێنانی نان و سەموون لە دوای کۆتایهاتنی ماوەی گرێبەستی بەکرێدانی یەکەمیان هەرچەندە پێشتر لە ئەنجامی زیادکردنی ئاشکراوە بەکرێدرابن بەو مەرجەی بڕی بەرامبەری بەکرێدان دووبارە خەملاندنی لەلایەن لێژنەی خەملاندنی پێکهێندراو بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بۆ بکرێت.

و- کۆمپانیاکانی کەرتی تایبەت کە پسپۆرن لە سیستەمەکانی گەیاندن ئەوانەی مۆڵەتی یاسایان وەرگرتوەو گرێبەستیان کردووە لەگەڵ لایەنی تایبەتمەند بە مەبەستی دروستکردنی تاوەرەکانی پڕۆژەی مۆبایل و هۆڵەکانی پرۆژەی مۆبایل و بێتەل و هۆڵەکانی بەکارهێنانی وێستگەکانی ڤیسات ئەوانەی بە بگۆرەکان دەبەسترێنەوە.

٢- کرێچی ئەو زەوییانەی مولکی دەولەتن بە مەبەستی دامەزراندنی وێستگەکانی پشوودان و وێستگەکانی پڕکرلادنەوەی سوتەمەنی لەسەر رێگە دەرەکییەکانی دەرەوەی سنووری شارەوانییەکان کە رێك سازییەکانی بەکرێدانی زەوی لەسەر رێگا دەرەکییەکان دەیان گرێتەوە رێکارەکانی زیادکردنی ئاشکرای لەسەر جێبە جێ دەکرێت.

دووەم:

١- وەزیری بازرگانی و پیشەسازی رێپێدراوە بە کرێدانی ئەو زەوییانەی نانەواخانەو ئاش و گەراج و شوێنەکانی چاکردنەوەی ئەو شوێنکارانەیان لەسەربینا کراوە بەو کەسانەی زیادکردنی ئاشکرای کڕینی ئەو شوێن کارانەیان بۆ یەکلای دەبێتەوە.

٢- ئەو زەوییانەی لە خاڵی یەکەم ئەم برگەیە باسکراون بە دەر لە رێکارەکانی زیادکردنی ئاشکرا بە کرێ دەدرێن و بەرامبەری بە کرێدانەکەی پێش وەختە لەلایەن لیژنەی خەملاندنی پێکهێندراو بە پێی ماددەی (٨)ی ئەم یاسایە دیاری دەکرێت.

٣- دەسەڵاتی تایبەتمەند لەسەر داوای کرێچی دەتوانێت ماوەی گرێبەستی ئەو خانووبەرانەی هی نیشتەجێ بوون نین و بە بێ زیادکردی ئاشکرا بە کرێ دراون درێژ بکاتەوە بەو مەرجەی بڕی بەرامبەری راستەقینەی ساڵانە جارێك بە پێی ئەو رێکارانەی لەم یاسایەدا دەق نوسکراون بخەملێندرێتەوە.

چوارەم:

١- دەسەڵاتی تایبەتمەند لەسەر داوای کرێچی دەتوانێت ماوەی گرێبەستی ئەو خانووبەرانەی بۆ نیشتەجێبوون نین و بە زیادکردنی ئاشکرا بە کرێ دراون و ماوەی بەکرێدانی بنەڕەتیان لە (١٠) ساڵ کەمتر نیە بە مەرجێك درێژ بکاتەوە کە لە هیچ بارێکدا ماوەی گرێبەست بە هەردوو ماوەی بنەڕەتی و ماوەی درێژکراوەش پێکەوە (١٠) ساڵ تێنەپەڕێنێ.

٢- پێویستە ئەو کرێچییەی خواستی درێژکردنەوەی هەیە داواکارییەکی نووسراو بۆ درێژکردنەوە بەر لە سێ مانگ لە کۆتایی هاتنی ماوەی گرێبەستی بە کرێدانی بنەرەتی پێشکەش بکات و بە پێچەوانەوە مافی داواکردنی درێژکردنەوەی نامێنێت.

٣- لە کـاتی رەزامەندیـدان لە سـەر داواکـاری دریژکـردنەوە ئەوا سـەر باریـك دەخرێتەسـەر بەرامبەری بە کرێـدانی نـاونراو لە گرێبەست بە رێـژەی دە لە سـەدی بەکرێـدان سـاڵی پـێش دریژکـردنەوەکە بەرامبەر بە هەر سـاڵێك لە سـاڵەکانی دریژکـردنەوە بە پێـی هاوکێشـەیەکی ژمارەیی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو نجات خان فەرموو.

بەڕێز نجات شعبان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەختـێ خۆشـی ئیشـارتم پێـدابوو هاوکێشـە ژمێریـاری نیـنە، یەعنـی بیـتە یەك بە دوای یەکـی ژمێریاری بەس لێرە سەهوایا هاتی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، حسیبە خان فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاشکرایە کە پرۆژەی یاسـایی فرۆشـتن و بەکرێـدانی مایەکـانی دەوڵەت لە هەرێمـی کوردسـتان وەرگیرانـی هەمـان قـانوونی (بیـع وتجـارة امـوال دولـة العراقیـة) لەم مـاددەیەدا کە لە بەشـی دووەم باس لە بەکرێدانی موڵك و ماڵە نەگوازراوەکـان دەکـا، مـن پێشـنیاری ئەوە دەکەم کە ئەو ڕاییەی کە لە پرۆژە یاسای حکومەتەوە هاتووە جێگیر بکرێ لەنـاو ئەو یاسـایەدا، چـونکە بڵێـین ماددەکە پرۆژە یاسای حکومەت چڕترو پوختتر دیارە، ئەوە تۆزێك تێکەڵاوی پێـوە دیـارە، بـۆیە پێشنیاری ئەوە دەکەم کە لەو ماددەیە رائی حکومەت وەربگیرێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم مـاددەیەدا دیسـان بەراسـتی کۆمەڵێـك خـاڵ ئامـاژەی پێکـراوە کە دەسـەڵات دەدا، ئـێمە دەمانەوێت یاسایەك دەربکەین کە ئەو حاڵەتانەی پێشتر بە هەر ڕێگایەك ڕێگاییەکی نەخـوازراو جێبەجێکراون لە موزایەدە بە دەربووینە ئەم ڕێگا لەم حاڵەتـانە بگیـرێ، بەڵام بەداخەوە لێـرە لە خاڵی جیم دیسان باس لەوە دەکا کە کرێچی حانووتەکان ئێستا کرێچی حانووتەکان بە موزایدە دەکرێ، ئەمە بۆ ئێستا یاسـایەك دەربکەیـن ئەوە دەسـەڵات بـدەین دەسـەڵاتی تایبەتمەنـد بە بـێ موزایدە حانووتەکان بە کرێبدا ئەمە یەك لە خاڵەکان، خـاڵی تـر هەر لەسـەر هەمـان مەبەسـت لە خاڵی (ه) ئاماژەی دەکات کە ئەوانەی کرێچی بن و ماوەکەیان کۆتایی پێ بێت جارێکی دیـکە بە بـێ موزایدە بە لیژنەیەکی تایبەتمەند خەملاندنی بـۆ بکـرێ و دیسـان جـارێکی دیـکە بـۆی درێـژ بکرێتەوە مـاوەکەی، جـا ئەوە دەسـەڵاتێکی تـرە دەیـدەین بەراسـتی و پێویسـت نیـیە لە یاسـادا ئاماژەی پێبکرێ و حەقە دوای تەواوبـوونی مـاوەکەی جـارێکی دیـکە بکـرێتەوە مـوزایەدەو زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك زاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سێیەم دەسەڵاتی تایبەتمەند لەسەر داوای کرێچی دەتوانێت ماوەی گرێبەستی ئەو خانووبەرانەی هی نیشتەجێ بوون نین، بەراستی ووشەی خانووبەرە بکرێتە مولْکەکان باشترە، لەبەر ئەوەی ئەگەرخانووبەرە بێ نیشتەجێبونە ئەوە یەکیان، ئەوەی تریشیان چوارەم دیسان دەسەڵاتی تایبەتمەند لەسەر داوای کرێچی دەتوانێ ماوەی گرێبەستی ئەو خانووبەرانە خانووبەرە دیسان لێرە هاتووە ئەویش بکرێتە موولْکەکان باشترە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

خانووبەرە لێرە بەمانای عەقارات هاتووە.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عقارات مەبەستی نیشتەجێ بوون نین، ئەگەر خانووبەرە مەبەستی نیشتەجێبونە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان سەبارەت بەو تێبینیەی كاك زانا كە دەڵێ حانووتەکانی هێزە چەکدارەکان لە ئێستا بە موزایەدەیە بۆ حکومەت، دەیەوێ ئەمجارە بە موزایەدە نەبێ ئەگەر رونکردنەوەیەك بدەی بێ زەحمەت.

بەڕێز د.ڤالا فرید أبراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بابەتە دیارە ئەو پرۆژە یاسایەی کە ئێستا هاتووە زۆر زۆر تونـدتره لەو یاسایەی کە ئێستا بەرکارە لە هەرێمی کوردستان، بۆ زانینی بەڕێزتان ئەوەی کە ئێستا بەرکارە لە هەرێمی کوردستان یاسای ژمارە (٣٢)ی ساڵی ١٩٨٦ هەول َدراوە لەو پرۆژە یاسایەدا بە باشترین شێوە کەلێنە یاسایەکانی ئەو پرۆژە یاسایەی کە ئێستا بەرکارە پڕبکرێتەوە و هەوڵدراوە وەك یەك بوونێك لە حوکمەکان دەستەبەر بکات کە لە نێوان ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی هەرێم و دەسەڵاتی ئیتحادیدا هەیە و، هەروەها حوکمەکانی ئەم یاسایە بابەتی وەبەر هێنانی لەبەرچاو گرتووە بۆ یەکەم جارە لە هەرێمی کوردستان بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە گرێبەستی بانەوانی رێکخراوە وەهەروەها هەوڵدراوە دەستەبەری دەست پاکی و بەرنگاربوونەوەی گەندەڵی و بکرێ لە رێکارەکانی ئەو پرۆژە یاسایە بەو جۆرەی کە بەرژەوەندی گشتی لەبەرچاو بگیرێ بە مەبەستی پاراستنی سامانی گشتی گرنگترین بنەما سەرەکییەکانی ئەو پرۆژە یاسایەش بریتیە لە جەختکردنەوە لەسەر ئەوەی بەرامبەری فرۆشتن یان بەکرێدانی مایەکانی دەوڵەت راستەقینە بێت و رەمزی نەبێ، بەمەش دەبێتە هۆی مایەی بە هەدەر نەدانی سامانی گشتی و بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی دیارە ئەو بابەتانەی کە لە ناو ئەو پرۆژە یاسایەدا جێگیر کراوەو لەلایەن حکومەتەوە هاتووە هەمووی بە دیراسە بووە لە حکومەت، پێمان باش بوە بەو شێوەیە بێتن بە وەڵام دانەوەی ئەو پرسیارەی بەڕێزتان کە بەڕێز كاك زانا کردوویەتی بۆ تێبینی ئێمەش

لەسەر برگەی سێیەمی ئەو ماددەیە ئەوەیە کە لە لێژنە تایبەتمەندەکان خەملاندن هەموو ساڵێك جارێك داوای خەملاندنەوەیان کردووە ئێمە لە پرۆژەکەی حکومەت سێ ساڵ جارێك داوای نوێکردنەوەی خەملاندن دەکەین، بۆیە هیوادارین وەکو خۆی بمێنێتەوە ئەو ماددەیە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت ماددەی دواتر بخوێنەوە.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٤) وەزیری دارایی و ئابوری لەسەر داوای فەرمانگەی پەیوەندییەکانی دەرەوەو بە رەزامەندی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە ئەو زەوییانەی مولکی دەوڵەتن بە کرێ بداتە وڵاتانی بیانی بۆ دروستکردنی بارەگای نوێنەرایەتییە سیاسیەکانیان یان قونسولخانەکانیان یان بە مەبەستی دروستکردنی خانوی نیشتەجێ بوون لە سەریان یان نوسینگە بێ پاشکۆکانیان ئەویش ماوەیەك زیاتر نەبێت لە ماوەی بە کرێدانی رێگە پێدراو لە وڵاتی لایەنی بەرامبەر، ئەویش بە بەرامبەرێك لێژنەیەکی تایبەت خەملاندنی دەکات کە وەزیری دارایی پێکی دەهێنێت یان بە پێی بەرامبەر بە بێ بەرامبەر بە مەرجی بونی مامەڵی هاوشێوە لایەنی بەرامبەر.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزتان هەر بەڕێزێك قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە دکتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێز د. محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مامەڵەی هاوشێوە دەوڵەت لەگەڵ دەوڵەتی دەکات، پێم وایە ئێمە هەرێمێکین لە ناو دەوڵەتدا من پێم وایە ئەو دەستەواژەیە لا ببەین کە بەرامبەر ئەویش بەرامبەر لێژنەیەکی خەملاندن کە وەزیری دارایی پێکی دەهێنێت یان بێ بەرامبەر ئەوی تری ئەو دەستەواژەیە لا ببەین، بۆ ئەوەی توشی هەم ئەوەك نەبین، چونکە هەم لە عورفی دەوڵەت نێو دەوڵەتی پێم وایە معامەلەی دەوڵەتان دەیکەن نەك هەرێمێك لە ناو دەوڵەتێکدا، پێم وایە ئەو دەستەواژەیە لابەن و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی (٢٥) بخوێنەوە بەڕێزان لە لێژنە تایبەتمەندەکان.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی چوارەم: فرۆشتن و بەکرێدانی موولك و ماڵە گوازراوەکان دەوڵەت بە زیادکردنی ئاشکرا.

بەشی یەکەم:

فرۆشتنی موولکوو ماڵە گوازراوەکان.

ماددەی ٢٥:

بەهـای ئەو مووڵـك و مـاڵە گـوازراوەی دانـراوە بـۆ فرۆشـتن لەلایەن لیـژنەی خەمڵانـدنی پێـك هێندراوبێ بە پێی حوکمەکانی ماددەی هەشتەمی ئەم یاسایە بە بێ بەشـداری کردنـی نـوێنەری فەرمانگەی تۆمـارکردنی خـانووبەرە دەخەملێنـدرێ ئەو رێکـارانەی دەگیـرێنە بەر کە لە مـاددەی (٩)ی ئەم یاسایەدا دەقنوسکراون بە رەچاوکردنی سروشتی مووڵك و مالّی نەگوازراوە.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس هەر بەرێزێك دەیەوێ قسە بکات لەسەر ماددەی (٢٥) با دەست بەرز بکاتەوە، کەس نییە ماددەی (٢٦) بخوێنەوە.

بەرێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیـژنەی فرۆشـتن و بەکرێـدانی پێکهێنـدراو بە پێـی حوکمەکـانی مـاددەی (١٠)ی ئەو یاسـایە فرۆشتنی مووڵك و ماڵە گوازراوەکە لە ئەستۆ دەگرێ بە پێی ئەو رێکارانەی خوارەوە.

یەکەم: رێکخسـتنی لیسـتێکی زیـادکردن لەبەر رۆشـنایی ئەو خەسـلەتانەی مووڵـك و مـاڵە گوازراوەکە لە لایەن لیژنەی خەملاندنەوە لە کۆنووس چەسپێندراون.

دووەم:

١- خستنە ڕووی مووڵك و ماڵەکە بۆ فرۆشتن لە زیادکردنی ئاشکرادا بـۆ مـاوەکەی لە (٧) رۆژ کەمتـر نەبـێ و لە (٣٠) رۆژ زیـاتر نەبـێ رادەگەیەنـدرێ مـاوەکە لە رێکەوتـی ئەو رۆژەی دەکەوێـتە دوای بڵاوکـردنەوەی جارنـامەکە بە هەمـان رێکارەکـانی دەق نوسـکراو لەم یاسـایە دەست پێ دەکات.

٢- پێویستە جارنامەکە گشـت خەسـڵەتەکانی ئەو مووڵکـوو مـاڵە گـوازراوەی دانـراوە بـۆ فرۆشـتن شـوێن و رۆژوو رێـکەوت و کـاتی زیـادکردنەکە مەرجەکـانی بەژداریکردنـی بـڕی ئەو بارمتانەی پێویستە سپاردە بکرێن لە خۆ بگرێت.

سێیەم: لیستی زیادکردنەکە لە رێکەوتی ئەو رۆژەی دەکەوێـتە دوای بڵاوکـردنەوەی جارنـامەکە کـراوە دەبێـت و پێویسـتە لەسـەر ئەو کەسـانەی خواسـتی بەژداریکردنیـان هەیە سـەردانی فەرمانگەی تایبەتمەند بکەن بۆ خستنە ڕووی خواستی کرین بەو مەرجەی هەر یەکێکیـان پـێش بەژداری کـردن لە زیـادکردنەکە بـارمتەیەك سـپاردە بکـات بـڕەکەی (٢٠) لە سـەدا بێـت بەهـای خەملێندراوی مولکوو ماڵەکەو کەمتر نەبێ.

چوارەم: لەو رۆژەی دیاری کراوە بۆ فۆرشـتن لە کـات و شـوێنی دیـاریکراو بـانگەواز دەکـرێ بـۆ دیاریکردن بۆ زیادکردنەکەو بەو بەهایەی خەملێندراو بەو مەرجەی بانگەوازەکە وەسـفکردنێکی تەواوی ئەو مولکو ماڵانەی خراونەتە روو بۆ فرۆشتن لە خۆ بگرێ.

پێنجەم: زیادکردنەکە بە ئاشکرای دەکرێ دواتر لیژنەی فرۆشتن بڕیار دەدات بە هەواڵەکردنی بـۆ دوایـن کەسـی زیادکـار ئەو خسـتنە ڕووەش لە پـاش بەسـەرچوونی پێـنج خـولەك بە کۆتـایی زیادکردنەکە دابنرێت.

شەشەم:

١-	دەکرێ لەسەر بڕی بەرامبەری دواین زیاد کردن کە لە ماوەی پێنج رۆژ کار لە رێکەوتی هەووالّەکردن بە بڕیٚك کە کەمتر نەبێ لە (١٥) لە سەدا ئەو بڕەی بەرامبەری زیادکردنەکەی پێی گەیشتوە خستنە سەر لە لایەن کەسی ترەوە بکرێ.

٢-	داواکردنی خستنە سەرەکەش بە قبولّکراو دادەناندرێت هەتا کەسی داواکار بارمتەی یاسایی بە رێژەی (٢٠) لە سەدی ئەو بڕەی بەرامبەری خستویەتییە روو دانەنێت.

٣-	ئەگەر خستنە روو هەبوو زیادکردنێکی نوێ بۆ ماوەی (٧) رۆژ لە رۆژی دوای بلّاوکردنەوەی جارنامەو بە هەمان میکانیزم یەکەم جار دەکرێتەوە دواتر هەوالّە دەکرێت و نابێت جارێکی تر خستنە سەر لەسەر کۆتا بڕی بەرامبەری زیادکردنەکە بکرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بەڕێزێك قسەی هەیە لەسەر مادەی (٢٦) با دەست بەرز بکاتەوە، وادیارە کەس نییە فەرموو مادەی (٢٧) بخوێنەوە کاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە بیدایەتیش ئیشارەم پێدا بەراستی موولّك و مالّی گوازراوەو نەگوازراوە، یەعنی بابەتێکی بە تایبەتی گوازراوەکان لە روی نقلّ بوونی مولّکیەکان لە رووی حیاجا لە روی ئەو شتانە، بە راستی پێم باشە پێناسەیەکی مالّی گوازراوە بکەین، بۆ ئەوەی یاساکە روون بێت مالّی گوازراوەی دەولّەت چ دەگرێتەوە ئایە؟سەنەداتی تیجاری دەگرێتەوە ئەوراق دەگرێتەوە یان هەر ئەو شتانەی کە پێویستە بە شێوەیەك بێت کە لە کاتی جێبەجێکردنی ئیشکال دروست نەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس موعەرفن (اموالی مەنقولەو غیر منقولە)، بۆیە دەستکاری نەکراوەتەوە مادەی (٢٧) بخوێنەوە بەڕێزان.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی ٢٧:

یەکەم: ئەگەر بڕی بەرامبەری فرۆشتنی موولّك و مالّەکە لە ئەنجامی زیادکردنی ئاشکرا نەگەیشتە بەهای خەملّێندراوە ئەوا زیادکردنەکە بۆ ماوەی (١٥) رۆژ درێژ دەکرێتەوە لەو رۆژەوەش دەست پێ دەکا دەکەوێتە رۆژی دوای بلّاوکردنەوەی جارنامەکە.

دووەم: موولّك و مالّەکە لە زیادکردنی دووەم بەو نرخەی لە سەری دەوەستێت دەفرۆشرێت، ئەگەر لەو مانایە نەبێت دەکرێت لە پیشەسازی گۆڕین سودی لێ وەر بگیرێت.

سێیەم: ئەگەر لیژنەی فرۆشتن وای بینی ئەو نرخەی زیادکردنی دووەم لەسەری وەستاوە بەرژەوەندی گشتی دەستەبەر ناکا ئەوا زیادکردنەکە بۆ ماوەی (١٥) رۆژی دیکە درێژ دەکرێتەوە لەو رۆژەوەش دەست پێ دەکات کە دەکەوێتە رۆژی دوای بلّاوکردنەکەی جارنامەکەو موولّك و مالّەکان لە زیادکردنی سێیەم بەو نرخە دەفرۆشرێت کە لەسەری دەوەستێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ هەر بەڕێزێك قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە كاك عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان كریم سواره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە تەبعەن لە ماددەی (٢٧) دا ئیشارەت بەوە دراوە كە لە ماوەی یەكەم فرۆشتن (١٥) رۆژ درێژ دەكرێتەوە لەو رۆژەش دەست پێ دەكات كە دەكەوێتە رۆژی دواین بڵاوكراوەكەی جارنامەكەوە، بۆیە ئەم رۆژە كێ دەڵێ عوتڵە نییە، یەعنی هەر ئەگەر عوتڵە بوو، جومعە بوو، شەمە بوو یا ئەوە، بۆیە من پێم خۆشە ئیستسنائیك لەسەر ئەو بكرێت و ئەوانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ماددەیەك لە دوای ئەوەوە باس لەوە دەكات دەڵێ كە هەر رۆژێك عوتڵەبوو دەكەوێتە رۆژی دوای ئەوە، هەموو ئەو مووددانەی كە لێرە هاتوون، سوپاس تێبینیەكەت دروستە ماددەی (٢٨) بخوێنەوە.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ٢٨:

یەكەم :

١- ئەگەر ئەو كەسەی زیادكردنەكەی بۆ یەكلایی بۆتەوە پاشگەز ببێتەوە ئامادە نەبێت لە ماوەی (٧) رۆژ لە رێكەوتی هەواڵكردنی بنبڕ بەرامبەری فرۆشراوەكەو تەواوی خەرجییەكان بدا ئەوا مووڵك و ماڵەكە دەخرێتە بەردەم دواین كەسی زیادكار ئەوەی پێش كەسی پاشگەز بۆوە و دەستی خۆی لە زیادكردنەكە كشاندۆتەوە بەو بڕی بەرامبەری خستبوویەڕوو.

٢- ئەگەر دواین كەس لەسەر هەڵگرتنەوەی مووڵك و ماڵەكەو پێشكەشكردنی بارمتە یاساییەكان بە رێژەی (٢٠) لەسەدی بڕی بەرامبەری فرۆشتنەكە كە رەزامەند بوو ئەوا كەسی پاشگەزبۆوە بە بڕیاری لیژنەی فرۆشتن جیاوازی نێوان هەردوو بەرامبەر لە ئەستۆ دەگرێت و لە بارمتەكانی وەردەگرێت و ئەگەر بڕی بارمتەكان لە پابەندییەكانی كەمتر بوو ئەوا بە پێی حوكمەكانی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزییە حوكمییەكانی بەركار لە هەرێم لە مووڵكو ماڵەكەی دیكەی وەردەگیرێ.

دووەم:

١- ئەگەر دواهەمین كەسی بەشداربوو زیادكردنەكە كە پێش كەسی زیادبووەكە دەستی لە زیادكردن كشاوەتەوە هەڵگرتن و مووڵكو ماڵە نەگوازراوەكە رەت بكاتەوە ئەوا سەر لە نوێ زیادكردن بۆ ماوەی (١٥) رۆژ لە رۆژی دوای بڵاوكردنەوە جارنامەكە ئەنجام دەدرێتەوە.

٢- لیستی فرۆشتنەكە لەو ماوەیەی لە بەندی یەكی ئەم برگەیەدا هاتووە كراوە دەبێت و بە بڕیاری لیژنەی فرۆشتن كەسی پاشگەزبۆوە جیاوازی نێوان هەردوو بەرامبەرەكەو خەرجییەكانی دووبارەكردنەوەی زیادكردنەكە لە ئەستۆ دەگرێت و لە بڕی بارمتەكەی وەردەگیرێت ئەگەر بڕی بارمتەكە كەمتربوو لە بڕی پابەندبوونەوەكانی پاشگەزبۆوە ئەوا بە پێی

حوکمەکانی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزە حوکمەکانی بەرکار لە هەرێم لە مووڵکو ماڵەکانی دیکەی وەر دەگیرێت.

٣- ئەگەر کەسێك دەست کەوت خواستی کرینی مووڵك و ماڵە گوازراوەکەی هەبێ ئەوا ئەو بارمتەی کەسی پاشگەزبۆوە داویەتی دەبێتە داهاتێك بۆ خاوەنداری مووڵك و ماڵەکەو ئەگەر بڕەکەی لە خەرجییەکانی هەردوو زیادکردنەکەی کەمتربێ ئەوا کەسی پاشگەزبۆوە جیاوازییەکە لە ئەستۆ دەگرێت و بە پێی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزی حکومییەکانی بەرکار لە هەرێم لە مولکو ماڵەکانی دیکەی وەر دەگیرێتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزتان لەسەر ماددەی (٢٨) کێ قسەی هەیە، کەس نییە ماددەی (٢٩) بخوێنەوە.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ٢٩:

دەکرێ مووڵك و ماڵە گوازراوەکانی دەوڵەت بفرۆشرێن و بەکرێ بدرێن بەبێ بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامە خۆجێییەکان و بە بێ زیادکردنی ئاشکراو بەهای خەملێندراو بە بڕیاری دەسەڵاتی تایبەتمەند لە یەکێ لەم حاڵەتانەی خوارەوە:

١- ئەگەر فرۆشتن یا بەکرێدانەکە بۆ فەرمانگەکانی دەوڵەت و کەرتی گشتی بێ.

٢- ئەگەر ئەو مووڵك و ماڵانەی دەویسترێن بفرۆشرێن تێکچوونیان خێرابێ یان بەهایان بەرەو کەمبونەوە بچێ.

٣- ئەگەر کۆی گشتی بەهای خەملێندراو بۆ ئەو موڵك و ماڵانەی دەویسترێن بفرۆشرێن لە هەر حاڵەتێك لە (٥٠٠) هەزار دینار زیاتر نەبێت.

٤- ئەگەر خەرجییەکانی پارێزگاری لێکردن چاکردنەوەی ئەو موڵك و ماڵانەی دەویسترێن بفرۆشرێن زۆر گران بێ بە بەراورد بە بەهاکەی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس کێ قسەی هەیە لەسەر ماددەی (٢٩)، کەس نییە ماددەی (٣٠) بخوێنەوە.

بەڕێز رۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ٣٠:

هەردوو لیژنەی خەملاندن و لیژنەی فرۆشتن و بەکرێدانی پێکهێندراو بە پێی حوکمەکانی هەردوو ماددەی (٨ و١٠)ی ئەم یاسایە بێجگە لە نوێنەری فەرمانگەی تۆمارکردنی خانووبەرە خەملاندنی بەهای مووڵك و ماڵی گواستراوە فرۆشتنی بە بێ زیادکردن ئاشکرا لە ئەستۆ دەگرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، کەس نییە فەرموو ماددەی (٣١) بخوێنەوە.

بەڕێز ڕۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ٣١:

١- ڕادەستکردنی مووڵك و مـاڵی فرۆشـراو لە دوای دانەوەی بـڕی بەرامـبەری فرۆشـتن و خەرجییەکان دەبێت و فرۆشتنەکە بە بنبڕ دادەنرێت و کریـار پابەنـد دەبێـت بە گواسـتنەوەی لە مـاوەی (١٥) ڕۆژ لە ڕێکەوتـی حـوالّەکردنی بنبـڕاوەو دەسـەڵاتی تایبەتمەنـد بەرپرسـیاریەتی لە ناوچوونیان ئەو زیانـانە لە ئەسـتۆ نـاگرێ کە لە دوای ئەو مـاوەیەی دووجـاری مووڵك و مـاڵەکە ببێت.

٢- دەسەڵاتی تایبەتمەند دەتوانێت ماوەیەك لەسەر ڕاوەستان بـداتە کڕیـار کە لە (٣٠) ڕۆژ زیاتر نەبێت بۆ گواستنەوەی مووڵك و ماڵەکە، ئەگەر بە پێویستی بزانێت یان پاساوێکی هەبێـت و کڕیار کڕێی لە کۆگا دانانی ماوەی لەسەر ڕاوەستانەکە لە ئەستۆ دەگرێ.

٣- لە حاڵەتی نەگواستنەوەی مووڵك و ماڵە گواستراوەکان لە دوای کۆتایی هاتنی مـاوەی دیاریکراو یان ماوەی لەسەر ڕاوەستانەکە ئەوە کرێ لە کۆگا دانانی لـێ وەردەگرێـت و بە ڕێـژەی صفر پۆینت پێنج لە سەدا بڕی بەرامبەری فرۆشـتنەکە لە بـڕی بەهـای هەر ڕۆژێـك بـۆ مـاوەیەك (٣٠) ڕۆژو ئەگەر ئەو ماوەیە کۆتایی هات و کریار مووڵك و ماڵەکەی نەگواستەوە ئەوا فەرمانگە دەتوانێت بۆ دووبارە فرۆشتنەوە بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە جارِ بداتەوە.

٤- ئەگەر بڕی بەرامبەری فرۆشراوەکە لە زیادکردنی دووەمدا لەو بڕی بەرامـبەری کڕیـاری یەکەم داویەتی کەمتر بێ ئەوا جیاوازی نێوان هەردوو بڕی بەرامـبەرەکە کـرێ لە کۆگـا دانـان لە ئەستۆی کڕیاری یەکەم بێت لە بڕی پارە وەردەگیرێـت کە پێشـتر داوییـەتـی و، ئەگەر بـڕەکەی لە پابەنـدییەکانی کەمتـر بـوو ئەوا بە پێـی یاسـای وەرگـرتنەوەی قەرزە حکومییەکـانی بەرکـار لە هەرێم لە مووڵك و ماڵەکانی دیکەی وەردەگیرێت.

٥- ئەگەر کەسێك نەبـوو خواسـتی کڕینـی هەبێـت ئەوا دەکرێـت لە یەکێـك لە کۆگاکـان سپاردە بکرێت بەو مەرجەی تێچووەکانی گواستنەوە و سپاردن لە ئەستۆی کەسێکی کڕیار بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، نجاه خان فەرموو.

بەڕێز نجاه شعبان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بەرێ خۆ بدەینە زمانێ هاریکاریدا نینە صفر پۆین پێنج دەبێژی نیف سەدێ پێـنج دەهـێ، یەعنی نیف صفر پۆین پێنج پیجەك نەشیرنە زمانێ هاریکاریدا.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ماددەی (٣٢) بخوێنەوە.

بەڕێز لیزا فلك الدین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم بە کرێدانی مووڵکوو ماڵە گوازراوەکان:

ماددەی ٣٢:
یەکەم: دەکرێت مووڵکوو ماڵە گوازراوەکان دەوڵەت لە کاتی پێویستی بە بڕیاری دەسەڵاتی تایبەتمەند بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بەکرێ بدرێن.
دووەم: دەسەڵاتی تایبەتمەند دەتوانێ بە بێ جارِدان و بەبێ زیادکردنی ئاشکرا مووڵك و ماڵە گوازراوەکانی دەوڵەت بە فەرمانگەکانی دەوڵەت و کەرتی گشتی لە هەرێم بەکرێ بدات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان کێ قسەی لەسەر ماددەی (٣٢) هەیە، فەرموو کاك سروان.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی دووەم دەسەڵاتی تایبەتمەند دەتوانێ بە بێ جارِدان و بەبێ زیادکردنی ئاشکرا مووڵك و ماڵە گوازراوەکان هەر شتێك بە ئاشکرا نەبێت، بە وشەی ئەوە لا بدرێت، چونکە هەر مووڵك و ماڵێك چ بەکرێ بدرێ چ بفرۆشرێت دەسەڵاتی تایبەتمەند بۆی نەبێت بە بێ ئاشکرا بفرۆشرێتن یان بەکرێی بدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس ئەوە بە فەرمانگەیەکی تری دەوڵەتی ئەدا، یەعنی بۆ؟ مەسەلەن دائیرەییەك بە دائیرەییەکی تری دەدات بە کرێ، سوپاس ماددەی دوای ئەوە بخوێنەوە ماددەی (٣٣).

بەڕێز لیزا فلك الدین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان .

دەروازەی پێنجەم حوکمە کۆتاییەکان:
ماددەی ٣٣: ئەگەر ئەو وادانەی بە پێی ئەم یاسایە دیاری کراون لە رۆژێکی پشووی فەرمیدا کۆتایی بێت ئەوا درێژ دەکرێتەوە بۆ ئەو رۆژەی کە کارکردنی فەرمی کە دەکەوێتە دوای پشووەکە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ئەوەیە کە کاك عوسمان داوات کردبوو بۆ هەموو ئەو موددە زەمەنییانەی کە لە ناو ئەو ماددەیەدا لە ناو ئەو قانوونەدا هاتووە ئەوە موعالەجەکەیەتی، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە کەس نییەتی، ماددەی دواتر بخوێنەوە.

بەڕێز لیزا فلك الدین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ٣٤: سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە لە کاتی پێویست بڕیار بدات بە فرۆشتنی مووڵك و ماڵە گوازراوەو نەگوازراوەکانی دەوڵەت یان بە کرێدانیان بەدەر لەم کارانەی لەم یاسایەدا دەقیان لەسەر کراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە رۆژان خان،کاك بەڵن، کاك یاسین، سلما خان، رۆژان خان فەرموو.

بەڕێز ڕۆژان محمد کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورەو مهرەبان.

سەبارەت بە ماددەی (٣٤) لەبەر نەبوونی دەستەواژەی پێناسەیەك بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران لە یاسای ئەنجومەنی وەزیرانیش بە تایبەتی و لەبەر داد پەروەری گرنگی ئەم یاسایە، ئەگەر سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران من پێم باشە پێشنیار دەکەم بکرێ بە ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە لە کاتی پێویست بڕیار بدەین بە فرۆشتنی مووڵك و ماڵە گوازراوە و نەگوازراوەکان دەوڵەت یا بەکرێدانیان لەو ڕێکارانەی لەم یاسایەدا دەقی لەسەر کراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك یاسین فەرموو.

بەڕێز یاسین خضرطه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕۆژان خان قسەکەی منی کرد پشتگیری قسەکەی وی دەکەم، لەبەر ئەوەی شەرت نییە هەر ئەوڕۆ ئەو سەرۆك وەزیرانە باش بێ، لەوانەیە سەرۆك وەزیرانێك دروست بێ هەموو کورد بفرۆشێ، جا بۆیە ئەگەر ئەنجومەنی وەزیران بێ باشترە نەك تەنها سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق /سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان :

سوپاس، کاك سەروان فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی منیش کرا هەمان ڕام هەبوو پشتگیری ئەوان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، سەلما خان فەرموو.

بەڕێز سلمه فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە یەکێکە لە ماددە گرنگەکان، بەڵام ڕێگە دەدات لە هەموو کارەکان بەدەر لە حوکمە یاساکانی لەو ڕێکارانەی لێرە هەیە، بۆیە پێم وایە دەسەڵاتێکی زۆر زۆر زیاترە کە پێیان دەدرێ ئەگەر ماددەکە نەبێ باشترە، بەڵام لە کاتی مانی ماددەکە منیش هەمان ڕام هەیە ئەنجومەنی وەزیران، چونکە هەر سەرۆکایەتیش نییە لە ئەنجومەنی وەزیران، بۆیە ئەنجومەنی وەزیران گونجاوترەو، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم ماددەیە یەکێك بوو لەو مادە گرنگانەی کە دوای خوێندنەوەی یەکەمی ئەم یاسایە یەکێك لەو ماددانە وەسفکرا کە حیکمەتی گرنگی یاساکە بەراستی بەتاڵ دەکاتەوە، ئەگەر بەو شێوازە بڕوا تکا دەکەم هەموومان بە مەسئولییەتەوە مامەڵە لەگەڵ ئەو ماددەیە بکەین، بێجگە لەو تێبینیانەی کە رۆژان خان باسی کرد کە لەوەی هیچ شتێك نییە ناوی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بێ و ئەم دەسەڵاتە لە کاتی پێویستدا، ئەوەی کە لێرەیە ئیشارەتی پێدراوە بدرێ بە ئەنجومەنی وەزیران تەواو، پشتیوانی تەواوی ئەو هاورێیانە دەکەم کە قسەیان کرد لەسەر ئەم ماددەیە و ئەو ماددەیە بەراستی دەبێ بە هەستکردن بە مەسئولییەتێکی گەورە لێی بڕوانین بەو شێوازە تێنەپەرێ بۆوەی حیکمەتی یاساکەی گرنگی یاساکە لە دەست نەدەین و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە منیش پێشتر هەمان رەئیم هەبوو، ئێستاش لێرە دووبارەی دەکەمەوە خۆ ئەنجومەنی وەزیران لە هەموو حالەتێکدا دەتوانێ لە هەر شوێنێکی پێویست و لە هەر وەزارەتێك بێ هەمان وەزارەت ئاراستە بکات بۆ ئەم کارە ئەنجام بدەن و هەر رێگا قانونەکەش بگرێ، بەڵام لێرە کە بەم ماددەیە هەموو ئەو ماددانەی پێشخۆی باطل دەکاتەوە بۆ وەی کە بەراستی لە کاتی پێویست دەتوانێ ئەو کارە ئەنجام بدا ئەنجومەنی وەزیران پێم وایە ئەو ماددەیە هەر هەڵ بگیرێ باشترە هەر لە ناو یاسایەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بهجت فەرموو.

بەڕێز بهجت علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەڤ ماددەیە وەختی خۆشی لیژنا تایبەتمەند زۆر مناقەشەی لەسەر کرد و پێویستە یەکێك هەبیتن بشێتن بڕیارەك بداتن کە هەموو بڕیارێ قرارات دەتوانێ خوارەوە هاتینە، لەبەر هەندێ زۆر زەرەرە کە وەکی خۆی بیتن و پێشنیاردەکەین وەکی خۆ بمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزتان ماددەی دوای ئەوە بخوێنەوە.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی ٣٥:

١-	کرێی خزمەت گوزاری بە رێژەی ٢% بەرامبەرەکانی فرۆشتن لە سەدی بەرامبەرەکانی فرۆشتن یان بە کرێدانی ئەو مووڵك و ماڵانەی حوکمەکانی ئەم یاسایانە دەیانگرێتەوە لە کرێیار یان لە کرێجی وەردەگیرێ.

٢-	ئەو بڕە پارانەی لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە دەقیان لەسەرکراوە گشت ئەو خەرجییانەی پێویست بوو ئامادەکردنی مووڵك و ماڵەکان بۆ فرۆشتن یان بەو کرێدانی دەبڕدرێت لە نێوانیشیاندا کرێی راگەیاندن و بانگەوازەکان و کرێی لێژنەکانی دەرخستەکردن و ئەرکەش وخەملاندن و فرۆشتن و بەکرێدان.

٣-	کرێیەك دەبەخشرێتە ئەندامانی هەردوو ئەندامانی لێژنەی دەرخستەکردن و کەشف و گەیاندن و فرۆشتن و یان بەکرێدانی مووڵك و ماڵە گوازراوەکان و نەگوازراوەکانی دەوڵەت بە بڕی (١٠) هەزار دینار بۆ هەر یەکێك و (٥) هەزار دینار بۆ هەر یەکێك لە فەرمانبەری فەرمانگەی تۆمارکردنی خانووبەرەو نوێنەری وەزارەتی دارایی و ئابووری، ئەگەر خانووبەرەکە هی وەزارەتی دارایی نەبێ و بۆ کەسی شارەزاو سکرتێری لێژنەو ئەمینداری سندوق و شۆفێرە هاوەڵەکانی لێژنە بەرامبەر بە هەر کۆنوسێکی خەملاندنی پەسەندکراو لە لێژنە رێك دەخات، یان لیستێکی زیادکردن لە لێژنەی فرۆشتن و بەکرێدان، کۆی گشتی ئەو کرێیانەی دەبەخشرێتە هەر ئەندامێك لە ئەندامانی ئەو لێژنەیە لەم بڕگەیە دەقیان لەسەر کراوە مانگانە نابێت لە چوارسەد هەزار دینار زیاتر بێت و بۆ هەر هاوەڵێکیش مانگانە نابێت لە دووسەد هەزار دینار زیاتر بێت.

٤-	ئەو بانگەوازکارەی هەڵدەستێت بەبانگەوازکرن بەمەبەستی فرۆشتن یان بەکرێدانی مووڵك وماڵە گوازراوە یان نەگوازراوەکانی دەوڵەت، کرێی بانگەوازکردنی پێ دەبەخشرێت، بەبڕی پێنج هەزار دینار لەبڕی هەر حاڵەتێکی فرۆشتن یان بەکرێدان و بەو مەرجەی مانگانە لە سەد و پەنجا هەزار دینار زیاتر نەبێت.

٥-	ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێ ئەم کرێیانە لە هەردوو بڕگەی سێیەم و چوارەم ئەم ماددەیە دەقیان لەسەر کراوە هەرکاتێك پێویست بێت هەموار بکات.

٦-	لە دوای لێبڕینی ئەو کرێ و خەرجییانەی لە بڕگەی دووەم و سێیەم و چوارەمی ئەو ماددەیە دا پۆستکراوەو، گشت ئەو کرێ و خەرجییانە لە حاڵەتی پاشگەزبوونەوە لە بوونی کەسێکی تر کە خواستی کڕینی هەبێت وەردەگیرێت، ئەو بڕەی دەمێنێتەوە لە بڕی خزمەتگوزاری دەبێتە بەشێك لە داهات و بۆ خەزێنەی گشتی تۆمار دەکرێت.دووەم/ لەو رێژەی کە لەحاڵەتی یەکەمی ئەو بڕگەیەدا باسکراوە کرێی بڵاو کردنەوەو ڕاگەیاندن و حاڵەتەکان وەردەگیرێت، کە تیایدا فرۆشتن یان بەکرێدان ناکرێت لەبەر نەبوونی کەسێك کە خواستی کڕین یان بەکرێ گرتنی هەبێت.

٧-	حوکمەکانی ئەو ماددەیە بەسەر لیژنەکانی خەملاندن و فرۆشتن و بەکرێدان و مووڵك و ماڵە گوازراوەو نە گوازراوەکان ئەوانەی لە وەزارەتی ئاوقاف و کاروباری ئاینی پێکدێن هەروەها بەسەر ئەو فەرمانبەرانەی هاوەڵی ئەو لیژنانەش دەکەن پیادە دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ ئەیەوێت لەسەر ئەم ماددەیە قسە بکات، کاك سروان، ئاشنا خان، د. محی الدین،

د.گەلاوێژ، دکتۆرە گەلاوێژ فەرموو.

بەڕێز گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە لەو ماددەیە لە یەکەم نووسراودا ٢% خزمەتگوزارییەکان وەردەگیرێت، من پێم باشە بەپێی جۆری مولکەکە بێت، چونکە لە ماددەکانی پێشووتر نووسراوە مەسەلەن ئەو جارپدانە ناکرێتن بۆ ئەو مولکانەی کە لە ملیۆنەك کەمتر خەملاندنیان بۆ دەکرێت، بۆیە لێرە نا ڕوونییەك دەردەکەویت، چونکە لە بڕگەی (دووەم) دا دەڵێت بانگەوازو بەکرێدان ئەوانە هەموو لەو کرێیە دەبڕدرێن، بۆیە پێویستە بڵێین بەپێی جۆری مولکەکە، کە جارپدانی بۆ کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سروان فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاوڕای خوشکی بەڕێزم دکتۆرە گەلاوێژم، بەپێی جۆری مولکەکە بێت لەوە هاوڕام، بەنسبەت بڕگەی (سێیەم) کرێیەك دەبەخشرێتە ئەندامانی هەردوو لیژنەی دەرخستە کردن کەشف خەملاندن فرۆشتن یان بەکرێدانی مولك و ماڵ، قەسد لەوە دانی دە هەزارو پێنج هەزارە بۆ لیژنەکەو بۆ فەرمانبەرەکە یانی ئەوەی کە مولکەکە دەفرۆشێت یان ئەوەی کە لێژنەیەك بەشدار بوونە، ئەی ئەوان فەرمانبەری حکومەت نین یان ئەو بڕە پارەیە بۆ ببەخشرێت بەوان، ئەوان فەرمانبەری حکومین و مووچەی تایبەت بەخۆیان هەیە یان ئەوە کاری ئەوانە، لابردنی ئەو دە هەزارو پێنج هەزار دیناڕە مەسەلەن شتێکی پێویستە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئاشنا خان فەرموو.

بەڕێز/ ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی(٣٥) بڕگەی(سێیەم) لەسەر ئەوەی کە ئەو وشەیە کە ئەڵێ کرێ ببەخشرێتە ئەندامانی هەردوو لیژنەی دەرخستە کردن کەشف و خەملاندن، من پێموایە ئەو کرێیە لە جێی خۆیا نییە بکرێ بە پاداشت باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز ڕێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەمان تێبینیم هەیە، بەڵام بەشێوەیەکی تۆکمە ئەوانەی بەتایبەتی بڕگەی (سێیەم) دانانی ئەوە پاداشتە یاخود کرێیە بۆ ئەندامانی لیژنەکەی خەملاندن، یاخود ئەوانەی ترن، پێم وایە ئەرکی فەرمانبەرانی دەوڵەتە لە بەرامبەر ئەوەی کە ئیشێك بەڕێ دەکەن لەبۆ دەوڵەت، ئەگەر ئێستا مووچە نییە، بەڵام خۆ جاران مووچە هەبوو، پێم وایە ئەو کرێیە یان ئەو پاداشتە لابببرێت بێ جیاوازی، تەنها ئەوانە بگرێتەوە کە شارەزان پشتیان پێدەبەستریت بۆ خەملاندن وە

لەگەر ئەوانەی کە بانگەواز دەکەن لە بۆ فرۆشتنی یاخود زیادکردنی ئەو مولّك ومالّە، خالّیکی تر ئەوەیە کە ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت ئەو کرێیە لە هەردوو بڕگەی (سێیەم و چوارەم)ی ئەم ماددەیە دەقیان لەسەر کراوە هەرکاتێك پێویست بکات هەموارى بکات، ئێمە یاسایەك دادەڕێژین کە ئەو یاسایە دەبێت پەرلەمان هەموارى بکاتەوە، پێموایە لە دەسەلّاتى ئەنجومەنى وەزیران نیيە بێ کرێیەکان یاخود بڕگەیەك لە بڕگەکانى ماددەکە یان ئەو ماددەیە هەموار بکاتەوە، بۆیە پێویستە لە حالّەتى پێویست کردن لە هەموار کردنەکە پێویستە لە ڕێگاى پەرلەمانەوە ئەو بڕگەیە هەموار بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکى پەرلەمان:

بەڕێزان لە لیژنەى تایبەتمەندییەکان پرسیارێکم هەیە، بڕگەیەکتان ئیزافە کردووە بۆ ماددەى (١١) بڕگەى (دووەم)، لەماددەى (١١) هیچ فەرمانبەرێك نابێت لەسالّێکا زیاتر لە دووجار بەشداربێت لە سەرۆکایەتى یان ئەندامێتى لیژنەکانى خەملّاندن و فرۆشتن یان بەکرێ دان وانییە، بەلّام لە پاداشتەکە بڕگەى (سێیەمى) ئەم ماددەیە هاتووە ئەلّێ ئیعتیادیە لە مانگێکا بۆ ئەندامەکان چوارسەد هەزار و بۆ هاوەلّەکان دووسەد هەزار، ئێ ئەگەر کەسێك بۆى هەبێت لە سالّێکا تەنها دووجار ئەندامى لیژنە بێت لە تەفسیرەکەشا وتووتانە بۆ ئەندامەکان دە هەزار و بۆ هاوەلّەکان پێنج هەزار، ئیتر چۆن دەگاتە ئەو مەبلەغانە، یان ئەبێ ئەو بڕگەیە لابەن یان ئەبێ بڕگەى (سێیەم) لابەن، ئەو تەفسیرەى تیایە سولّتەى تەقدیرى بدەنە دەسەلّاتى جێ بەجێکردن خۆى پاداشتیان کات یان ئەبێ ئەو بڕگەیە لابەن، چونکە قەت ناگاتە ئەو مەبلەغە ئیتر بۆچى ئەسلّەن دامان ناوە، یان ئەبێ زیادەکە لاببرێت سولّتەى تەقدیرى بدرێ بە دەسەلّاتى جێبەجێ کردن خۆى پاداشتێك بدا ئەم تەفسیرەى لە بڕگەى (سێیەم) هەیە لاببرێت یان ئەبێت ئەوەى تر، ئەبێت شتێك بکەن کە لە ڕووى ڕەقەمیيەوە خەلەلێکى زۆر گەورەیە، بەلّێ فەرموو دەرفەتت دەدەم، وەزیرى هەرێم بۆ کاروبارى پەرلەمان، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیرى هەرێم بۆ کاروبارى پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکى پەرلەمان:

ماددەى (٣٥) هەمووى ئەحکامى مەوزوعین موتەعەلیقن بە مەوزوعیەن، متەعەلیقن بە ماددەکانى فەصلەکانى پێشتر، بەهیچ شێوەیەك لە زمنى ئەحکامى خیتامى دا نیيە ئەو ماددەیە، یەعنى ماددەى خیتامى دائیمەن ئەحکامە کۆتاییەکان و ماددەیەکن کە زۆر دووبارە دەبنەوە لە یاساکانیان، چەند ماددەیەکن کە دەمانەوێ ئستیسنا بخەینە سەر یاساکان، بەس لێرە ماددەى (٣٥) یەعنى هەمووى ئەحکامى مەوزوعین، بۆیە هیوادارم وەکو پڕۆژەکەى حکومەت ئەو ماددانە بچنەوە جێى خۆیان بە ئەحکامى خیتامى حیساب ناکرێن، ئەوە خالّى یەکەم، خالّى دووەم: ئەگەر ئینجازە بفەرمووى ماددەى (٢٤) لەبەر ئەوەى ڕاى خۆمان نەدایە یان دەرفەت نەبوو، ئەوەلەن ئێمە کە پڕۆژەکەمان ناردووە گتوومانە سەرۆکى ئەنجومەنى وەزیران بۆى هەبێت ئەگەر زەڕووەر مولّك و مالّى دەولّەت بەبێ موزایەدە بفرۆشێتن، لەپەرلەمانى کوردستان تەعدیل کراوەتە سەرۆکایەتى ئەنجومەنى وەزیران، سەرۆکایەتى ئەنجومەنى وەزیرانیش وازحە کە سەرۆك و جێگرە، وە تەقیید کراون کە ئەگەر زەڕووەر زۆرجار دەولّەت دەکەوێتە حالّەتى ئیعلانى حالّەتى تەوارح، وە میزانییەى دەولّەت پێویستى بە پڕکردنەوەیە، ناچارین نە

پەرلەمـان دەتـوانێ کـۆببێتەوە نە ئەنجـومەنی وەزیـران دەتـوانێ، ناچـارین کە سـەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بڕیار بدات لەو بابەتە یان سـەرۆکایەتی ئەنجـومەنی وەزیـران بڕیـار بـدات لەو بـابەتە، بـۆیە ئـێمە وەکـو حکـومەت زۆر بەگرینگـی دەزانـین کە ئەو مـاددەیە وەکـو خـۆی بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری هەرێـم بـۆ کاروبـاری پەرلەمـان، مـاددەی (٣٥) دەتـوانین ئـێمە دەروازەکە بگـۆڕین بکەینە حوکمە گشتی و کۆتاییەکان، لیژنەکانی پەرلەمان ئێمە قسەمان لەسەر ئەوە کرد لەگەڵیان بـۆچی هێناویـانەتە ئەوێ، لەبەر ئەوەی لە مـاددەکە لە بیـدایەتەکەی یەکەم ئەڵـێ بەڕێزتـان لە مــاددەی (١١) داتاننــابوو کە پەیوەســتە بە فرۆشــتنی مــادە، بەفرۆشــتنی بەکرێــدانی مــادە نەگوازراوەکان، بەڵام لە یەکەمی ماددەکەیا ئەڵێ، کرێی خزمەتگوزاری بەو بڕە لە بەرامبەرەکانی فرۆشـتن و بەکرێـدانی ئەو مولـك و مـاڵانەی حوکمەکـانی ئەو یاسـایە ئەیـانگرێتەوە، یەعنـی فرۆشـتن و بەکرێـدان و گـوازراوەو نە گـوازراوە لەبەر ئەوە دەتـوانین نـاوی دەروازەکە بگـۆڕین، بەڵام ناتوانین لەوێ کە باسی فرۆشتنی ماڵ و مولکی گوازراوە نەگوازراوە دەکات ئەمە دابنێـین کە ئەڵـێ یـان لەجێـی ئەو دەروازە دایبنێـین کە ئەڵـێ هەمـوو ئەوانەی حوکمەکـانی ئەو یاسـایە دەیـانگرێتەوە ئەوە تەبیـبە قـابیلە بـۆ چارەسـەر وە سـوپاس، بەڵام سـەبارەت بەو تەفسـیرەی لەبـڕگەی (سێیەم)دا هەیە، بەڕێزتـان ڕەییەکتـان هەیە شـتێکی جیاوازتـان هەیە هەر ئەتـانەوێ وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

ئێمە تەکید لەسەر پڕۆژەکەی حکومەت دەکەین...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەکو خۆی بمێنێتەوە ئەی ئەو ئیزافەیەی کە کراوە تضاربی دەبێت لەگەڵ ئەمەیا...

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

ئەگەر تضارب هەبێت هەڵبگیرێت، بەڵام ئایـا ئەو تضـاربە کاتێـك کە ڕاپـۆرتی لیـژنە نووسـراوە، یانیش لە پڕۆژەی حکومەت دا هەیە ئەوە بابەتێکی کەیە...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە ڕاپۆرتی لیژنە ئیزافە کراوە...

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

لە ڕاپـۆرتی لیـژنە ئیـزافە کـراوە ئـێمە داواکـارین وەکـو پـڕۆژەی حکـومەت دابڕێـژرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عباس فەرموو.

بەڕێز/عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـاددی (٣٦) ئەو پـڕۆژانەی ملکەچـن بـۆ حوکمەکـانی یاسـای وەبەرهێنـان بەکـار لە هەرێمـی کوردستان بەدەر دەکەوێت لە حوکمەکانی ئەم یاسایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ هەر بەڕێزێك قسەی لەسەر ئەم ماددەیە هەیە، فەرموو كاك یاسین.

بەڕێز یاسین خضرطە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێمان بگەیەنە مەخسەدی چیە؟ ئەگەر مەخسەدی ئەوە بێت وەبەرهێنان بەدەر بكرێت لەو یاسایەی ئێ ئەو كوردستانە هەمووی بەناوی وەبەرهێنان تالّانكرا، ئاخر چۆن دەبێت حكومەت بێت بەناوی وەبەرهێنان پارچە زەویەك دەداتە كابرای مەتری بە پێنج هەزاری، كابرا وەبەرهێنانی لێدەكات تا دەیفرۆشێتەوە مەتری بە پێنج سەد دۆلاری، یەعنی ئەو ولّاتە كە وێران بووە، وەبەرهێنان وێرانی كردووە، یەعنی ئەگەر ئەو وەبەرهێنان بەدەر بێت یەعنی هیچ ئێمە ئەو یاسایەمان بۆ چییە، بۆیە دەمەوێت ڕوونتر بنوسرێتەوە یان ئەوەشی بخرێت كە گەرەكە وەبەر هێنانیش بگرێتەوە، ئێستا بۆ نموونە لە ڕانییە بەناوی ئیستیسمار من یەك شتت پێبڵێم خانووی قایمقامی ڕانیە مەتری بە پێنج دینار فرۆشراوە پێنج دیناری قەدیم، كابرا ئیستا هەڵساوە بەبەر جادەی كەوتووە مەتری بە دووانزە ملیۆن بەحكومەتی فرۆشتۆتەوە، یەعنی چۆن دەبێت شتی وا، جا بۆیە ڕوونكردنەوەی تەواومان دەنێ بزانین چۆنەو چۆن نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تایبەتمەند فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەكەم ماددە لە پڕۆژەكەی حكومەت وا هاتووە، دووەم بیانووی ئەمە ئەوەیە كە وەبەرهێنان خاوەنی یاسایەكی خۆیەتی، ئەوەی كە كاك یاسین باسی كرد یەكەم زەوییەكە كە ئەفرۆشێتەوە بۆ وەبەرهێنەر ئەگەر زەویەكە بفرۆشێتەوە نا قانوونییە، ئێ خۆ ئەوە لە چوارچێوەی قانوونەكانە، قانوونەكان ڕێگەیان گرتووە، بۆیە ئەمەش هەر قانوونە وەكو قانوونی پێشوو، ئەگەر ئەوە ڕێگای گرتبێت ئەمیش ڕێگای لێدەگرێتەوە هەمان شتە ئەگەر بفرۆشرێت ئەفرۆشرێت، دووەم: ئەو نموونەی كە جەنابی باسیكرد مەوزوعی خانووی قایمقام و ئەو شتانە ئەوە وەبەرهێنان نییە ئەوە پێشتر فرۆشراوە ئەم قانوونە، بۆیە دەرئەكەین بۆ ئەو مولّك و مالّی گشتییە بەو شێوەیە نەفرۆشرێت، كە لەڕابردووا فرۆشراوە، لەبەر ئەوە ئیستاش هەموو ئەزانین ئیستا لە سەرو بەندی ئەوەیاین یاسای وەبەرهێنان ئێستا ئەویش پیاچوونەوە بكرێت و هەموار بكرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو.

بەڕێز/عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی(٣٧):

یەکەم: ڕاگرتنی کارکردن بەیاسای فرۆشتن و بەکرێدانی مولّك و ماڵەکانی دەوڵەت ژمارە (٣٢) ساڵی (١٩٨٦)ی هەموارکراو لە هەرێم.
دووەم: ڕاگرتنی کارکردن بەو بڕیارانە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش هەڵوەشاوە کە لە خوارەوە دێت ژمارە (٤٠٠) لە ١٩٨٧/٦/٧ ژمارە (٥٢٢) لە ١٩٨٧/٧/٢١ژمارە (٨٣٢) لە ١٠/٢٨/ ١٩٨٧ ژمارە (٥٥٧) لە١٩٨٨/٥/٢٥ ژمارە (٦٨١) لە١٩٨٨/٨/٢ژمارە (٦٢) لە١٩٩٠/٢/٤.
سێیەم: ئەو ڕێنمایانە بەپێی یاسای ژمارە (٣٢) ساڵی١٩٨٦دەرچووە ناکۆك نین لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە تاوەکو دەرچوواندنی جێگایان دەگرێتەوە، یان هەڵیان دەوەشێنێتەوە بە بەرکار دەمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، نەجات خان فەرموو.

بەڕێز نجاة شعبان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر سەح کەینە مادده (٣٧) بڕگا یەکەم، تقیا دیف هەمی سەنەدێت دستوری یێت هاتییە حکومەتێ یێ گوتی راگرتن کارکردن بە یاسای فرۆشتن و بەکرێدانی مولّك و ماڵەکانی دەوڵەت ژمارە (٣٢) ساڵا (١٩٨٦) هەموار کراو لە هەرێم، لێرە تقیا شتی یێت دی بیت یێ حکومەتێ یەعنی ماددا (٢٩) ناهێتە گۆهرین، یەعنی شتی ڤێ بیتن، ل ڤێرێ گوهۆڕینەکا تێدا کری...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر گۆڕینەکە چییە؟

بەڕێز نجاة شعبان عبدالله:

بەلێ گۆهرین ل ڤێرێ یێ گۆتی هەموار کراو لە هەرێم، ب دیتنا من، یەعنی ئەڤ یاسایە نەهاتیە هەموار کرن د ئەڤا (٣٢) یا ساڵا (١٩٨٦) کوردستانێ..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

نە یعنی راگرتنەکەی لە هەرێم رابگیرێت، چونکە لە عێراق ئەسڵەن وجودی نەماوە.

بەڕێز نجاة شعبان عبدالله:

ئەزانم بەس هەموار کرین نینە لە هەرێمێ یعنی ئەف یاسایە دیتنا من نە هەموار کریە..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

نە نجاة خان خۆی ناوی یاسای ژمارە (٣٢) ساڵی (١٩٨٦) مەعەدەل هەموار کراوە، لە کوێ ڕابگیرێت لە هەرێم، چونکە لە عێڕاق کاری پێناکرێت ئێستا، خۆی کاری پێناکرێت ئێستا.

بەڕێز نجاه شعبان عبدالله:

ئەزانم بس لە کوردستانێ نە هەموار کریە ئەڤ یاسایە..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر خۆ نەوتراوە لە هەرێم هەموار کراوەو، واناگەیەنێت، یعنی ڕاگرتنەکە لە هەرێمە ئەتوانین ئیعادەی سیاغە بکەینەوە، سوپاس.

بەڕێز نجاة شعبان عبدالله:

زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو ماددەی دوای ئەو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٣٨): ئەو ڕێکارییە و بڕیارانەی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە وەردەگیرێن ڕاستەوخۆ بۆ دیوانی چاودێری دارایی دەنێردرێن و ملکەچی چاودێری وردبینی دەبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك چیا فەرموو.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس تەنها ئیزافەك ڕاستەوخۆ بۆ دیوانێ چاودێری دارایی و دەست پاکی بێتە ڕەوانە کرن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر ئەگەر هیچ گەندەڵییەك ڕووندا بۆ بچێتە دەست پاکی، ئەوان قانوونی خۆیانیان هەیە ئەگەر شتێك ڕووبدا شەکوا هەبێت، ئینجا دەچێتە لایان، ئێستا ئێمە بەقانوون دێین ئەرکێکی تریان پێ ئەسپێرین کە لە ئەسڵا ئەرکی ئەوان نییە، بەس چاودێری دارایی نا بۆی هەیە وردبینی بکات.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەس داکو دەست پاکی ڤی چونەك بکەت، ئایا ئەڤ حەقدە هەموو تشت دروستە هاتیە چێ کرن یان نە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە ئیشی چاودێری داراییە، هەرچەندە لە ڕووی عەمەلیشەوە ناکرێ هەر هەمووی بڕوا، بەڵام ئەوە لیژنەکان دایان ناوە، بۆیە بەم شێوەیە هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی(٣٩) بخوێنەوە فەرموو.

بەڕێزجلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندی دارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکەن، ماددەی(٤٠) کار بە دەقی هیچ یاساو بڕیارێك ناکرێت لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خەدیجە خان فەرموو.

بەڕێز خدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە کە بوونی دەستەواژەی ئاوا، ئەگەر دەقێکی یاسایی پێچەوانە نەبێت لە مادەی (٢)و(٣) ئەم یاسایە هیچ کاریگەرییەك بۆ ئەم مادەیە ناهێلێتن، وەهەروەها تا ڕادەیەك مادەی (٣٤)و مادەی (٣٦) کە ئەوانە هەموو ئیستیسنائن، ئیستیسنائی زۆر هەیە لەناو ئەم یاسایە بەخۆشتان دەزانن کە ئیستیسنا لە بواری یاسایدا شتێکی داخوازراو نییە، بۆیە من پێموایە کە یان ئەم مادەیە دەبێت هەڵبگری، یانیش لە مادەکانی تایبەت (٢)و(٣) دەبێتن بە ڕوونی بە ڕاشکاوی بە دیاریکراوی ئەو ئیستیسنائە دیاری بکەین کە نییەتی مشارع وەکو بەڕێز وەزیرێ هەرێمێ ژباسکرد کە دوو یاسایە یاسای لە بواری شارەوانییەکان و لە بواری اصلاحی زراعی دەبی، لەوێ لەو دوو مادەیە ئامازە پێبکرێت بە دیاری کراوی، چونکە ئەگەر بەم شێوازە دەربچیتن ئەم یاسایە ئەمە لەڕووی دەقەکانی ئەم یاسایە لەگەڵ یەکتر متحارز دەرەچیت، ئەوە حەیبەکی جەوهەرییە لەم یاسایەدا وە ئەوە وەکو مەسولییەتەکە لەسەر شانی هەموومان نابیت بەم شێوازە تێپەڕیت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو.

بەڕێزجلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی (٤١): وەزیری دارایی و ئابووری پێویستە ماوەی شەست ڕۆژ لە دوای بڵاوکردنەوەی ئەم یاسایە لە ڕۆژنامەی (وەقائیعی کوردستان) ڕێنمای پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەر بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێزمحی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٤٠)و (٤١)و (٤٢) وەزیری دارایی و ئابووری پێویستە ماوەی شەست ڕۆژ دوای بڵاوکردنەوەی ئەم یاسایە لە ڕۆژنامەی وەقائیعی ڕێنمای پێویست دەرکات، ماددەی (٤٠) دەڵێ ئەو یاسایە دوای شەست ڕۆژ دەچێتە بواری جێبەجێ کردن لە دوای بڵاوبوونەوەی، یەعنی هەردووکیان ماوەکەیان شەست ڕۆژە، ئایا دوای شەست ڕۆژەکە کە بڵاو دەبێتەوەو وەزیری دارایی ڕێنمای دەردەکات یان ئەوە دەردەکات، من پێموایە جۆرێکە دەبێ شەست ڕۆژ دوای بڵاوبوونەوەی یاساکە بێت لە ڕۆژنامەی (وەقائیعی کوردستان)، بۆیە پێموایە پێویستی بە داڕشتنەوە هەیە ئەو ماددەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز وەزیری هەرێم فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لە پڕۆژەی حکومەتدا هاتووە لەبەر ئەوەی مەوزوعەکە زۆر موتەداخیلە لەوێ نوسیتمان وەزیری دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری شارەوانی ڕێنمای پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە دەردەکەن، وە هیچ ماوەیەکیشمان دانەناوە بۆ دەرکردنی ڕێنمایی، لەبەر ئەوەی یاساکە تەفاصیل و وردەکاری زۆری تێدایە، بۆیە پێمان باشە ئەگەر تەحدیدی ئەم ماوەیە نەکەن، کە لەو ماوەیەدا وەزیر پێویستە ئەو ڕێنمایە دەربکات، یەك تەحدیدی ماوەکە نەکرێت، دوو هەماهەنگیەك دروستبکرێت لە نێوان هەردوو وەزارەتی پەیوەندی دار وەکو ئەوەی لەناو پڕۆژە یاساکەی حکومەتدا هاتووە، لەبەر ئەوەی وەزیری دارایی ئەوە بەپێی یاساکان و بەپێی ئەوەی کە هەیە مولکیەت و ڕەقەبە هەمووی ئی وەزیری دارایە، بەڵام حادەتەن تەحدید کردن و دیاری کردنی وەزارەتی شارەوانیە، بۆیە زیاتر ئەو دوو وەزارەتە پابەندن بە دیاریکردن بۆ نموونە ماددەیەکمان هەیە لەسەر دیاری کردنی زەوی یاخود شوێنێك بۆ کونسوڵخانەکان حادەتەن بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری داریی و وەزیری شارەوانیەوە دەکرێتن، داواکاریەکە بۆ وەزیری دارایی بەرز دەکرێتەوە بەڵام وەزیری دارایی بۆ وەزیری شارەوانی دەنێرێت بۆ ئەوەی تەحدیدی بوقعەیەکی جوگرافی موعەدەد بکرێتن لە حدودی شارەوانیەکان بەمەبەستی دابین کردنی ئەو شوێنە مەسەلەن کە داوای کردووە کونسوڵخانەیە یان شوێنێکی کەیە، لەبەر هەبوونی پەیوەندیەکی موباشڕ لەنێوان ئەو دوو وەزارەتە بۆیە بەو شێوەیە دامانڕشتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٤٢) ئەم یاسایە لە دوای بەسەرچوونی ماوەی شەست ڕۆژ لەڕێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردسان) جێبەجێ دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ هیچ تێبینی هەیە لەسەری؟ نییە، فەرموو ماددەی دوای ئەو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچواندن و کۆتای لەبەر گرینگی مولك و ماڵەکانی دەوڵەت چونکە خاوەنداریەتی بۆ گەلە، بۆیە کارگێڕی پابەندە چاك ڕەفتاری پێکردن بەو مولك و ماڵانە، بەو شێوەیەی بەرزترین سود بۆ گەل دەستەبەر دەکات و زیاتر پێویستییەکانی بەرژەوەندی گشتی لەبەر چاو دەگرێت، بۆیە پێویستە ڕەفتار بەو مولك و ماڵانە بکرێت بە فرۆشتن یان بەکرێدان یان بانەوانی بەپێی چەند حوکمێکی یاسای کە ڕێکارەکانی ڕەفتاری پێکردن بەو مولك و ماڵانە بۆ زۆرترین ئاستی

شـەفافییەت و ڕوونـی و نزیکییەتـی بـۆ داد پەروەری ڕێکبخـات، بەو شـێوەیەی ئامـانج لە مەبەستەکانی فرۆشتن و بەکرێدانی مولّك ومالّەکـانی دەولّەت دەستەبەر بکـات، لەبەر هەمـوو ئەمانە ئەم یاسایە دەرچوێندرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وشـەی کـارگێڕی هـاتووە ئەگەر بە عەرەبـی تەرجـوومەی عەرەبـی بکەیـن دەبـتە الئیـداری، ئایـا مەبەست ئیداریە یان وەعـدەی ئیـداری؟ جـا ئەگەر ئەوە ڕوون بکـرێتەوە باشـە، ئەوەش ئیـزافە دەکەم پڕۆسەی شەفاف لەبەر ئەوەی کە تۆ مولّکێك بەکـرێ بـدەی یـان بیفرۆشـی بە زیـادکردنی ئاشکرا ئالیەتێکە بۆ شەفاف کردنی پڕۆسەکە، پێشنیار دەکەم ئەو بڕگەیە زیاد بکرێت لەکۆتایـدا، مەبەسـتەکانی بەو شـێوەیەی خـوارەوە، بـۆ دادپەروەری ڕێکبخـات و بەو شـێوەیەی ئامـانجە مەبەستەکانی فرۆشتن و بەکرێدانی مولّك و مالّەکانی دەولّەت بە شێوەیەکی شەفاف دەستەبەر بکرێت واتا شەفافیشی بۆ زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بەم شێوەیە کۆتایی بە کۆبوونەوەکەمان دەهێنین.

منی نبی قهوچی **هێمن هەورامی** **د. ڕێواز فائق حسێن**

سکرتێری پەرلەمانی کوردستان – عێراق **جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان – عێراق** **سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان - عێراق**